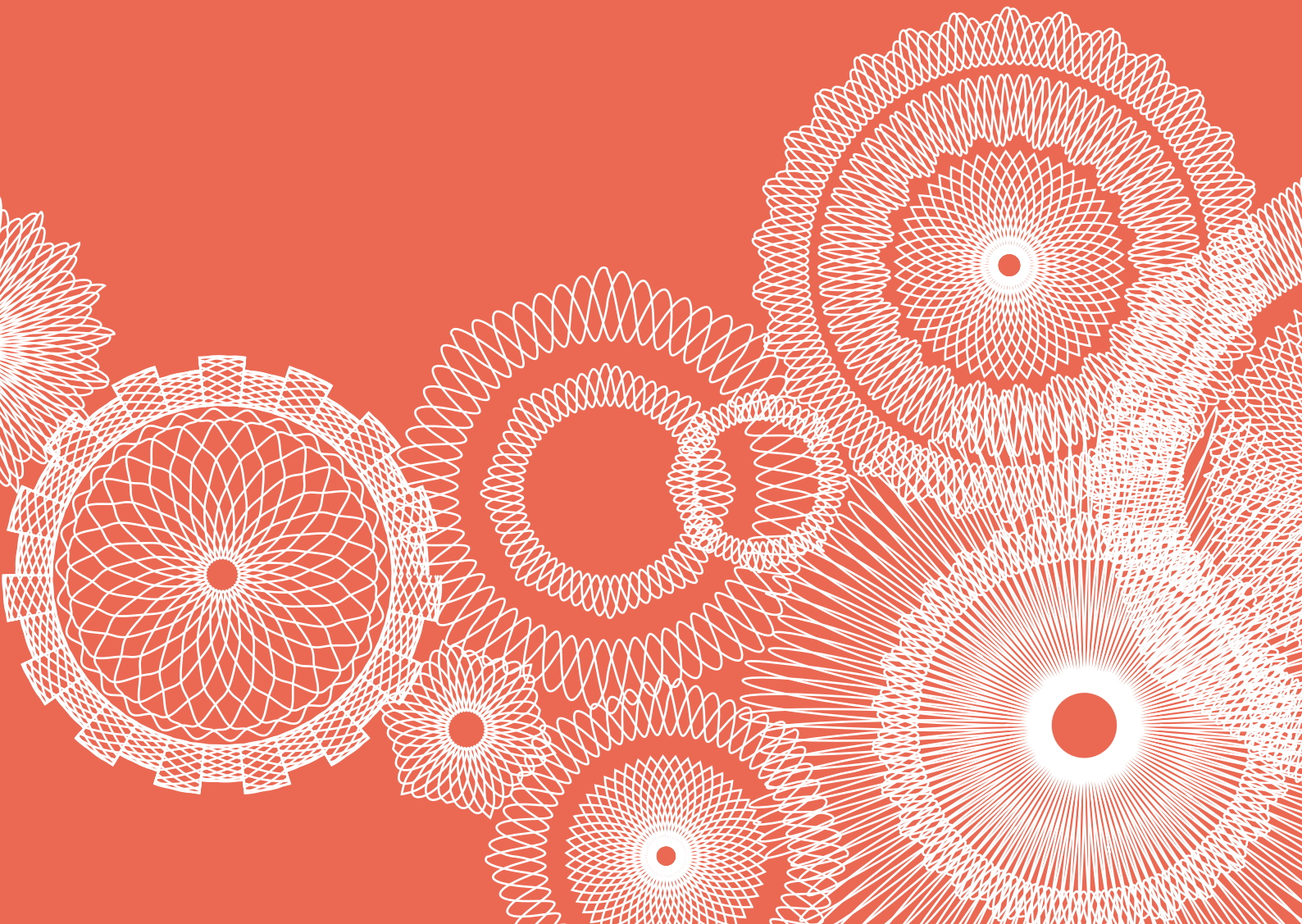

Barne- og
likestillingsdepartementet

Rapport

Fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn og kjønnsforskjeller i helse

Fordelingen av økonomiske
ressurser mellom kvinner og
menn og kjønnsforskjeller i helse

Forord

Stortinget fattet 14. april 2016 vedtak nr. 611: «*Stortinget ber regjeringen levere et tillegg til statsbudsjettet som gir en likestillingsvurdering av statsbudsjettet i sin helhet*». Statistisk sentralbyrå har på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet utarbeidet denne rapporten som fremmes som et vedlegg til Prop. 1 S (2017-2018) for Barne- og likestillingsdepartementet og utkvitterer vedtaket.

Rapporten belyser fordeling av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn gjennom sysselsetting, tidsbruk, lønn og inntekt, kjønnsforskjeller i økonomiske ressurser blant personer med innvandrerbakgrunn og kjønnsforskjeller i helse og bruk av helsetjenester. Dataene som blir brukt i rapporten er hentet fra Statistisk sentralbyrås arbeidsmarkedsstatistikk, tidsbruksundersøkelsene, lønnsstatistikk, inntektsstatistikk og helsestatistikk.

Kapittel 1 er skrevet av Karin Hamre. Toril Sandnes har skrevet delen om tidsbruk. Inger Håland og Tor Petter Bø har levert tallmateriale og gitt innspill. Kapitlet tar for seg forskjeller og likheter ved kvinners og menns sysselsetting.

Kapittel 2 er skrevet av Sigrun Kristoffersen og handler om kvinners og menns lønn. Lønn er et begrep knyttet til kontante ytelser for utført arbeid. Inntekt som blir behandlet i de senere kapitlene er et mer omfattende begrep om økonomiske ressurser.

Kapittel 3 er skrevet av Aleksander Berge. Kapitlet tar for seg inntektsfordelingen mellom kvinner og menn, ved å belyse hvordan yrkesinntekt, kapitalinntekt, skattepliktige overføringer (pensjoner og trygder) og skattefrie overføringer (for eksempel barnetrygd, kontantstøtte, bostøtte, studiestipend og sosialhjelp) varierer etter kjønn, husholdningstype og livsfase.

Kapittel 4 er skrevet av Mads Ivar Kirkeberg. Kapitlet tar for seg hvordan lavinntekt og vedvarende lavinntekt er fordelt etter kjønn, i tillegg til hva som kjennetegner kvinner og menn i lavinntektsgruppen.

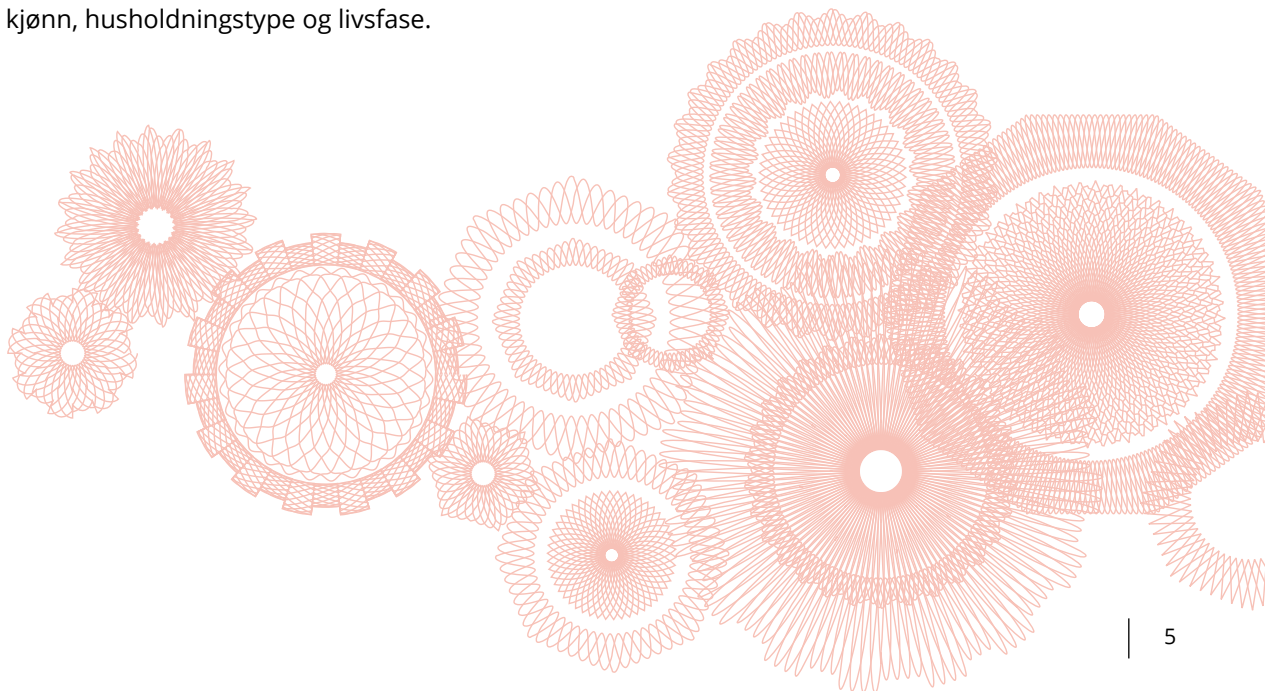
Kapittel 5 omhandler fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn med innvandrerbakgrunn. Første del av kapitlet er skrevet av Karin Hamre, med innspill fra Bjørn Olsen, og tar for seg kjønnsforskjeller i sysselsetting og andre aktiviteter blant personer med innvandrerbakgrunn. Andre del av kapitlet er skrevet av Frøydis Strøm, og tar for seg inntektsforskjeller mellom kvinner og menn med innvandrerbakgrunn.

Kapittel 6 er skrevet av Jorun Ramm, med innspill fra Berit Otnes. Kapitlet tar for seg kjønnsforskjeller i forventet levealder og kjønnsforskjeller i helse i kombinasjon med alder og utdanningsnivå.

Kapittel 7 er skrevet av Jorun Ramm, med innspill fra Berit Otnes, og handler om forskjeller i kvinners og menns helse og bruk av helsetjenester i et livsfaseperspektiv. Kapitlet belyser forskjeller i helse, sykdom, symptomer, bruk av helsetjenester, samt levevaner.

Hvilke aldersinndelinger, husholdningstyper og tidsperspektiv som er lagt til grunn fremgår under hvert enkelt kapittel i rapporten. Det gjelder også de ulike definisjoner og datakilder som brukes i de forskjellige kapitlene.

Statistisk sentralbyrå, 30. august 2017
Torstein Bye, fagdirektør

Sammendrag

Rapporten belyser fordeling av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn gjennom sysselsetting, tidsbruk, lønn og inntekt, kjønnsforskjeller i økonomiske ressurser blant personer med innvandrerbakgrunn og kjønnsforskjeller i helse og bruk av helsetjenester. Dataene som blir brukt i rapporten er hentet fra Statistisk sentralbyrås arbeidsmarkedsstatistikk, tidsbruksundersøkelsene, lønnsstatistikk, inntektsstatistikk og helsestatistikk.

Rapporten viser at selv om trenden i mange år har gått i retning av en tilnærming mellom kvinner og menn når det gjelder andelen som er sysselsatt, er det fortsatt systematiske forskjeller i arbeidslivet som gjør at de økonomiske ressursene i forbindelse med arbeid blir skjevt fordelt mellom kjønnene. Fortsatt er altså arbeidslivet kjønnsdelt. Det er langt flere kvinner enn menn som jobber deltid, kvinner og menn jobber i ulike sektorer, har ulike yrker og er tilknyttet forskjellige næringer.

Tidsbruksundersøkelsene viser at kvinner fortsatt bruker mer tid på husholdsarbeid enn det menn gjør, og at menn bruker mer tid på inntektsgivende arbeid enn kvinner. Samtidig har menns bruk av tid på husholdsarbeid og kvinners bruk av tid på inntektsgivende arbeid økt.

Kvinner tjener i gjennomsnitt 86 prosent av menns lønn per måned hvis vi ser på alle lønnstakere. Lønnsforskjellen kan først og fremst forklares med at kvinner og menn har forskjellige yrker i forskjellige næringer.

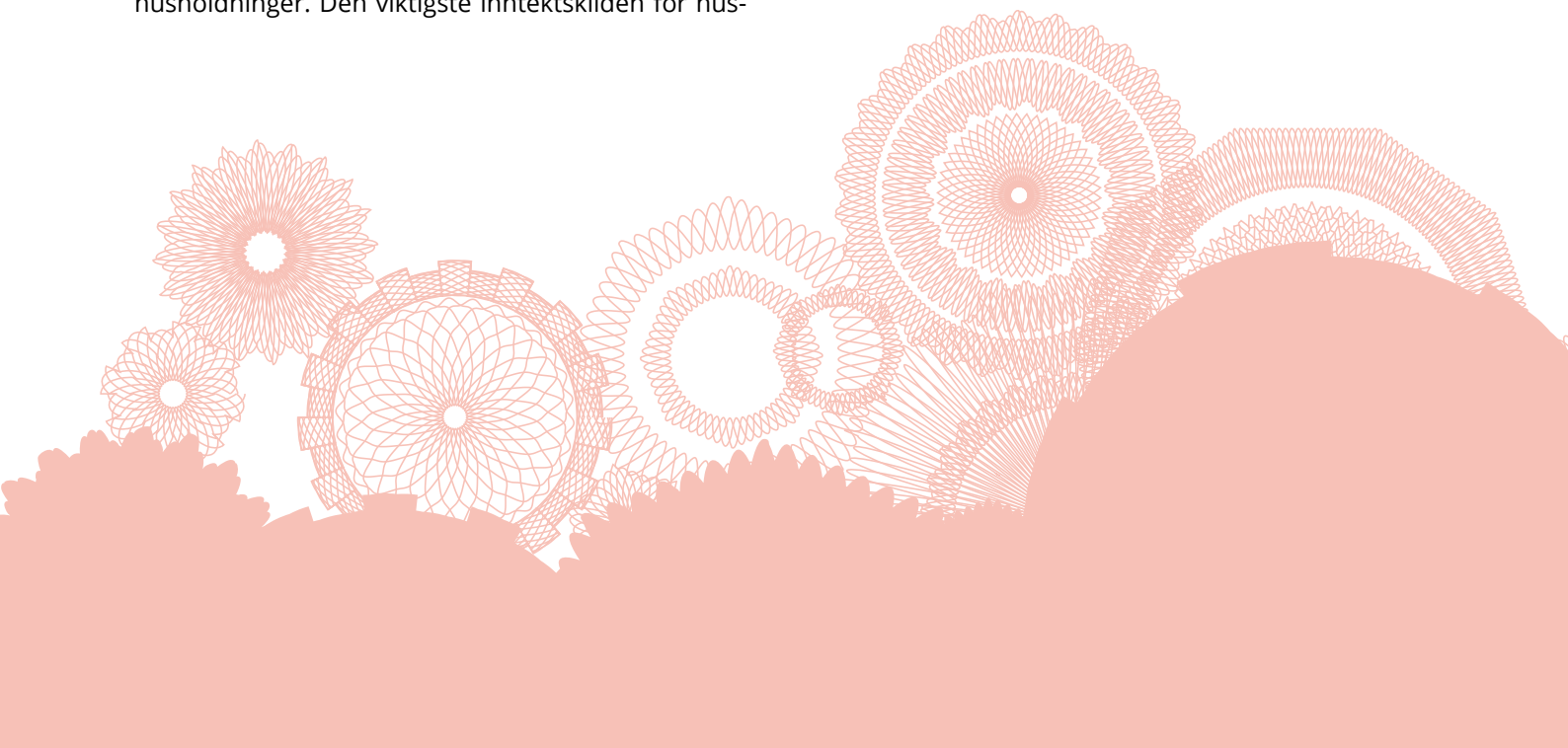
I 2015 stod kvinner registrert som mottakere av om lag 41 prosent av den samlede inntekten til norske husholdninger. Den viktigste inntektskilden for hus-

holdningene er yrkesinntekt, hvor kvinner tjener om lag 61 prosent av det menn gjør. Forskjellen mellom yrkesinntekt og lønn er beskrevet nærmere i kapittel 3. Kvinner mottar i større grad enn menn pensjoner, trygder og andre ytelser. Dette, samt skattesystemet som sørger for at menn på grunn av et høyere inntektsnivå og progressivt skattesystem betaler mer i skatt, bidrar til en viss inntektsutjevning mellom kjønnene. Til tross for dette er det fortsatt et betydelig inntektsgap mellom kvinner og menn.

Det er lavere sysselsetting blant innvandrere sammenliknet med befolkningen ellers. Spesielt er det lav sysselsetting blant kvinner med innvandrerbakgrunn, sammenliknet med menn med innvandrerbakgrunn og befolkningen for øvrig. Sysselsettingen for begge kjønn varierer etter for eksempel landbakgrunn, botid og utdanningsnivå. Også inntektsforskjellene mellom kvinner og menn med innvandrerbakgrunn er større enn i befolkningen for øvrig. For norskfødte med innvandrerforeldre er kjønnsforskjellene mindre enn blant innvandrere.

Kvinner har lengre forventet levealder enn menn, men opplever å ha dårligere helse og oppsøker helsetjenestene oftere. Kjønnsforskjellen i helsetilstand og bruk av helsetjenester kan ikke ses uavhengig av andre sosiale forskjeller. Forskjeller i utdanningsnivå og alder bidrar til å forklare noen av forskjellene i helsetilstand og bruk av helsetjenester.

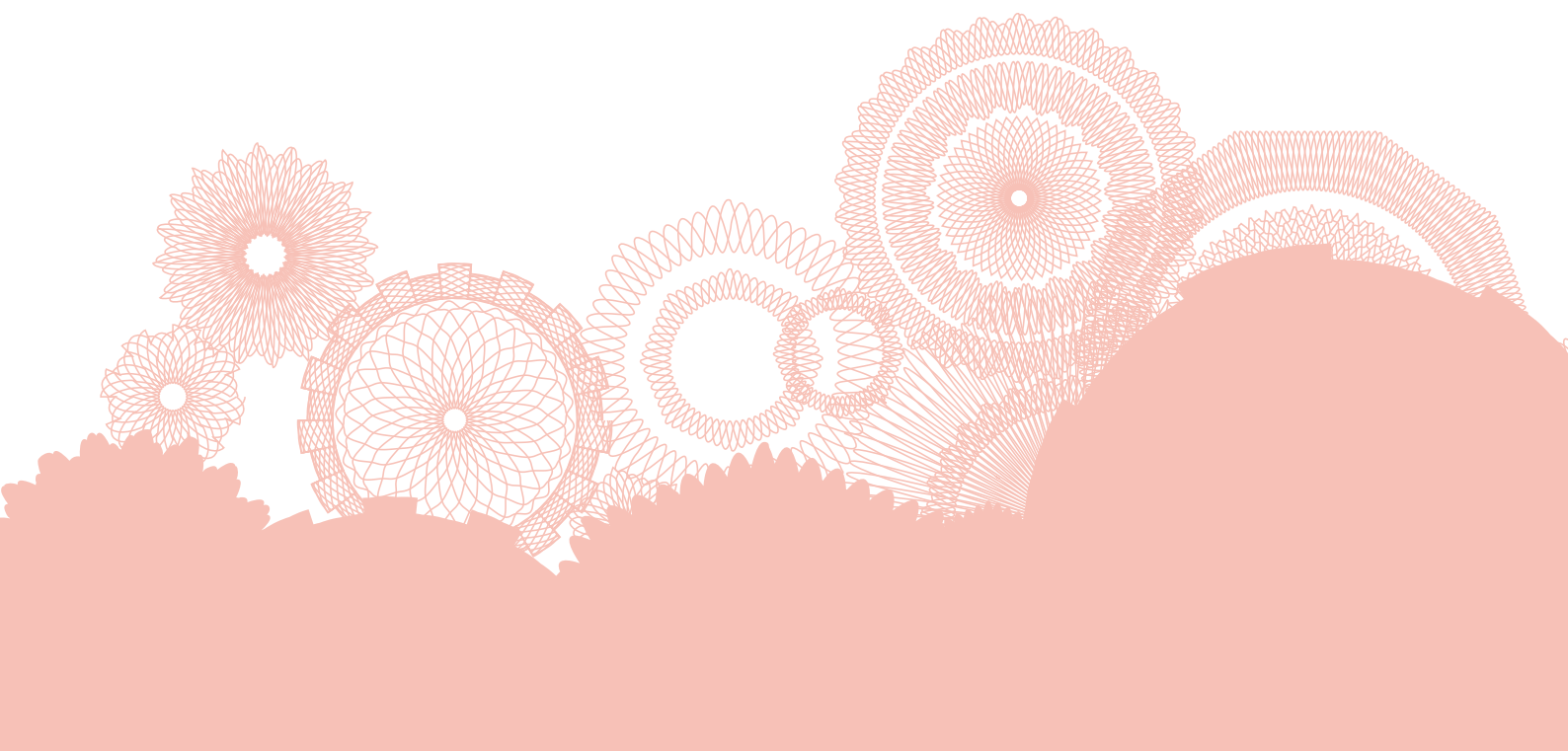
Oppdragsfinansiert av: Barne- og likestillingsdepartementet

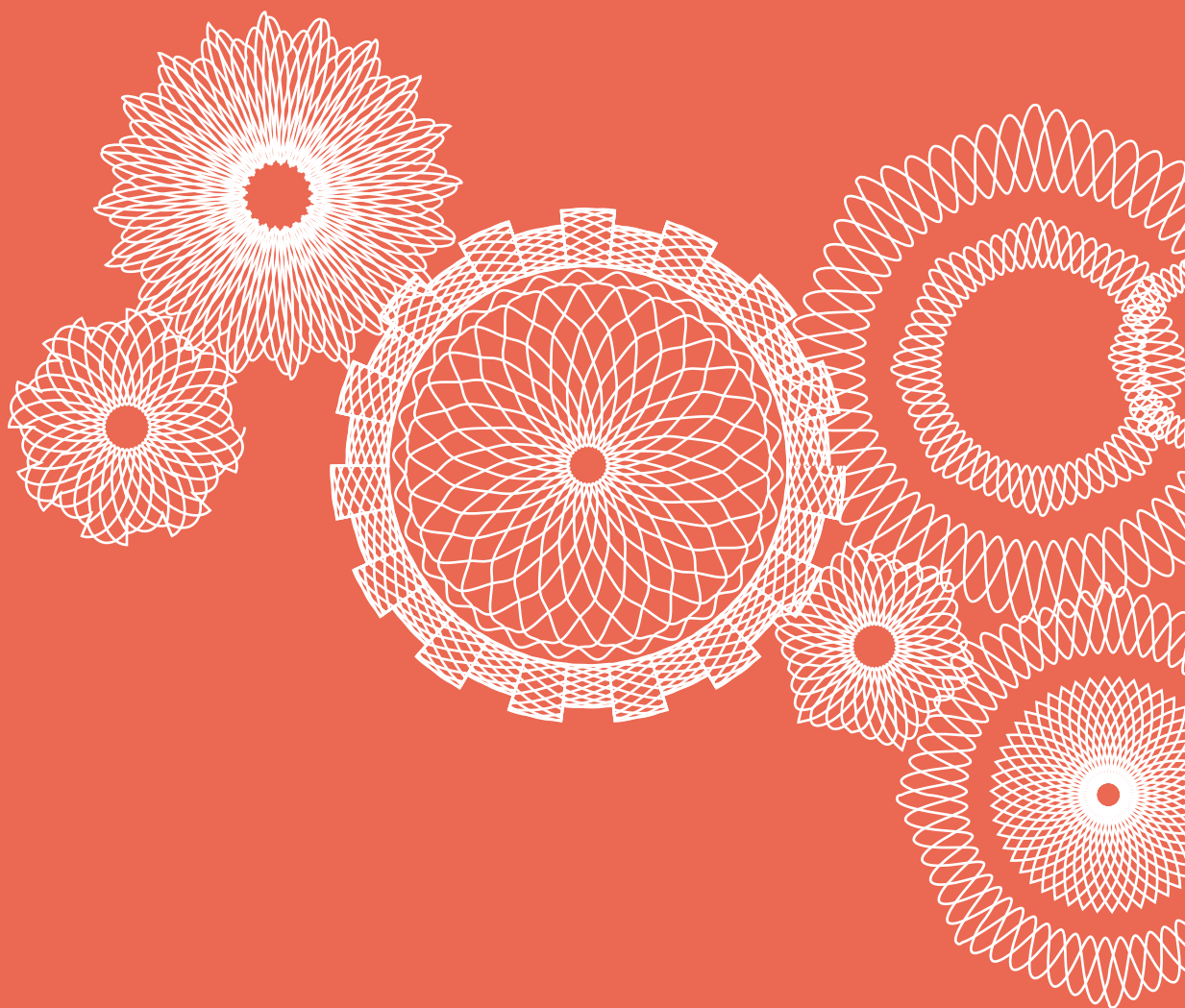
Innhold

Forord	5
Sammendrag.....	6
1 Sysselsetting og tidsbruk blant kvinner og menn	9
1.1 Sysselsettingsgapet mellom kvinner og menn i ferd med å jevne seg ut.....	10
1.2 Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet	11
1.3 Vedvarende kjønnsforskjeller i arbeidstid	12
1.4 Sektor, yrker og næringer	14
1.5 Størst arbeidsledighet blant menn	17
1.6 Kvinners og menns bruk av tid.....	18
2 Kvinners og menns lønn.....	21
2.1 Månedslønn i offentlig og privat sektor	22
2.2 Minst lønnsforskjell i oljeutvinning	24
2.3 Stor lønnsforskjell i lederyrker	24
2.4 Størst lønnsforskjell for de med høyere utdanning.....	25
2.5 Lønnsforskjellene øker med alderen.....	25
2.6 Størst forskjell ved høyere lønnsnivå.....	26
3 Kvinners og menns inntekt	27
3.1 Inntektsgap mellom kvinner og menn	29
3.2 Yrkesinntekt.....	30
3.3 Kapitalinntekter.....	31
3.4 Skattepliktige overføringer.....	32
3.5 Skattefrie overføringer	33
3.6 Inntektsulikheter i de forskjellige husholdningstypene	34
4 Lavinntekt blant kvinner og menn.....	41
4.1 Kjønnsforskjeller i lavinntekt under endring	43
4.2 Vedvarende lavinntekt.....	44
5 Fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn med innvandrerbakgrunn	47
5.1 Kjønnsforskjeller i sysselsetting større blant innvandrere	48
5.2 De som ikke er sysselsatt	49
5.3 Norskfødte med innvandrerbakgrunn	52

5.4	Lengre botid gir økt sysselsetting for begge kjønn	53
5.5	Lavt inntektsnivå blant innvandrerkvinner	54
5.6	Innvandrerkvinner yrkesinntekter varierer med landbakgrunn	56
5.7	Innvandrerkvinner yrkesinntekt sammenliknet med menns	57
6	Kjønnsforskjeller i helse	59
6.1	Levealder	60
6.2	Mer sykелighet blant kvinner	61
6.3	Betydelige sosiale forskjeller i helse	61
6.4	Yngre kvinner har mer helseproblemer enn yngre menn	62
6.5	Eldre kvinner med lav utdanning har mer helseproblemer	63
7	Forskjellige helseutfordringer i ulike faser av livet for kvinner og menn	65
7.1	Barn og unge	67
7.2	Unge voksne	67
7.3	Voksne	70
7.4	Midt i livet	73
7.5	Eldre	76
7.6	Eldre 80 år og over	79
7.7	De fleste over 90 år mottar kommunale omsorgstjenester	81
	Referanser	82
	Vedlegg A: Tabeller	83
	Figurregister	87
	Tabellregister	89

1 Sysselsetting og tidsbruk blant kvinner og menn

Økonomisk selvstendighet forutsetter, for de aller fleste, lønnet arbeid. Det begynner å bli mange år siden majoriteten av kvinner i Norge var hjemmeværende. I dag er det i hovedsak systematiske forskjeller i arbeidslivet, fremfor sysselsetting eller ei, som er utfordringen når det gjelder forskjeller mellom kvinner og menn. De lange trendene når det gjelder kvinners og menns sysselsetting er at det har vært en økning i andelen sysselsatte kvinner og nedgang i andelen sysselsatte menn siden 1980-tallet. Siden 2010 har sysselsettingen for begge kjønn vært relativt stabil, men med en marginal nedgang for menn de siste par årene. Sysselsettingsandelen er imidlertid fortsatt noe større blant menn enn blant kvinner.

I dette kapitlet ser vi på forskjeller og likheter ved kvinners og menns sysselsetting. Det handler både om forholdet mellom andelen sysselsatte kvinner og menn, ulike retninger kvinner og menn tar i yrkeslivet og hvordan de tilpasser seg yrkeslivet, for eksempel når det gjelder arbeidstid. Mot slutten av kapitlet ser vi nærmere på lønnet arbeid i kombinasjon med andre aktiviteter personer vanligvis gjør i løpet av en dag, som for eksempel husarbeid, fritid og personlig pleie. Her ser vi også på hvordan kvinner og menn med barn, spesielt småbarnsforeldre, bruker tiden sin.

Kjønnsforskjeller i sysselsettingen er større blant kvinner og menn med innvandrerbakgrunn sammenliknet med hele befolkningen. I denne rapporten er det viet et eget kapittel til å se på fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn med innvandrerbakgrunn (se kapittel 5).

1.1 Sysselsettingsgapet mellom kvinner og menn i ferd med å jevne seg ut

Sysselsatte er personer som har utført inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuken, og personer som har slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende i referanseuken.

Likestillingsvedlegget til statsbudsjettet for 2006 viste at det var en sterk og relativt jevn sysselsettingsvekst blant kvinner 25-66 år i perioden 1980 til 2004 (Sandnes, 2005)¹. Det store gapet man tidligere hadde sett mellom andelen sysselsatte kvinner og menn var i ferd med å bli jevnet ut, som følge av at andelen sysselsatte kvinner økte kraftig, mens andelen sysselsatte menn gikk ned. Sysselsettingen blant kvinner økte med 14 prosentpoeng, fra 61 til 75 prosent fra 1980-2004. Blant menn var nedgangen i andelen sysselsatte på 5 prosentpoeng i den samme perioden, fra 90 til 85 prosent. De store endringene i både kvinners og menns sysselsetting skjedde i løpet av 1980- og 1990-tallet, mens fra slutten av 1990-tallet har i sysselsettingen vært relativt stabil for begge kjønn.

Figur 1.1. viser sysselsettingsandelen blant kvinner og menn 25-66 år i perioden 2006-2016. I begynnelsen av denne tiårsperioden (2006-2008) var sysselsettingen svakt økende for både kvinner og menn, etterfulgt av et fall i andelen sysselsatte i årene 2008-2010 som følge av finanskrisen. I årene som fulgte (2010-2016) holdt andelen sysselsatte seg nokså stabil for begge kjønn. Det var imidlertid en liten nedgang i andelen sysselsatte menn fra 2014 til 2016. Det har en sammenheng med økt arbeidsledighet i disse årene, for menn spesielt, som ofte jobber i mer konjunkturut-satte næringer (se forøvrig delkapittel 1.5). Nedgangen var i underkant av 1 prosentpoeng. For kvinner har andelen sysselsatte vært stabil på litt over 76 prosent siden 2010.

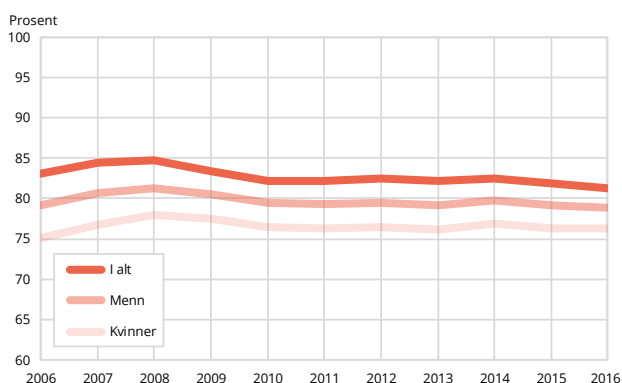
¹ Aldersinndelingen 25-66 år er valgt for å unngå «forstyrrelser» i sysselsettingsandelene fra grupper som i mindre grad er yrkesaktive, som for eksempel studenter og deltidspensjonister. Tall for hele befolkningen finnes i SSBs statistikkbank.

I 2016 var andelen sysselsatte menn 25-66 år på sitt laveste i perioden 2006-2016 (81 prosent). Sammenliknet med 2008, da sysselsettingen blant menn var på sitt høyeste i perioden (85 prosent), er det samlet nedgang på 4 prosentpoeng. Sist gang sysselsettingen blant menn var tilsvarende lav som i 2016 var på begynnelsen av 1990-tallet, da arbeidsledigheten for menn steg til over 6 prosent.

Sysselsettingsgap er et begrep som brukes om den prosentvise differansen mellom andelen sysselsatte kvinner og menn.

Ettersom sysselsettingen økte blant kvinner og sank blant menn (25-66 år) i perioden 1980 til 2004, minket også sysselsettingsgapet mellom kvinner og menn fra 28 til 7 prosentpoeng (Sandnes, 2005). Vi kunne ikke forvente samme dramatiske endring i tiden etter dette, men sysselsettingsgapet mellom kvinner og menn har gradvis blitt mindre også utover 2000-tallet. Forskjellen var historisk lav i 2016, på kun 5 prosentpoeng.

Figur 1.1 Andelen sysselsatte kvinner og menn i alderen 25-66 år

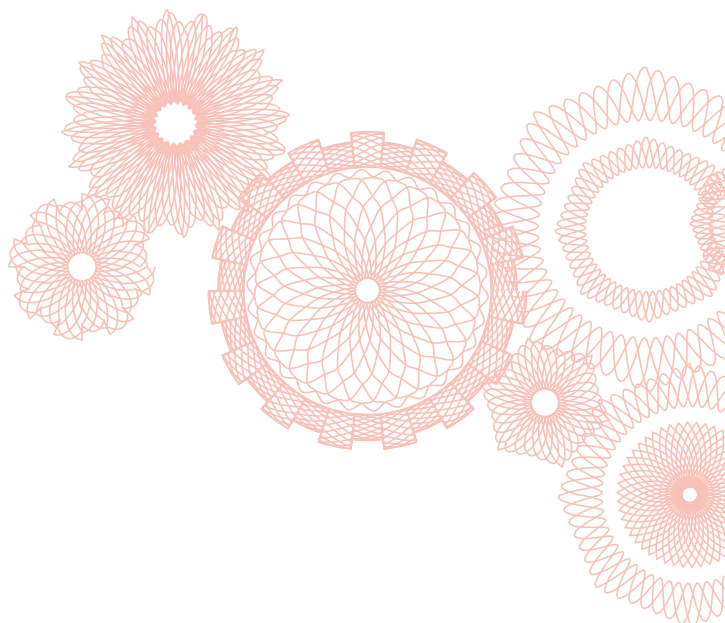

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), Statistisk sentralbyrå

1.2 Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet

Selv om det ikke lenger er så store forskjeller i andelen sysselsatte kvinner og menn, skiller kvinners og menns arbeidslivsdeltakelse seg på områder som har betydning for de samlede økonomiske ressursene. Andelen kvinner som jobber deltid er stor, sammenliknet med menn. I tillegg jobber kvinner og menn fortsatt innenfor ulike sektorer og næringer, og det er fortsatt systematiske forskjeller i kvinners og menns yrkesvalg.

Betegnelsen *det kjønnsdelte arbeidsmarkedet* har etablert seg som et uttrykk som brukes i forbindelse med likestillingsutfordringer i arbeidslivet. Det handler om egenskaper og forskjeller ved kvinners og menns tilpasninger og valg i arbeidslivet.

1.3 Vedvarende kjønnsforskjeller i arbeidstid

I AKU defineres deltid som å arbeide mindre enn 36 timer per uke, med unntak av personer som oppgir at heltid utgjør mindre enn 36 timer per uke (for eksempel i en del turnusyrker).

En av de store kjønnsforskjellene i arbeidslivet er forskjeller i kvinners og menns arbeidstid. Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) viser at blant sysselsatte er det 22 prosentpoeng flere menn enn kvinner som jobber heltid, og andelen kvinner i deltidsarbeid er mer enn dobbelt så stor som blant menn.

Arbeidskraftundersøkelsen (AKU)

I dette kapitlet er det i hovedsak Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) som er datagrunnlaget. Hovedkilden for AKU er kvartalsvis, representative utvalgsundersøkelser basert på intervju per telefon. Formålet med AKU er å gi informasjon om utviklingen i sysselsetting og arbeidsledighet, og om ulike befolkningsgruppers tilknytning til arbeidsmarkedet. AKU startet i 1972, men har gjennomgått noen omlegginger siden den gang. AKU dekker i dag alle personer i alderen 15-74 år registrert bosatt i Norge. Ved tilfeller i dette kapitlet der det brukes andre datakilder, nevnes det spesifikt.

Nesten ni av ti menn jobber heltid

Tabell 1.1. viser sysselsatte menn og kvinner fordelt etter gjennomsnittlig/avtalt arbeidstid i 2016. Blant sysselsatte menn er andelen som jobber heltid stor, 85 prosent. Tilsvarende for kvinner er 63 prosent. Forskjellen har imidlertid vært større før. Bare tilbake i 2004 jobbet 87 prosent av sysselsatte menn 25-66 år heltid, mens 57 prosent kvinner i samme aldersgruppe gjorde det samme (Sandnes, 2005).

Tabell 1.1. viser videre at til sammen 37 prosent av alle sysselsatte kvinner jobber deltid (kort deltid og lang deltid summert). I AKU er deltid definert som arbeid på mindre enn 36 timer per uke, med unntak av personer som oppgir at heltid utgjør mindre enn 36 timer per uke. For dem som har flere jobber summeres arbeidstiden i hoved- og bijobb. Kvinner jobber mer lang deltid (20-36 timer per uke) enn kort deltid (1-19 timer per uke). Blant kvinner som jobbet deltid i 2016, var det 20 prosent som jobbet lang deltid, mens de resterende 17 prosent jobbet kort deltid. Blant menn var det motsatt med tanke på lang og kort deltid. Blant deltidsansatte menn, som til sammen tilsvarer 15 prosent av de sysselsatte mennene i 2016, var det 6 prosent som jobbet lang deltid og 9 prosent som jobbet kort deltid.

Menn jobber litt færre timer nå enn før

Avtalt arbeidstid er det antall arbeidstimer pr. uke som den ansatte ifølge arbeidskontrakten skal være på arbeid. Eventuelt fravær fra arbeidet pga. sykdom, ferie e.l. skal ikke trekkes fra i avtalt arbeidstid, og overtid skal ikke medregnes hvis denne ikke er fast avtalt.

I alt jobber sysselsatte menn nesten fem timer mer per uke sammenliknet med sysselsatte kvinner ifølge AKU (tabell 1.1). I 2016 var menns gjennomsnittlige avtalte arbeidstid per uke omtrent en halvtime kortere enn i 2004, mens for kvinner var avtalt arbeidstid litt i overkant av en time lenger i 2016 enn i 2004. Differansen i den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden for sysselsatte kvinner og menn var dermed på 4,8 timer i uken i 2016 – noe som er det laveste noensinne registrert i AKU².

² Selvstendig næringsdrivende og enkelte grupper av lønns-takere (for eksempel en del ledere) er ikke registrert med avtalt arbeidstid i AKU. For disse benyttes gjennomsnittlig faktisk tid per uke. Siden menn er overrepresentert i begge disse gruppene, er dette med på å forklare noe av kjønnsforskjeller i arbeidstid. I tillegg jobber kvinner i større grad enn menn deltid og i yrker med turnusordninger, hvor heltid kan utgjøre færre timer per uke.

Vi har sett at andelen sysselsatte som jobber heltid er større blant menn enn kvinner. I tillegg jobber heltidsarbeidende menn i gjennomsnitt 1,5 time mer per uke enn det heltidsarbeidende kvinner gjør (tabell 1.1). Heltidsarbeidende menn jobbet i gjennomsnitt 39,9 timer i uken, mens heltidsarbeidende kvinner i gjennomsnitt jobbet 38,5 timer i uken i 2016. Dette har ikke endret seg nevneverdig siden 2004, da gjennomsnittlig antall avtalte arbeidstimer per uke for heltidsarbeidende var nesten tilsvarende som i 2016 for begge kjønn.

Når det gjelder deltidsarbeidende, ser vi av tabell 1.1. at kvinner i gjennomsnitt jobber litt mer enn menn. Kvinner med lang- og kort deltid jobber i gjennomsnitt henholdsvis 28 og 12 timer per uke, mens tilsvarende for menn er omtrent en time mindre i uken, med 27 og 11 timer.

Tabell 1.1 Sysselsatte menn og kvinner etter heltid/deltid, i alt og gjennomsnittlig avtalt/vanlig arbeidstid. 2016

	Sysselsatte i alt	I prosent	Gjennomsnittlig arbeidstid per uke, i timer
Menn i alt	1 395 000	100	36,6
Heltid	1 186 000	85	39,9
Lang deltid ¹	89 000	6,4	27
Kort deltid ²	118 000	8,4	10,7
Kvinner i alt	1 252 000	100	31,8
Heltid	786 000	62,7	38,5
Lang deltid	251 000	20	27,8
Kort deltid	211 000	16,8	11,5

¹ Lang deltid er 20-36 timer pr. uke (med unntak av personer som oppgir at dette utgjør heltid)

² Kort deltid er 1-19 timer pr. uke

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), Statistisk sentralbyrå

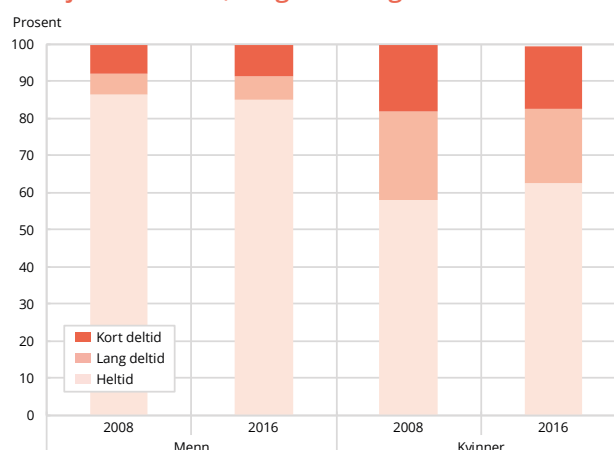
Deltidsandelen har gått ned blant kvinner

Selv om det er en stor andel kvinner som jobber deltid og gapet mellom kvinner og menn som jobber deltid også fortsatt er stort, har deltidsandelen blant kvinner og kjønnsforskjellene blitt noe mindre fra år til år. I hovedsak som følge av at andelen kvinner som jobber deltid har gått ned, men også fordi andelen menn som jobber deltid har økt.

Figur 1.2. viser at i 2008, for bare åtte år siden, var andelen kvinner som jobbet deltid 42 prosent (kort og lang deltid summert). Siden den gang har andelen deltidssysselsatte kvinner gått ned med 5 prosentpoeng. Nesten hele nedgangen i andelen kvinner som jobber deltid fra 2008 til 2016 kan tilskrives færre kvinner i lang deltid. Den største nedgangen i andel på lang deltid ser vi blant kvinner i aldersgruppene mellom 30 og 54 år. For kvinner på lang deltid har det vært en reduksjon på 4 prosentpoeng totalt, fra 24 prosent i 2008 til 20 prosent i 2016. Dette gir utslag i økt andel på heltid. Andel kvinner som jobber kort deltid er relativt lik når vi sammenlikner 2008 og 2016, med en reduksjon på 1 prosentpoeng totalt.

Blant menn har det vært en liten økning i andelen som jobber deltid, fra 13 prosent i 2008 til 15 prosent i 2016. I 2008 var det til sammen 5,5 prosent av sysselsatte menn som jobbet lang deltid, mens i 2016 var andelen 6,4 prosent. Andelen menn som jobber kort deltid har også økt med om lag 1 prosentpoeng, fra 7,7 prosent i 2008 til 8,5 prosent i 2016. I alt økte altså andelen menn som jobber deltid med om lag 2 prosentpoeng.

Figur 1.2 Sysselsatte kvinner og menn etter andel som jobber heltid, lang deltid og kort deltid

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), Statistisk sentralbyrå

1.4 Sektor, yrker og næringer

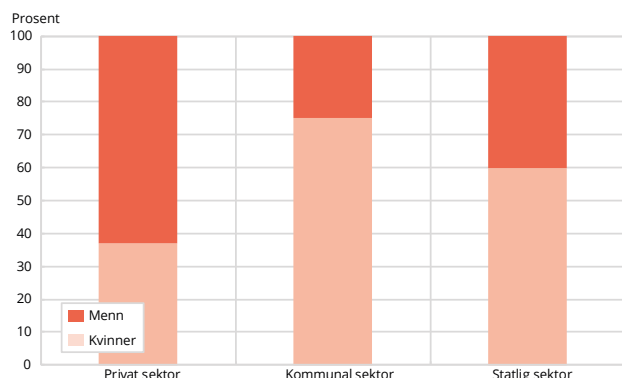
I uttrykket «det kjønnsdelte arbeidsmarkedet» ligger blant annet at det er kjønnsforskjeller etter sektor som henger sammen med yrkene kvinner og menn har, og også hvilke næringer de jobber innenfor. Noen yrker er for eksempel svært næringsspesifikke, mens andre er det ikke. I denne delen av kapittel 1 tar vi for oss sektor-, yrkes- og næringstilknytning blant kvinner og menn.

Kvinner i det offentlige, menn i det private

Kvinner jobber i større grad enn menn i offentlig sektor (se figur 1.3. kommunal og statlig sektor). På begynnelsen av 1970-tallet var andelen kvinner i offentlig sektor litt lavere enn i dag, omlag 6 av 10, mot 7 av 10 i dag. Utover 70- og 80-tallet økte offentlig sektor betydelig i størrelse, spesielt på grunn av behovet for flere tjenester innenfor helse-, omsorg- og sosialvirksomhet. I den samme perioden gjorde kvinner sitt inntog i arbeidslivet, og dermed fant også mange kvinner jobb i det offentlige. I dag er fortsatt majoriteten av de ansatte innenfor offentlig sektor kvinner. Figur 1.3. viser at 75 prosent av de sysselsatte i kommunal sektor og 60 prosent av de sysselsatte i statlig sektor³ er kvinner.

Menn jobber i større grad enn kvinner i privat sektor. 63 prosent av de sysselsatte i privat sektor er menn. Mannsdominansen i privat sektor er imidlertid ikke like stor som kvinnedominansen er i offentlig sektor. Vi skal videre se litt nærmere på hvilke yrker og næringer kvinner og menn jobber i, som også henger sammen med sektortilknytningen.

Figur 1.3 Andel sysselsatte etter sektor og kjønn. 2016

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), Statistisk sentralbyrå

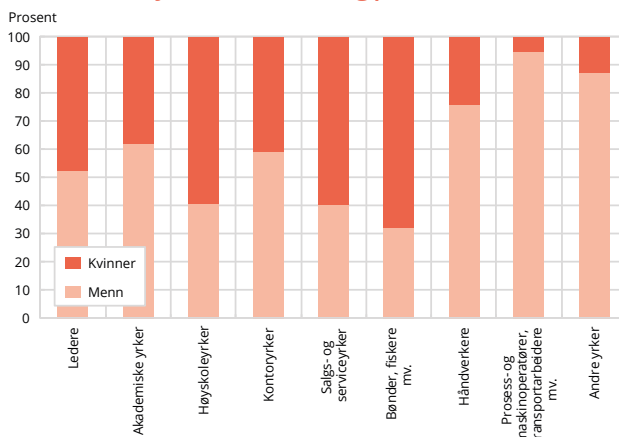
³ Inkluderer også helseforetakene

Kjønnsstereotypiske yrkesvalg

Et yrke er karakterisert ved ensartethet i arbeidsoppgaver, kompetansenivå og spesialisering.

Såkalte tradisjonelle manns- og kvinneyrker er fortsatt gjeldende. Figur 1.4. viser at over 90 prosent av sysselsatte i håndverkeryrkene er menn. Det er også svært mange menn innenfor prosess- og maskinoperatøryrker, blant transportarbeidere, bønder og fiskere.

Figur 1.4 Kjønnsfordeling etter yrker (basert på SSBs standard for yrkesklassifisering på ensiffernivå¹). 2016

¹ Se for øvrig siste avsnitt på denne siden for mer informasjon om yrkesklassifiseringsnivåer.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), Statistisk sentralbyrå

Videre ser vi at kvinner dominerer innenfor salgs- og serviceyrker og kontoryrker, men kvinnelige sysselsatte dominerer også innenfor pleie-, omsorgs-, medisinske yrker og andre helserelaterte yrker. Dette kommer imidlertid ikke så godt frem av figuren fordi disse yrkene faller innunder ulike yrkeskategorier på dette klassifiseringsnivået.

SSBs standard for yrkesklassifisering, som er basert på den internasjonale standarden for yrkesklassifisering ISCO-88, grupperer alle yrker etter fire nivåer. I dette kapitlet brukes nivå 1 og nivå 2, heretter omtalt som yrke på henholdsvis ensiffernivå og to-siffernivå. Ensisiffernivå er det groveste klassifiseringsnivået. Finere klassifiseringer gir mer homogene yrkesgrupper, men samtidig større utfordringer med tanke på størrelse på de ulike yrkesgruppene⁴. På ensiffernivå, som er det groveste klassifiseringsnivået, er for eksempel lærere og sykepleiere klassi-

⁴ Se for øvrig <http://www.ssb.no/klass/#/> for oppdaterte klassifikasjoner og kodelister.

fisert under «akademiske yrker», mens ingeniører (ikke sivilingeniører) er klassifisert under «høyskoleyrker». Mens på tosiffernivå er undervisningsyrker, medisinske yrker og ingeniør egne kategorier.

Menn dominerer i flere yrker enn kvinner

Figur 1.5. viser at mannsdominansen i de fem mest mannsdominerte yrkene er større enn kvinnedominansen er i de fem mest kvinnedominerte yrkene. Figuren er basert på registerbasert sysselsettingsstatistikk, som gjør det mulig å vise en mer finindelt yrkesklassifisering etter kjønn (se tekstboks).

Registerbasert sysselsettingsstatikk

Registerbasert sysselsettingsstatistikk er (f.o.m. 2015) i hovedsak basert på a-ordningen, som er en samordnet digital innsamling av opplysninger om arbeidsforhold, inntekt og skattetrekk til Skatteetaten, NAV og SSB. Statistikken omfatter bosatte personer 15-74 år som har utført arbeid av minst én times varighet i referanseuken, eller som var midlertidig fraværende fra slikt arbeid. Unntaket er personer bosatt i Norge med arbeidssted i utlandet.

Det er noe forskjeller mellom registerbasert sysselsettingsstatistikk og AKU, som gjør at tallene varierer noe. Hovedforklaringen er to forskjellige datainnsamlingsmetoder. AKU er en utvalgsundersøkelse, mens register er hentet fra a-ordningen. Det vil alltid være utvalgsusikkerhet knyttet til tallene i en utvalgsundersøkelse, noe som ikke oppstår i registerstatistikk. I tillegg er det kun ett måletidspunkt (3. uken i november) i den registerbaserte, mens AKU er beregnet fra datainnsamling hvor alle ukene i hvert kvartal inngår. Til sist inngår variabelen yrke kun for lønntakere i registerbasert. De selvstendig næringsdrivende er dermed ikke med (Wold, 2017). Noen yrker inngår derfor ikke i den registerbaserte sysselsettingsstatistikken (Berge, 2017).

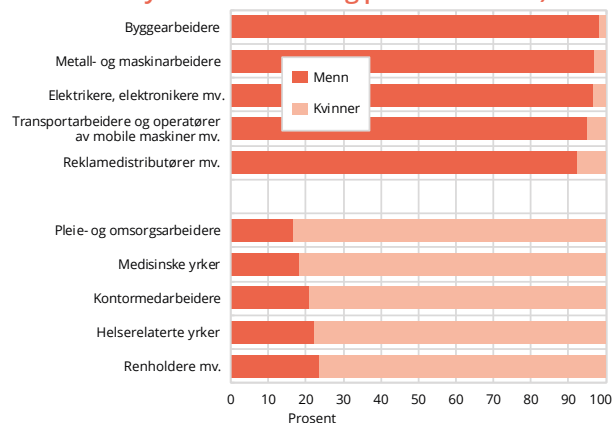
Blant byggarbeidere er 98 prosent av lønntakerne menn. Rett bak følger metall- og maskinarbeidere og elektrikere (begge 97 prosent menn), transportarbeidere (95 prosent menn) og reklamedistributører (92 prosent). Det er imidlertid svært få lønntakere i sistnevnte yrkesgruppe. Andelen kvinnelige lønntakere er aller størst innenfor pleie- og omsorgsyrkene, med 83 prosent. Også innenfor medisinske yrker (82 prosent), kontormedarbeidere (79 prosent), helse-relaterte yrker (78 prosent) og renholdsyrker (76 prosent) er andelen kvinner størst.

Større yrkesspredning blant mannlige lønntakere

Totalt er det 43 yrkeskategorier på tosiffernivå. I 18 av disse er over 75 prosent av lønntakerne menn, mens i kun 5 av de 43 er over 75 prosent av lønntakerne kvinner. Det betyr at menn dominerer i langt flere yrker enn det kvinner gjør.

Kvinner jobber også i mye større grad enn menn innenfor de samme yrkene som andre kvinner, mens det er større spredning i yrke hva angår mannlige lønntakere. 38 prosent av alle kvinnelige lønntakere jobber innenfor en av de fem mest kvinnedominerte yrkene vist i figur 1.5. Til sammenlikning jobber 21 prosent av alle mannlige lønntakere innenfor de fem mest mannsdominerte yrkene.

Figur 1.5 Lønntakere per 4. kvartal, andel kvinner og menn innenfor de fem mest mannsdominerte- og de fem mest kvinnedominerte yrkene (basert på SSBs standard for yrkesklassifisering på tosiffernivå¹). 2016

¹ Se for øvrig side 14 for mer informasjon om yrkesklassifiseringsnivåer.

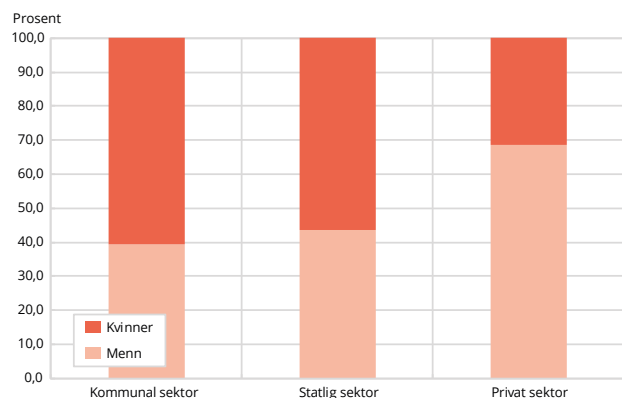
Kilde: Registerbasert sysselsettingsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Økning i andelen kvinner som er ledere

Selv om det fortsatt er en overvekt av menn i lederstillinger, har andelen sysselsatte kvinner som er ledere økt fra 32 til 38 prosent siden 2011 ifølge AKU. I 2016 var om lag 6 av 10 ledere menn, mot 7 av 10 bare 5 år tidligere.

Figur 1.6. viser imidlertid at kjønnsfordelingen blant ledere varierer stort mellom de ulike sektorene. I privat sektor, hvor det er mange mannlige sysselsatte, er det om lag 160 000 ledere og nesten 70 prosent av disse er menn. I kommunal- og statlig sektor er det til sammenlikning henholdsvis 33 000 og 16 000 ledere. I kommunal sektor er 60 prosent av lederne kvinner, mens i statlig sektor er 56 prosent av lederne kvinner.

Figur 1.6 Andelen ledere blant menn og kvinner, etter sektor. 2016

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), Statistisk sentralbyrå

Kjønnsforskjeller i type lederyrker

Som nevnt tidligere muliggjør registerbasert sysselsettingsstatistikk en finere inndeling på forskjellige yrker for lønnstakere. Det betyr at vi kan se på kjønnsforskjeller innenfor ulike typer lederyrker. Også denne statistikken viser at antallet ledere er mye større i de yrkene der menn dominerer, enn antallet ledere i yrker der kvinner dominerer.

Registerbasert sysselsettingsstatistikk for 2016 viste at det er forskjeller i hvilke typer lederyrker menn og kvinner har. Det er størst andel kvinner blant ledere av omsorgstjenester for barn (90 prosent kvinner), ledere av helsetjenester og av eldreomsorg (begge 71 prosent kvinner). Også blant personalsjefer er andelen kvinner relativt stor (62 prosent). Mens det er størst andel menn blant ledere av bygge- og anleggsvirksomhet (94 prosent), industriproduksjon og IKT-enheter (begge 88 prosent). (SSB, 2017). For eksempel blant ledere innenfor bygge- og anleggsvirksomhet må den lave kvinneandelen ses i sammenheng med at det er svært få kvinner som i det hele tatt jobber innenfor den næringen. For ledere innenfor helsetjenester og eldre- og omsorgstjenester, der andelen kvinner er stor, er det vice versa.

Næringstilknytning og kjønn

I tillegg til at det er forskjeller i hvilke yrker kvinner og menn har, er det også kjønnsforskjeller i næringstilknytning. Næringskategori bestemmes på grunnlag av bedriftens virksomhet, som igjen kan bestå av mange yrker. Noen yrker kan knyttes til mange forskjellige næringer, mens andre yrker er knyttet til en bestemt næring. Dermed vil noe av forklaringen på at menn og kvinner jobber innenfor ulike næringer være at de har ulik yrkesbakgrunn. Et eksempel er den lave kvinneandelen blant ledere innenfor bygge- og anleggsvirksomhet, som ble nevnt i forrige avsnitt. Den lave kvinneandelen i yrket må ses i sammenheng med at det er svært få kvinner som jobber i denne næringen.

De næringene som er mest kjønnsbalanserte er personlig tjenesteyting⁵, offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring, finansiering og forsikring, samt varehandel. På den andre siden er noen av de mest kjønnshomogene næringene bygge- og anleggsvirksomhet, transport- og lagring og bergverksdrift og utvinning, også næringer som i hovedsak består av menn.

⁵ De tre største næringene innenfor personlig tjenesteyting er aktiviteter i medlemsorganisasjoner, annen personlig tjenesteyting, sports- og fritidsaktiviteter og kunstnerisk virksomhet og underholdning.

1.5 Størst arbeidsledighet blant menn

Arbeidsledige er personer uten inntektsgivende arbeid som har forsøkt å skaffe seg slikt arbeid i løpet av de siste fire ukene, og som kunne ha påtatt seg arbeid i løpet av referanseuken eller de to påfølgende ukene.

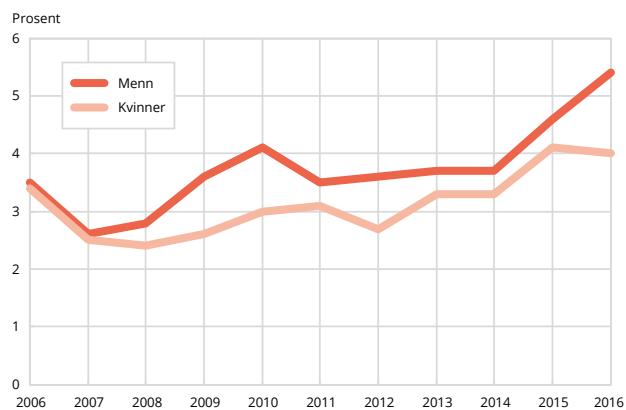
Det er i dag større arbeidsledighet blant menn enn blant kvinner. På 1970-tallet, da arbeidsmarkedet var dominert av menn, var ledigheten høyere for kvinner enn for menn. Da sysselsettingen blant kvinner steg på 1980-tallet, endret også ledighetsmønsteret seg (Sandnes, 2005). Arbeidsledigheten steg, og siden begynnelsen av 1990-tallet har det de fleste år vært høyere arbeidsledighet blant menn enn kvinner.

Høyere arbeidsledighet blant menn henger til en viss grad sammen med at menn jobber i næringer som er mer utsatt for konjunktursvingninger. Som vi har sett er kvinner i større grad enn menn sysselsatt i offentlig sektor, hvor arbeidsplassene er mindre påvirket av konjunkturedringer. I tillegg er det noe flere kvinner enn menn blant personer utenfor arbeidsstyrken⁶, og disse regnes ikke som arbeidsledige i statistikken. En del av disse veksler mellom å være yrkesaktive og utenfor arbeidsstyrken.

Arbeidsstyrken er summen av sysselsatte og arbeidsledige.

Figur 1.7. viser at fra 2006 til 2007 gikk andelen arbeidsledige ned for begge kjønn, før arbeidsledigheten steg fra 2008 til 2010, mest for menn. Deretter stabiliserte den seg på et litt lavere nivå. Så inntraff et skifte fra 2014, der arbeidsledigheten for begge kjønn økte ganske kraftig. For kvinner økte den til 4 prosent, men flatet så ut. Ledigheten for menn fortsatte å stige og passerte 5 prosent i 2016. I denne perioden var det mye nedskjæringer i oljerelaterte næringer som følge av fallende oljepris. Nyere tall viser at arbeidsledigheten etter 2016 har gått noe ned igjen for menn.

Figur 1.7 Arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken, etter kjønn. 15-74 år

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), Statistisk sentralbyrå

⁶ Arbeidsstyrken er summen av sysselsatte og arbeidsledige. De arbeidsledige er en del av arbeidsstyrken, selv om de ikke har jobb, fordi de tilbyr sin arbeidskraft på arbeidsmarkedet.

1.6 Kvinners og menns bruk av tid

Ved å bruke SSBs tidsbruksundersøkelser kan vi få mer innsikt i kvinner og menns døgnrytme, dagligliv og fritidssystemer. Vi kan se nærmere på utviklingstrekk og fordeling av betalt- og ubetalt arbeid og fritid mellom kvinner og menn fra 1971 og frem til i dag. Tidsbruksundersøkelsen viser at kvinner utførte 54 prosent av det ubetalte arbeidet i tilknytning til husholds- og omsorgsarbeid i 2010, mens menn stod for 46 prosent. Det er stor forskjell fra 1971, da kvinner utførte 72 prosent av det ubetalte arbeidet og menn 28 prosent.

Tidsbruksundersøkelsen

Statistisk sentralbyrå gjennomfører hvert tiende år en undersøkelse om hva personer bruker sin tid på i løpet av et døgn og hvem de tilbringer tid brukt på ulike aktiviteter sammen med. Tidsbruksundersøkelsen gjør det blant annet mulig å se på inntektsgivende arbeid i sammenheng med ubetalt arbeid, fritid og andre aktiviteter. 2010-årgangen var den femte i rekken av tidsbruksundersøkelser, den første i 1971. Resultatene oppgis ofte i timer og minutter.

Inntektsgivende arbeid dekkes i hovedsak av annen statistikk, for eksempel Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) som er utgangspunktet for mesteparten av arbeidslivsstatistikken i denne rapporten. Tidsbruksundersøkelsen gir imidlertid en litt annen dimensjon av inntektsgivende arbeid fordi den ses i kontekst av andre aktiviteter. Inntektsgivende arbeid i Tidsbruksundersøkelsen kan ikke sammenliknes med tallene fra AKU, av flere grunner. 1) Det er én dag som er utgangspunkt for målingen, mens i AKU er det per uke. 2) Undersøkelsen gir gjennomsnittlig tidsbruk i løpet av et døgn for alle personer, det vil si at også de som ikke er sysselsatt er inkludert i beregningene, mens AKU-tallene gir gjennomsnitt kun for alle sysselsatte. Dette gjør at kjønnsforskjellene blir noe mer markerte i Tidsbruksundersøkelsen sammenliknet med AKU. 3) I tillegg har Tidsbruksundersøkelsen en annen aldersinndeling enn det AKU har.

Tilnærming i menns og kvinners arbeidsmarkedsdeltagelse

Andelene som oppgir at de er i inntektsgivende arbeid skiller seg noe fra det som tidligere ble oppgitt i kapittel 1 basert på tall fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), fordi det er to forskjellige datagrunnlag (se tekstboks over for mer informasjon). Tendensene er likevel de samme. Også Tidsbruksundersøkelsene viser at menn bruker mer tid på inntektsgivende arbeid enn kvinner gjør. I 2010 var det 48 prosent av menn og 39 prosent av kvinner 16-74 år som oppga at de hadde utført inntektsgivende arbeid i løpet av et gjennomsnittsdøgn.

Fra 1971-2010 har det vært en nokså jevn økning i *andelen* kvinner som utfører inntektsgivende arbeid i løpet av en gjennomsnittsdag, mens blant menn har det imidlertid vært en nedgang. Andelen kvinner som gjennomførte inntektsgivende arbeid økte med 7 prosentpoeng fra 1971-2010, mens det var en nedgang på 16 prosentpoeng for menn. At økningen ikke har vært større for kvinnene, kan skyldes at mange kvinner jobber deltid, som gir mindre utslag i disse tallene enn heltidsarbeid gjør.

Selve tiden brukt på inntektsgivende arbeid en gjennomsnittsdag har i samme periode blitt 1 time og 20 minutter kortere for menn siden 1971. I 2010 brukte menn i gjennomsnitt litt over fire timer om dagen på inntektsgivende arbeid. Noe av nedgangen kan antakeligvis forklares med at det ble gjennomført arbeidstidsforkortelser på 1970- og 1980-tallet, samt at flere var i utdanning i 2010 sammenliknet med 1971. For kvinner har gjennomsnittlig tid brukt på inntektsgivende arbeid per døgn økt med noe over en time siden 1971, til tre timer i 2010. Dette henger blant annet sammen med at flere kvinner er sysselsatt. Her er altså de som ikke er i arbeid en gjennomsnittsdag også tatt med (Vaage, 2010).

Fortsatt klare kjønnsforskjeller i husholdsarbeid

Tid brukt til inntektsgivende arbeid har altså økt for kvinner de siste 40 årene, samtidig har tiden som blir brukt til husholdsarbeid gått kraftig ned i samme periode. Dette gjelder alle kvinner i alderen 16-74 år en gjennomsnittsdag. Husholdsarbeid omfatter husarbeid, omsorgsarbeid, vedlikeholdsarbeid og innkjøp og reiser i forbindelse med slike gjøremål.

Nedgangen i tid til husholdsarbeid var mest markert på 1970-tallet, men tydelig også på 1980- og 1990-tallet. Mens kvinner i alderen 16-74 år i 1971 brukte nærmere seks timer per dag til husholdsarbeid, brukte kvinner i 2010 noe under fire timer per dag. Blant menn har det henholdsvis økt med omtrent tre kvarter i denne 40-årsperioden. Økningen skyldes hovedsakelig at flere menn, i alle aldre, tar del i slikt arbeid nå enn tidligere. I 2010 brukte menn i gjennomsnitt 3 timer per dag på husholdsarbeid.

Kjønnsforskjellene er mer markerte for *husarbeidet* enn for andre typer husholdsarbeid, men også her har det vært en betydelig utjevning. I 1971 utgjorde menns tid til husarbeid bare 9 prosent av kvinners, mens andelen i 2010 var 40 prosent. Tilnærmingen

i tidsbruk mellom menn og kvinner skyldes først og fremst at kvinner bruker mye mindre tid på husholdsarbeid, og i mindre grad at menn har økt sin innsats (Vaage, 2010).

Økt tid til fritidsaktiviteter for kvinner og menn i alle aldersgrupper

Både menn og kvinner har mer fritid nå enn for 40 år siden. Dette gjelder for alle aldersgrupper. Kvinner og menn i alderen 16-74 år bruker noe over seks timer på fritidsaktiviteter en gjennomsnittsdag i 2010. Dette er en økning på rundt en time for begge kjønn siden 1971. Samtidig som tid til fritidsaktiviteter har økt for menn siden 1971, har tiden til inntektsgivende arbeid og personlige behov, som nattesøvn og annen personlig pleie, sunket i den samme perioden. Tiden brukt til husholdsarbeid har også økt, mens tiden brukt til utdanning for menn har holdt seg stabil de siste 40 årene. For kvinnene har mindre tid til husholdsarbeid og personlige behov ført til økt fritid. Kvinner bruker også mer tid på inntektsgivende arbeid og utdanning nå enn i 1971.

Tabell 1.2 Tidsbruk til ulike aktiviteter blant menn og kvinner en gjennomsnittsdag, 16-74 år, 1971-2010. Timer

	Menn					Kvinner				
	1971	1980	1990	2000	2010	1971	1980	1990	2000	2010
Utdanning	0.23	0.30	0.29	0.22	0.27	0.17	0.31	0.33	0.27	0.28
Inntektsgivende arbeid	5.29	4.40	4.30	4.34	4.10	1.56	2.23	2.48	2.59	3.01
Husholdsarbeid	2.13	2.26	2.36	2.41	3.00	5.55	4.46	4.22	3.56	3.50
Fritid	5.20	6.08	6.21	6.32	6.18	5.01	5.56	6.01	6.22	6.11
Personlige behov, inkl. søvn	10.20	10.11	9.58	9.46	9.59	10.35	10.19	10.10	10.11	10.24
Annet, uoppgitt	0.15	0.05	0.06	0.04	0.06	0.15	0.04	0.06	0.05	0.05

Kilde: Tidsbruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Markerte kjønnsforskjeller i tidsbruk blant småbarnsforeldrene

Mye oppmerksomhet har vært rettet mot fordelingen av inntektsgivende arbeid og husholdsarbeid mellom foreldre med små barn. Blant annet har innføringen av fedrekvoten i 1993 og utvidelsene av foreldrepermisjonen, kombinert med en omfattende barnehageutbygging fra 1990-tallet og frem til i dag, vært et ledd i å stimulere til mer likestilte foreldreskap og mer likestilling i arbeidslivet (Egge-Hoveid og Sandnes, 2013). Vi skal her se nærmere på foreldres tidsbruk siden 1990, og hvordan fordelingen av inntektsgivende arbeid og husholdsarbeid har endret seg over tid. Og da særlig på omfordelingen av det lønnete og ulønnete arbeidet mellom kvinner og menn, og spesielt blant foreldrene til de aller minste barna i alderen 0-2 år.

Småbarnsmødre bruker betydelig mindre tid på yrkesarbeid, og langt mer tid til husholdsarbeid enn andre kvinner. Det er først og fremst omsorgsarbeidet for barn som tar mye tid. Småbarnsmødre med barn i alderen 0-2 år brukte i 2010 3 ½ time på omsorgsarbeid en gjennomsnittsdag. Dette er halvparten av tiden som ble brukt på husholdsarbeid. Småbarnsmødre med barn i alderen 3-6 år brukte noe over 1 ½ time på omsorgsarbeid en gjennomsnittsdag, mens husholdsarbeidet totalt var på fem timer (Egge-Hoveid og Sandnes, 2013).

Småbarnsfedre med barn i alderen 0-2 år brukte i underkant av to timer på omsorgsarbeid i 2010, mens tiden gikk ned til en time og 20 minutter for dem med barn i alderen 3-6 år. Småbarnsfedre bruker ikke mindre tid til yrkesarbeid enn menn i andre faser, men har mindre fritid.

Videre ser vi at småbarnsmødre (med barn i alderen 0-2 år) i snitt bruker noe under halvparten så mye tid til yrkesarbeid som småbarnsfedre gjør, og dette

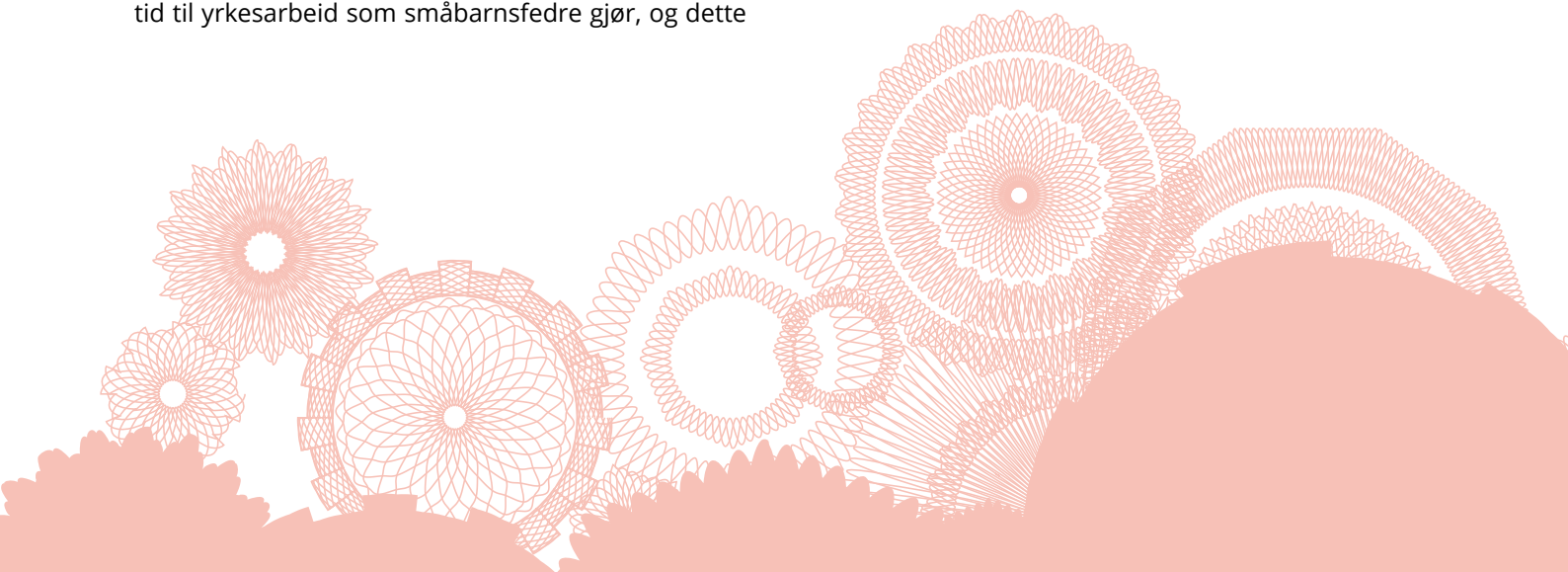
er betydelig mindre enn blant kvinner uten så små barn. I gjennomsnitt brukte småbarnsmødre vel to timer til yrkesarbeid per dag i 2010. Dette er en halvtime mer per dag enn i 1990.

Dagens småbarnsmødre bruker derimot noe mindre tid til husholdsarbeid enn småbarnsmødre på begynnelsen av 1990-tallet, ti minutter mindre i gjennomsnittet per dag. Det meste av nedgangen i husholdsarbeidet er gått med til økt yrkesarbeid, og noe mer fritid (Egge-Hoveid og Sandnes, 2013).

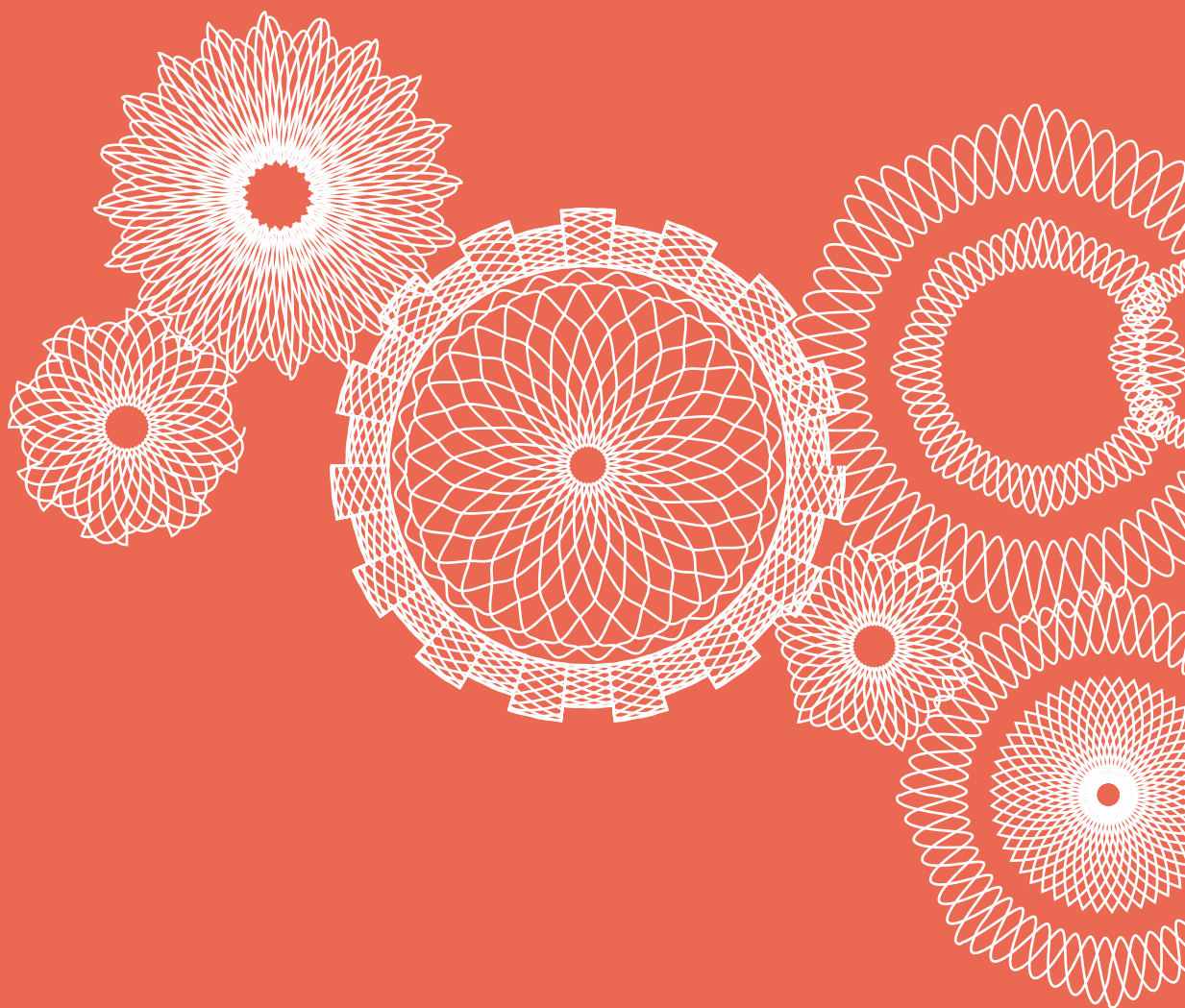
Dagens småbarnsfedre (barn i alderen 0-2 år) bruker om lag 4 ½ time per dag til husholdsarbeid, og dette er vel en time mer enn i 1990. Det har samtidig vært en nedgang i småbarnsfedres tid til yrkesarbeid. I gjennomsnitt brukte småbarnsfedre i 2010 om lag en time mindre til yrkesarbeid enn hva de gjorde 20 år tidligere.

Videre ser vi at det særlig har skjedd en endring mot likere fordeling av innteks- og husholdsarbeid for par med barn i alderen 3-6 år de siste 20 årene. Forskjellen i tid brukt til inntektsgivende arbeid mellom mødre og fedre med barn i denne aldersgruppen har gått ned, fra nesten 2 ½ time i 1990 til rundt 50 minutter i 2010. Det er også når barna er i denne aldersgruppen, at fordelingen av husholdsarbeidet mellom mødre og fedrene er likest.

Vi ser alt i alt en større likedeling mellom foreldre med barn i 2010 enn i 1990 uansett barns alder, og dette skyldes i stor grad at fedre nå bruker mer tid til husholdsarbeid enn de gjorde for 20 år siden.

2 Kvinner og menns lønn

Vi har sett av sysselsettingsstatistikken at det norske arbeidsmarkedet er svært kjønnsdelt, med mange næringer som er dominert av enten kvinnelig eller mannlig arbeidskraft. Dette har også stor betydning når man skal se på lønnsforskjeller mellom kvinner og menn. For alle næringer under ett tjener kvinner i gjennomsnitt 86,1 prosent av hva menn gjør per måned. Lønnsforskjellen kan vi i første rekke forklare med det kjønnsdelte arbeidsmarkedet.

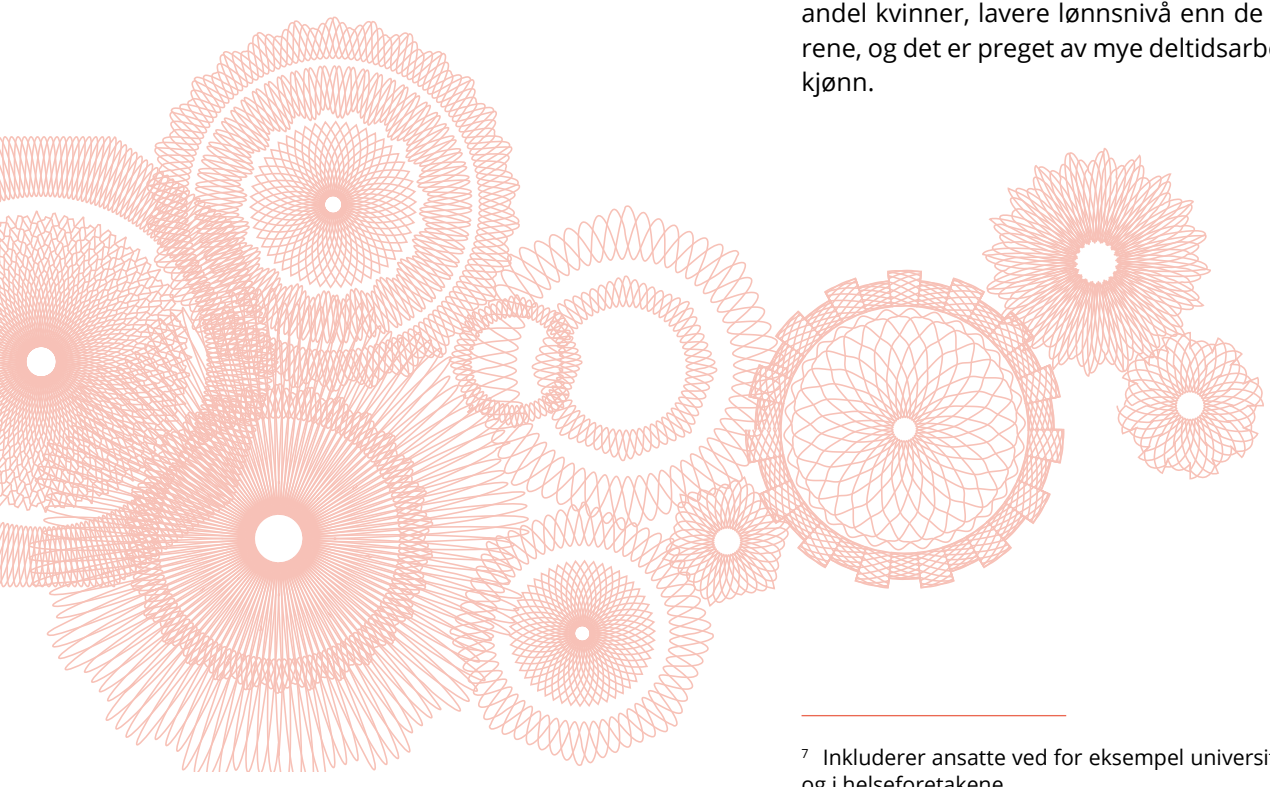
Det finnes likevel også andre og bakenforliggende faktorer som kan være med å forklare lønnsforskjeller mellom kvinner og menn. Dette kan være forhold knyttet til arbeidstakeren, som for eksempel utdanning, ansiennitet og alder.

2.1 Månedslønn i offentlig og privat sektor

Heltidsekvivalent er en beregningsmetode som gjør det mulig å sammenlikne lønn mellom hel- og deltidsansatte. De deltidsansattes lønn omregnes til hva den ville vært hvis de jobbet heltid.

Tabell 2.1. viser gjennomsnittlig månedslønn per heltidsekvivalent for alle ansatte, både heltid og deltid, i ulike sektorer i 2016. For å eliminere forskjeller i lønn som skyldes ulik arbeidstid, er lønna for deltidsansatte omregnet til en heltidslønn gjennomgående i hele kapittelet. Månedslønn er hovedbegrepet i lønnsstatistikken, og omfatter avtalt lønn (grunnlønn), uregelmessige tillegg samt bonus og provisjon. Overtidsgodtgjøring er ikke inkludert i månedslønna.

Av tabell 2.1. går det fram at kvinners månedslønn utgjør 86,1 prosent av menns månedslønn, og at det er større lønnsforskjell mellom kvinner og menn i privat- enn offentlig sektor. I privat sektor og offentlig eide foretak utgjør kvinners lønn 84,6 prosent av menns lønn, mens i offentlig sektor (stats- og kommuneforvaltningen) er lønnsforskjellen mellom kvinner og menn mindre. I statsforvaltningen⁷ er kvinners lønn 87,1 prosent av menns lønn, samtidig som det gjennomsnittlige lønnsnivået er høyere enn i de andre sektorene. Forskjellen er aller minst i kommuneforvaltningen, hvor kvinner tjener 93,5 prosent av menns lønn. Kommuneforvaltningen har en stor andel kvinner, lavere lønnsnivå enn de andre sektorene, og det er preget av mye deltidsarbeid for begge kjønn.

⁷ Inkluderer ansatte ved for eksempel universiteter/høyskoler og i helseforetakene.

Tabell 2.1 Gjennomsnittlig månedslønn per heltids-ekvivalent og kvinners andel av menns månedslønn 2016. Alle ansatte etter sektor

Sektor	Månedslønn i alt		Kvinner lønn i prosent av menns lønn
	Menn	Kvinner	
Alle ansatte	46 200	39 800	86,1
Privat sektor og offentlige eide foretak	46 200	39 100	84,6
Statsforvaltningen	50 300	43 800	87,1
Kommuneforvaltningen	41 500	38 800	93,5

Kilde: Lønnsstatistikk alle ansatte, Statistisk sentralbyrå

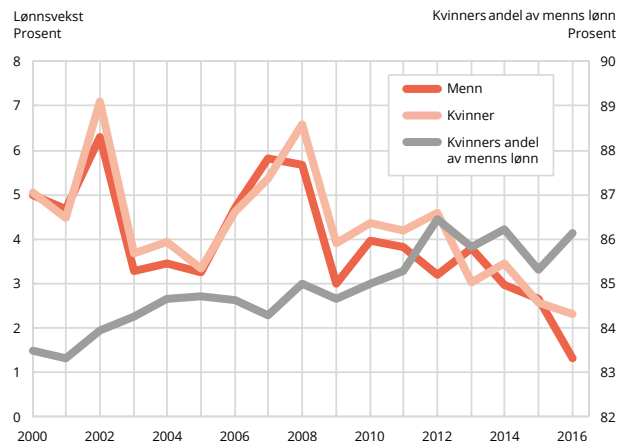
I lønnsstatistikken blir ansatte med stillingsandel på mindre enn 100 prosent definert som deltidsansatte.

Det er en større andel kvinner enn menn som jobber deltid, samtidig som deltidsansatte kvinner gjerne er ansatt i andre næringer og yrker enn det deltidsansatte menn er. Ser vi kun på de deltidsansatte for seg var kvinners og menns gjennomsnittslønn tilnærmet lik i 2016. For heltidsansatte derimot, var kvinners andel av menns lønn på 87,5 prosent. En del av denne store forskjellen mellom hel- og deltidsansatte kan antakeligvis forklares ved at de deltidsansatte fordeles seg noe ulikt mellom yrkesgruppene i forhold til de heltidsansatte, for eksempel er de fleste ledere heltidsansatte.

Lønnsforskjellene mellom kvinner og menn forsterkes ved at menn i større grad enn kvinner har forskjellige former for tillegg og bonuser. Ser man bare på avtalt lønn eller grunnlønn, utgjorde kvinners lønn 88 prosent av menns lønn.

Figur 2.1. viser at lønnsveksten har vært litt høyere for kvinner enn for menn gjennom stort sett hele 2000-tallet. Kvinners andel av menns lønn varierer noe, men viser en økning fra 83,5 prosent i 2000 til 86,1 prosent i 2016.

Figur 2.1 Årlig lønnsvekst og kvinners andel av menns månedslønn

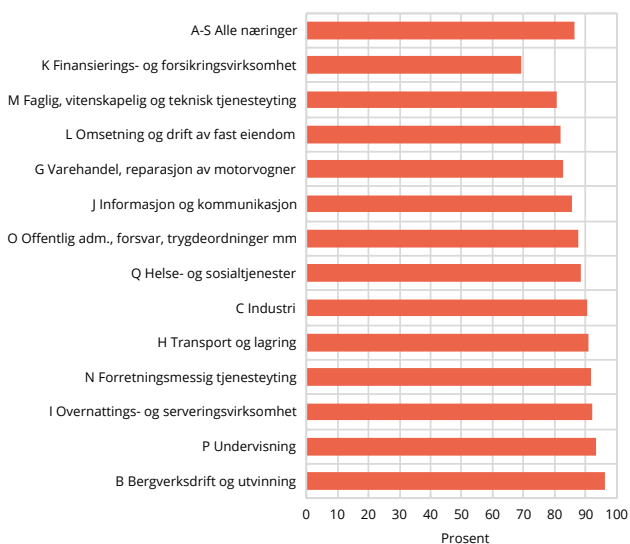
Kilde: Lønnsstatistikk alle ansatte, Statistisk sentralbyrå

2.2 Minst lønnsforskjell i oljeutvinning

Det er stor variasjon fra næring til næring hvor store lønnsforskjellene er mellom kvinner og menn. Mens noen næringer er preget av stor kvinneandel og relativt lav lønnsnivå, har andre næringer høyere lønnsnivå kombinert med at kvinner og menn utfører ulike yrker og arbeidsoppgaver.

Figur 2.2. viser lønnsforskjellen mellom kvinner og menn i noen utvalgte næringer. Lønnsforskjellen er ganske liten i bergverksdrift og utvinning (også kalt oljenæringen), hvor kvinner har 96 prosent av menns månedslønn. I denne næringen er det til gjengjeld svært få kvinner. I finansierings- og forsikringsvirksomheten er det ansatt omtrent like mange kvinner og menn. Lønnsnivået er relativt høyt, men kvinner tjener her 30 prosent mindre enn sine mannlige kollegaer. Helse- og sosialtjenester har stor overvekt av kvinner, og deres lønn utgjør 88,6 prosent av mennenes. Lønnsforskjellen varierer imidlertid en del innenfor denne næringsgruppen. Innenfor helse- og sosialtjenester er det størst forskjell blant ansatte i statlige sykehustjenester, der kvinners andel av menns lønn er kun 80 prosent. Til sammenligning tjener kvinner ansatt ved pleie- og omsorgsinstitusjoner 1,6 prosent mer enn sine mannlige kollegaer. Dette henger antakeligvis sammen med hvilke yrker kvinner og menn har innenfor disse næringene.

Figur 2.2 Kvinners andel av menns månedslønn 2016. Alle ansatte i utvalgte næringer

Kilde: Lønnsstatistikk alle ansatte, Statistisk sentralbyrå

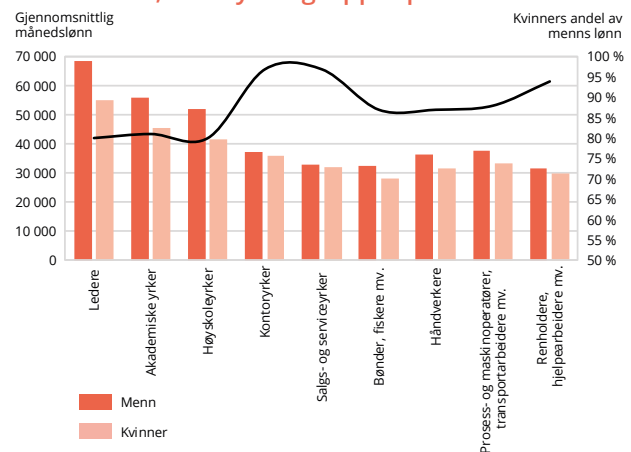
2.3 Stor lønnsforskjell i lederyrker

Det er store forskjeller i andelen kvinner og menn i de ulike yrkesgruppene. For eksempel er to av tre ansatte innen kontor-, salg- og serviceyrker kvinner, og to av tre ledere er menn.

Figur 2.3. viser at den relative lønnsforskjellen mellom kvinner og menn er størst i yrkesgruppene med høyest lønnsnivå, dvs. i lederyrker, akademiske yrker og høyskoleyrker. Blant ledere tjener kvinner bare 80 prosent av hva menn tjener per måned. Blant ledere er det imidlertid store kjønnsforskjeller fra næring til næring. Varehandel, finansierings- og forsikringsvirksomhet er eksempler på næringer der det er stor forskjell på lønna til kvinnelige og mannlige ledere, mens både undervisning og bygge- og anleggsvirksomhet er eksempler på næringer der forskjellen er relativt liten.

I kontoryrker og salg- og serviceyrker er det liten lønnsforskjell mellom kvinner og menn. I disse yrkesgruppene er kvinners månedslønn om lag 97 prosent av menns månedslønn. I disse yrkesgruppene finner vi blant annet kontor- og butikkmedarbeidere, helsefagarbeidere og barnehage- og skoleassistenter.

Figur 2.3 Kvinners andel av menns lønn 2016. Alle lønnstakere, etter yrkesgrupper på ensiffernivå¹

¹ Se for øvrig side 14 for mer informasjon om SSBs standard for yrkesklassifisering.

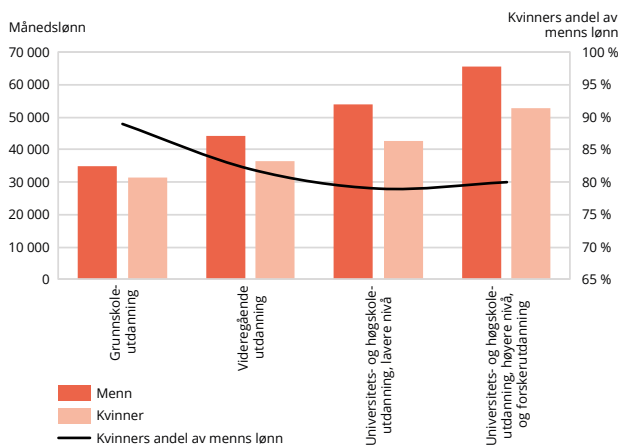
Kilde: Lønnsstatistikk alle ansatte, Statistisk sentralbyrå

2.4 Størst lønnsforskjell for de med høyere utdanning

Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn øker med utdanningsnivået. Blant ansatte med grunnskole som høyeste utdanningsnivå hadde kvinner 89 prosent av menns lønn, mens den tilsvarende andelen for de med universitets- og høyskoleutdanning var rundt 80 prosent.

En av forklaringene på at lønnsforskjellen er størst for de med høyere utdanning kan være at kvinner og menn velger ulike utdanningsretninger, som igjen fører til ulike yrker og lønnsnivå.

Figur 2.4 Kvinners andel av menns lønn. Alle lønns-takere, etter utdanningsnivå. 2016

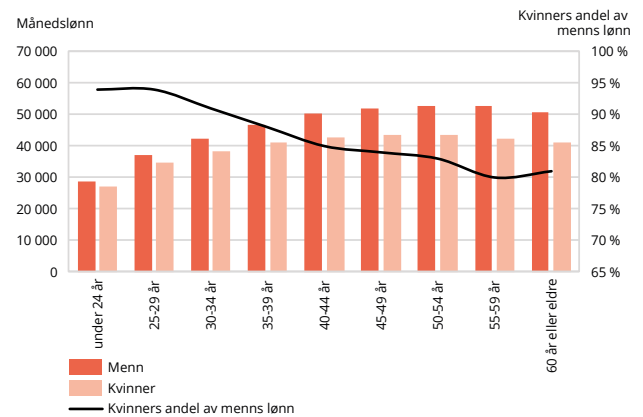
Kilde: Lønnsstatistikk alle ansatte, Statistisk sentralbyrå

2.5 Lønnsforskjellene øker med alderen

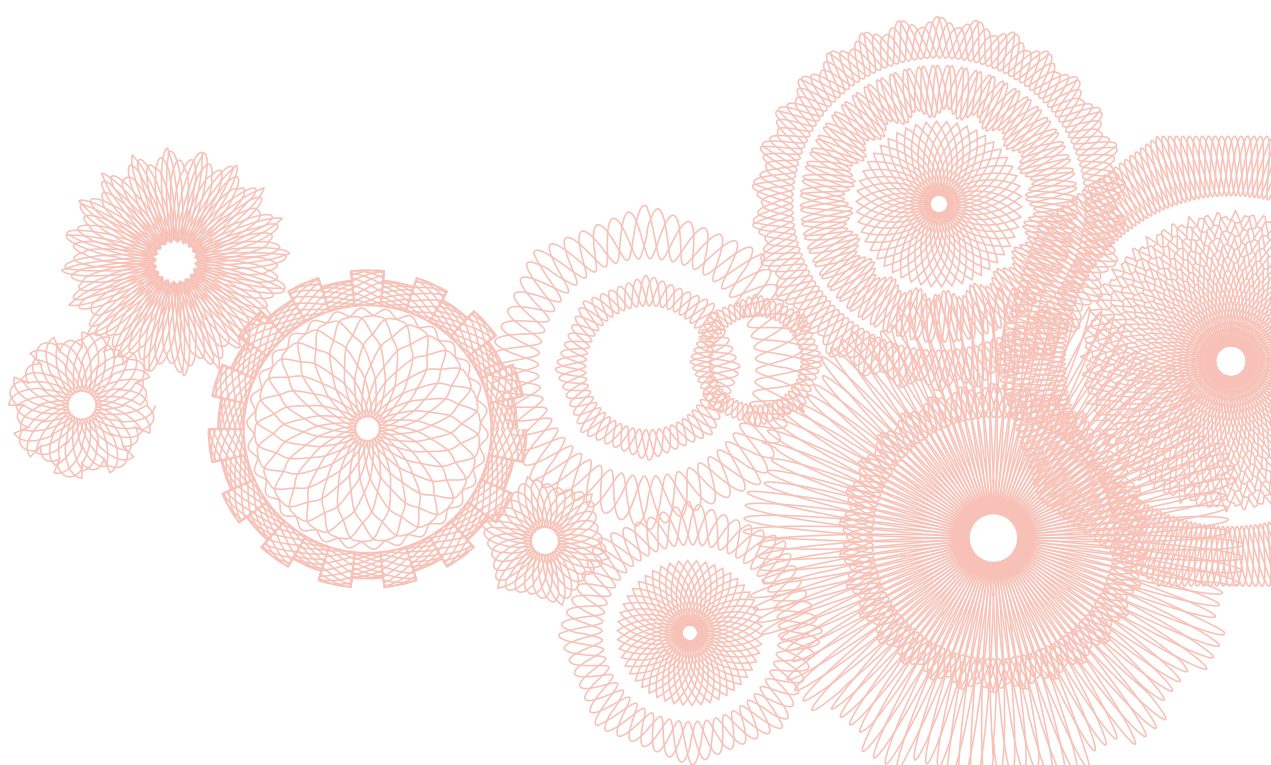
Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn øker med alderen. Noe av årsaken til denne fallende kurven kan ligge i generasjonsforskjeller når det gjelder utdannings- og yrkesvalg, og at familieetableringsfasen hadde større betydning for kvinners lønns- og kompetanseutvikling før enn den har nå (Østbakken, 2014).

For aldersgruppene under 29 år var kvinners andel av menns lønn om lag 94 prosent. Lønnsforskjellen øker jevnt med alder, og for gruppa over 55 år tjener kvinner rundt 20 prosent mindre enn menn.

Figur 2.5 Kvinners andel av menns lønn. Alle lønns-takere, etter aldersgrupper. 2016

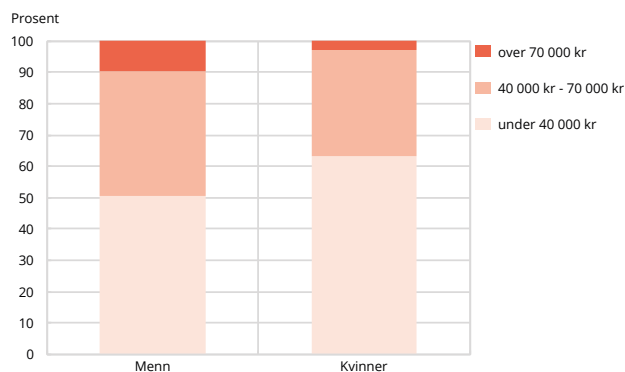
Kilde: Lønnsstatistikk alle ansatte, Statistisk sentralbyrå

2.6 Størst forskjell ved høyere lønnsnivå

Forskjeller mellom kvinners og menns lønnsnivå kan også illustreres gjennom hvordan de er fordelt i ulike lønnsintervaller. Figur 2.6. viser hvordan kvinner og menn fordeler seg på lønsskalaen (månedslønn per heltidsekvivalent). Omtrent halvparten av mennene og nesten to av tre kvinner har under 40 000 kroner i månedslønn. I andre enden av skalaen finner vi at 10 prosent av mennene og 3 prosent av kvinnene tjener mer enn 70 000 kroner i måneden.

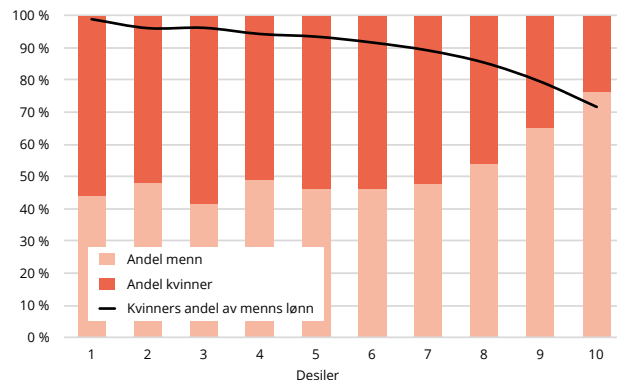
Figur 2.6 Alle lønntakere, etter lønnsnivå. 2016

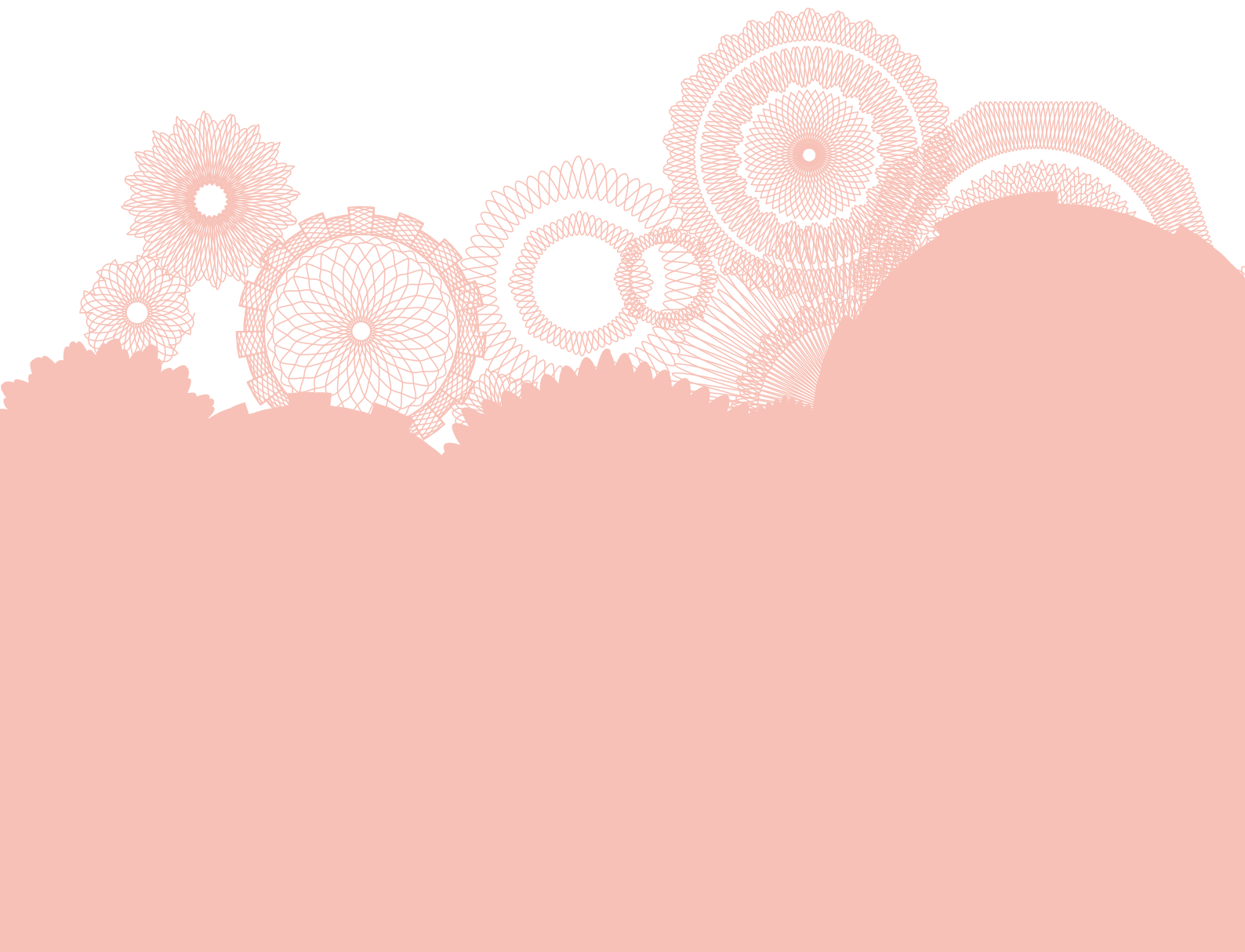
Kilde: Lønnsstatistikk alle ansatte, Statistisk sentralbyrå

Figur 2.7. viser at både lønnsforskjellen og andelen menn øker i takt med lønnsnivået. Desil 1 viser de 10 prosent lavest lønte. I denne gruppa er det størst andel kvinner og det er liten forskjell på kvinners og menns lønn. I øverste desil finner vi de 10 prosent høyest lønte. Tre av fire i denne gruppa er menn, og de høyest lønte kvinnene tjener i gjennomsnitt nesten 30 prosent mindre enn mennene i samme gruppe.

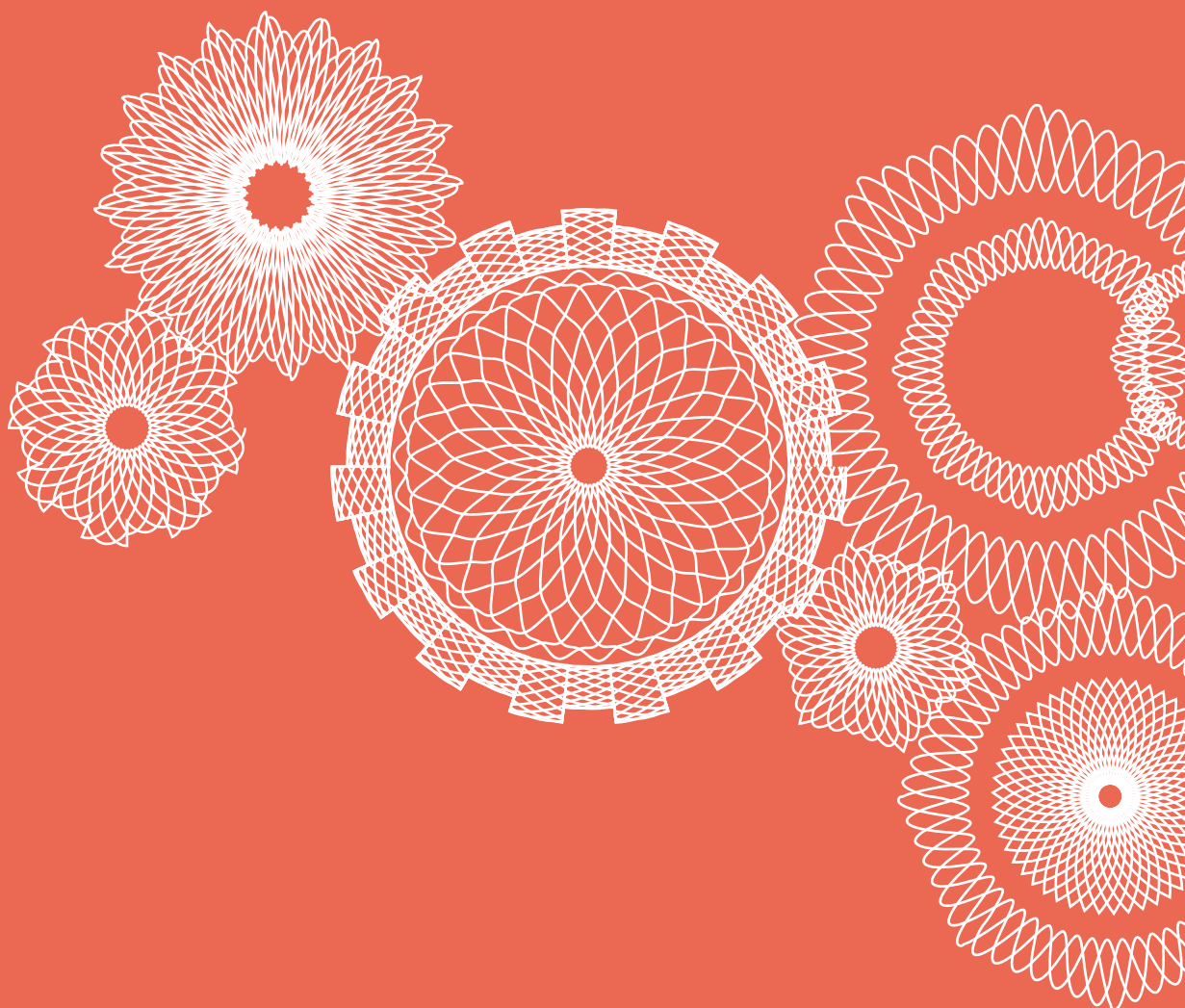
Figur 2.7 Andel ansatte i desilgrupper 2016

Kilde: Lønnsstatistikk alle ansatte, Statistisk sentralbyrå

3 Kvinner og menns inntekt

I 2015 stod kvinner som mottakere av om lag 41 prosent av den samlede inntekten til norske husholdninger, menn de resterende 59. Ulikheten kommer i stor grad av forskjeller i kvinners og menns yrkesinntekt. I 2015 mottok kvinner yrkesinntekter som samlet utgjør 61 prosent av menns yrkesinntekter. Kvinner betalte mindre i skatt, men mottok mer i overføringer enn hva menn gjør. På denne måten bidro skattesystemet i noen grad til å utjevne mottatte inntekter for menn og kvinner i husholdningene. På tross av dette var kjønnsforskjellene betydelige.

Forskjellen på lønn og yrkesinntekt

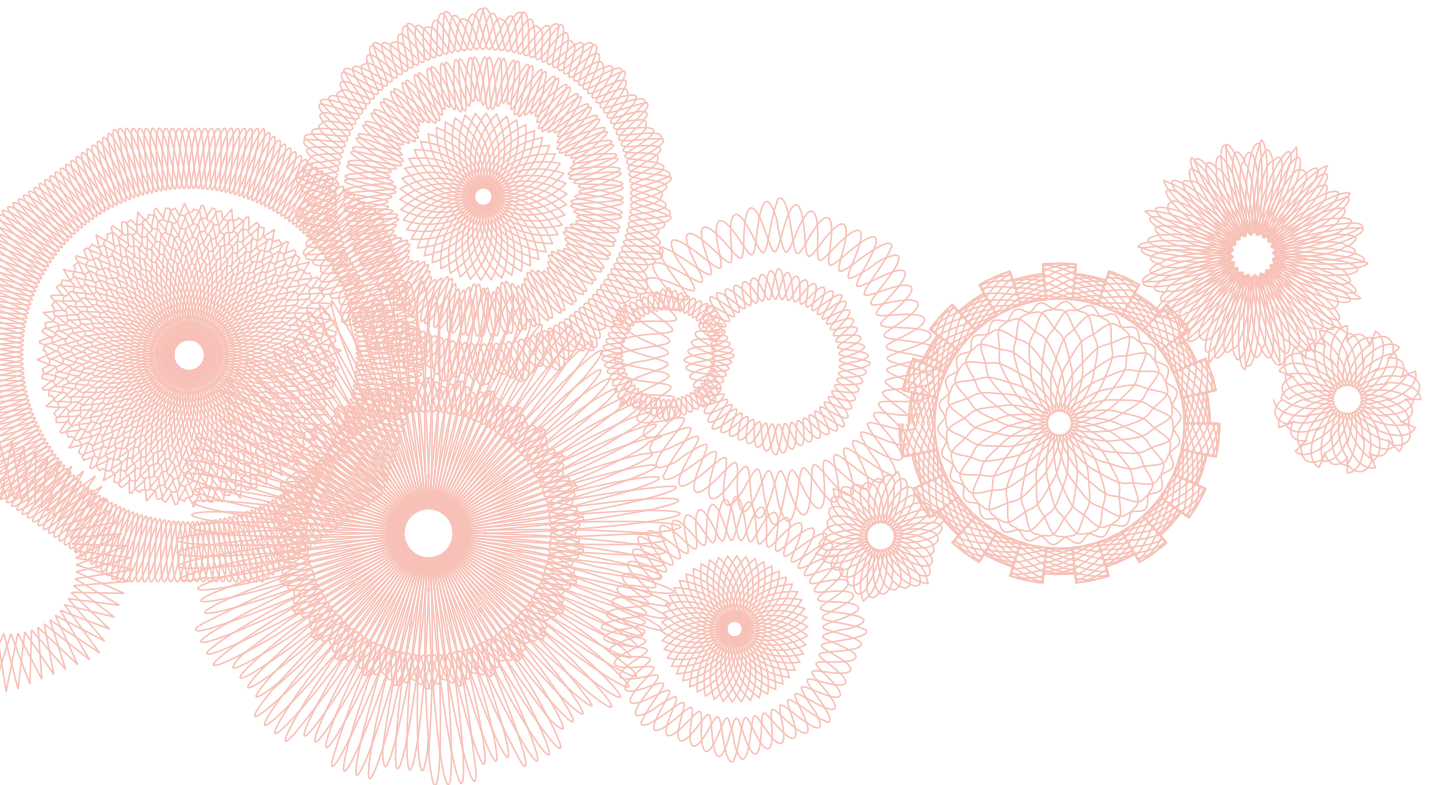
Kapittel 2 handlet om forskjeller i kvinners og menns lønn, mens dette kapittelet ser nærmere på forskjeller i kvinners og menns inntekt. Inntekt er et videre begrep enn lønn og omfatter kapitalinntekter, diverse overføringer etc. Yrkesinntekt kan ved første øyekast fremstå som det samme som lønn, men selv om begge viser godtgjørelser for utført arbeid, belyser de ulike ting. Lønn er kontante ytelser for utført arbeid for lønnstakere per måned, mens yrkesinntekt er summen av yrkesinntekt og netto næringsinntekter i løpet av et kalenderår for alle personer i privathusholdninger.

Om innteks- og formuesstatistikk

Alle tallene for inntekt og formue i denne rapporten er hentet fra SSBs innteks- og formuesstatistikk for husholdninger. Fra og med innteksåret 2004 er dette en heldekkende statistikk som omfatter alle personer i privathusholdninger som bor i landet ved utgangen av året.

Inntektsopplysninger påkobles fra ulike administrative registre, som for eksempel Skattedirektoratet, NAV, Husbanken og Lånekassen. Husholdningssammensetning er avledet ved hjelp av ulike kilder som blant annet Det sentrale folkeregister (DSF), Lånekassen, Postens adresseregister og selvangivelsesopplysninger. Før 2004 bygde denne statistikken på representative utvalgsundersøkelser som ble gjennomført årlig.

Opplysningene som hentes fra administrative registre dekker de fleste kontante inntekter som norske husholdninger mottar i løpet av året. Statistikken inneholder lønns- og næringsinntekt (yrkesinntekt), kapitalinntekter, skattepliktige overføringer som pensjoner og trygder, og diverse skattefrie overføringer som for eksempel barne-trygd, kontantstøtte, bostøtte, studiestipend, sosialhjelp, mv. Inntektsstatistikken gir dermed et bredt bilde av de ulike økonomiske ressursene som disponeres av husholdningene.

3.1 Inntektsgap mellom kvinner og menn

Når man skal beskrive hvordan ulike kontante inntekter blir fordelt mellom kvinner og menn, bør man ta med i betraktningen at mange individer inngår i et økonomisk fellesskap med andre, der en deler på både inntekter og utgifter. Inntekten fra én eller flere personer brukes kanskje også av andre personer som ikke har egne inntekter. Dette gjelder for eksempel barn, ungdom og hjemmearbeidende. Det er derfor viktig å ta hensyn til den økonomiske enheten som individene inngår i.

I tillegg er det flere typer husholdnings- eller familie-relaterte inntekter som registreres på bare én mottaker i husholdningen. Eksempler på slike typer inntekter er sosialhjelp, bostøtte og barnetrygd. Det kan også være litt tilfeldig hvem av ektefellene som står registrert med felles kapitalinntekter, gjeldsrenter, formue og gjeld ved skatteligningen. Det er viktig å merke seg dette når det innledningsvis gis en del makrotall for hvordan ulike inntektstyper fordeler seg mellom kvinner og menn. Selv om inntektsstatistikken ikke gir et fullstendig og helt korrekt bilde, gir den likevel en relativt god indikasjon på hvordan de økonomiske ressursene er fordelt mellom kjønnene.

Høyere yrkesinntekter og kapitalinntekter blant menn

Tabell 3.1. gir en oversikt over ulike typer inntekter og overføringer mottatt av henholdsvis kvinner og menn i norske husholdninger i 2015. Av totalt 1 245 milliarder kroner i mottatte yrkesinntekter for registrert bosatte personer, ble 771 milliarder mottatt av menn, det er en andel på 62 prosent. Tabellen viser også at 2015 var et år med høye utbetalinger av aksjeutbytte, noe som gjorde seg gjeldende i høye kapitalinntekter. Disse inntektene tilfalt i stor grad menn. Kvinners andel av menns kapitalinntekter utgjorde 32 prosent.

Tabellen viser også at kvinner i større grad enn menn mottok både skattepliktige og særlig skattefrie overføringer. Kvinner er oftere mottakere av ytelser som barnetrygd, kontantstøtte og engangstønad ved fødsel. Dette bidrar til en utjevning mellom kjønnene. Menn betaler også mer i skatt enn kvinner, noe som bidrar til en ytterligere utjevning. I 2015 betalte kvinner 57 prosent av det menn betalte i skatt og negative overføringer. Dersom vi ser på inntekt etter skatt ser vi at kvinners andel av menns inntekt etter skatt var på 73 prosent, mot 69 prosent før skatt. Dette er en betydelig forskjell.

Tabell 3.1 Inntektsregnskap for bosatte personer, etter kjønn. Sum beløp og antall personer med beløp. Kvinners andel av menn. 2015

	Millioner kroner		Kvinnens andel av menn (prosent)	Antall personer med beløp		Kvinnens andel av menn (prosent)
	Kvinner	Menn		Kvinner	Menn	
Yrkesinntekt	473 656	771 421	61	1 466 793	1 629 664	90
Kapitalinntekter	32 576	100 833	32	2 022 578	2 036 318	99
Skattepliktige overføringer	224 138	219 626	102	1 213 109	993 508	122
Skattefrie overføringer	28 242	14 215	199	1 018 184	519 278	196
Samlet inntekt	758 612	1 106 095	69	2 144 741	2 164 395	99
Sum utl. skatt og neg. overf.	172 820	304 174	57	1 822 913	1 903 570	96
Inntekt etter skatt	585 792	801 920	73	2 144 899	2 164 500	99

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

3.2 Yrkesinntekt

Tabell 3.2 Yrkesinntekter for bosatte personer, etter kjønn. Sum beløp og antall personer med beløp. Kvinners andel av menn. 2015

	Millioner kroner		Kvinnens andel av menn (prosent)	Antall personer med beløp		Kvinnens andel av menn (prosent)
	Kvinner	Menn		Kvinner	Menn	
Yrkesinntekt	473 656	771 421	61	1 466 793	1 629 664	90
Lønn	455 633	714 875	64	1 437 027	1 558 956	92
Netto næringsinntekt	18 022	56 545	32	106 830	222 871	48

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

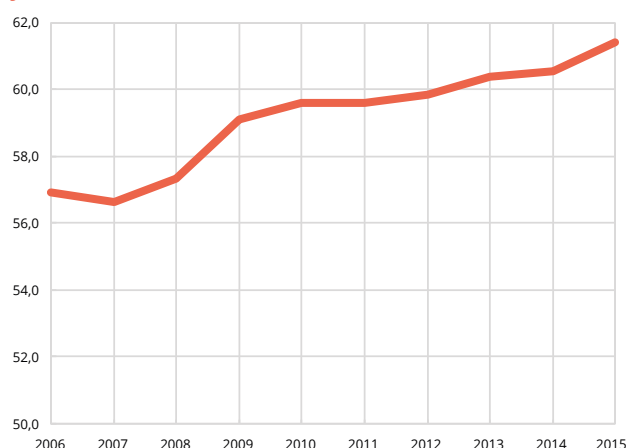
Yrkesinntekt består av lønnsinntekt og netto næringsinntekt.

Kapittel 2 i denne rapporten belyste lønnsforskjellene mellom kvinner og menn basert på SSBs lønnsstatistikk. Mye av inntektsforskjellene mellom kvinner og menn stammer fra kjønnsforskjeller i arbeidslivet. Kvinner har lavere lønn enn menn, jobber mer deltid og flere er hjemmeværende og utfører ubetalt husholdsarbeid. SSBs lønnsstatistikk viste at gjennomsnittlig månedslønn for kvinner utgjorde 85,3 prosent av menns månedslønn i 2015.

De samlede yrkesinntektene⁸ som registrert bosatte i Norge mottok i 2015 utgjorde 1 245 milliarder kroner. Kvinner mottok 38 prosent av dette, drøye 474 milliarder (tabell 3.2.). Det er en markant forskjell på fordelingen av lønns- og netto næringsinntekt mellom kjønnene. Netto næringsinntekt for menn var på 56,5 milliarder kroner, over tre ganger så mye som det kvinner hadde i netto næringsinntekt. Det er langt færre kvinner enn menn som driver med selvstendig næringsvirksomhet. Tabellen viser at færre enn hver tredje selvstendig næringsdrivende i 2015 var en kvinne.

Vi kan se av figur 3.1. at kvinners andel av menns yrkesinntekter har vært stigende de siste årene, fra 57 prosent i 2006 til 61,4 prosent i 2015. Siden dette er aggregerte beløp så er utviklingen følsom for den underliggende demografiske utviklingen. Den store, mannlige arbeidsinnvandringen siden utvidelsen av EØS-området kan ha hatt betydning for forholdet mellom kvinners og menns totale yrkesinntekter. Det er også verdt å merke seg at det er i nedgangstider at utjevningen går raskest. Forskjellene er i ferd med å bli mindre, men utviklingen går sakte.

Figur 3.1 Kvinners yrkesinntekt i andel av menns yrkesinntekt

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

⁸ Tallene for yrkesinntekt er ekskludert syke- og foreldrepenger.

3.3 Kapitalinntekter

Kapitalinntekter omfatter renteinntekter, aksjeutbytte, realisasjonsgevinster og andre kapitalinntekter i løpet av kalenderåret.

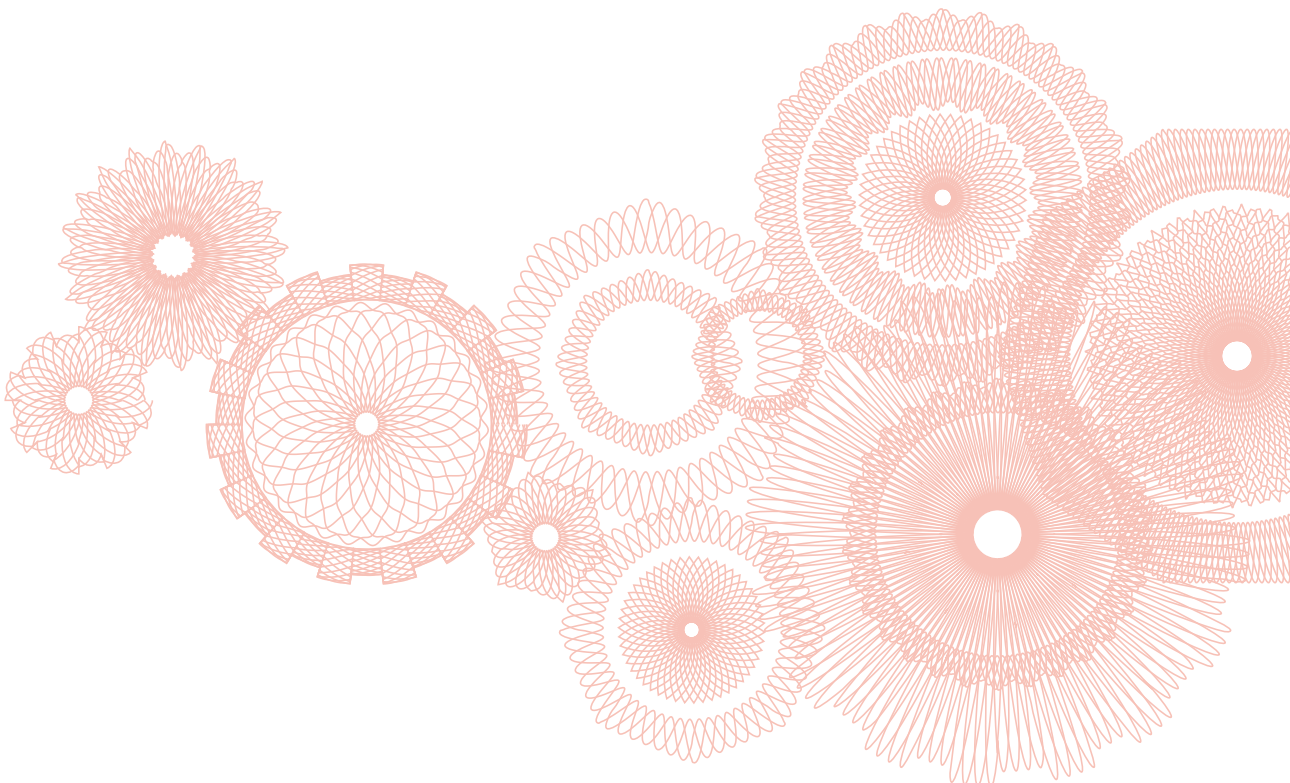
Tabell 3.3. viser en oversikt over samlede kapitalinntekter for bosatte personer i 2015. Tabellen viser at det er markante forskjeller mellom kvinner og menn. Kvinner mottok i 2015 32,6 milliarder kroner i kapitalinntekter, mens det tilsvarende beløpet for menn var over 100 milliarder kroner.

Forskjellene i renteinntekter er relativt små. Her er kvinners andel av menns inntekter lik 78 prosent. Dette endrer imidlertid lite det store bildet, all den tid renteinntektene i 2015 var såpass små og aksjeutbyttet var såpass stort. Menn mottok 82 prosent av alt utbetalt aksjeutbytte i 2015. Utbetalt aksjeutbytte var usedvanlig høyt i 2015 på grunn av tilpasninger til ny beskatning av utbytte. Dette gir utslag i at den andelen av kapitalinntektene som menn mottok ble tilsvarende høyere. Ser vi for eksempel på 2014, var kvinners andel 40 prosent av menns kapitalinntekter.

Tabell 3.3 Kapitalinntekter for bosatte personer, etter kjønn. Sum beløp og antall personer med beløp. Kvinners andel av menn. 2015

	Millioner kroner			Antall personer med beløp		
	Kvinner	Menn	Kvinner andel av menn (prosent)	Kvinner	Menn	Kvinner andel av menn (prosent)
Kapitalinntekter	32 576	100 833	32	2 022 578	2 036 318	99
Herav:						
Brutto renteinntekt	7 887	10 097	78	2 017 709	2 031 562	99
Aksjeutbytte	14 889	68 316	22	186 022	343 412	54

Kilde: Innteks- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

3.4 Skattepliktige overføringer

Skattepliktige overføringer omfatter blant annet pensjoner fra folketrygden, tjenestepensjon, avtalefestet pensjon, sykepenger.

Trygdesystemet er en sentral del av det norske velferdssamfunnet. Trygdene skal gi økonomisk trygghet til alle dem som av ulike årsaker ikke kan forsørge seg selv gjennom inntektsgivende arbeid. I tillegg skal trygdene bidra til å jevne ut inntekter og levekår gjennom livsløpet til den enkelte og mellom ulike grupper i befolkningen. Folketrygden har som mål å gi den enkelte inntektssikring ved for eksempel sykdom, svangerskap, fødsel, uførhet, aleneomsorg for barn, tap av forsørger eller ved oppnådd pensjonsalder.

I tabell 3.4. gis det totaltall for ulike opparbeidede og behovsprøvde ytelser fra folketrygden som alders-, uføre- og etterlattepensjon og overgangsstønad, i tillegg til dagpenger ved arbeidsledighet, tjenestepensjoner og mottatte underholdsbidrag. Den viser at det var 220 000 flere kvinnelige mottakere av skattepliktige overføringer i 2015, men at kvinner og menn i sum mottok omtrent like mye i skattepliktige overføringer. Blant de ulike skattepliktige overføringene finnes det noen som utpeker seg i forskjellene mellom mann og kvinne.

Menn mottok i 2015 nær 100 milliarder kroner i alderspensjon fra folketrygden, mens det tilsvarende

beløpet for kvinner var nær 83 milliarder kroner. De høyere utbetalingene for menn skyldes høyere innbetalinger til folketrygden gjennom det yrkesaktive livet. Det er imidlertid en del flere kvinner som mottar alderspensjon, noe som kan forklares med at kvinner lever lenger enn menn. I 2015 ble uførepensjon fra folketrygden endret til uføretrygd, en stønad som gir pensjonssparing og som skatlegges som lønn i stedet for pensjon. Flertallet, det vil si 58 prosent, av mottakerne av uføretrygd var kvinner.

Flere kvinner enn menn er mottakere av foreldrepenger og sykepenger. I 2015 var det om lag 86 000 kvinner og 58 000 menn som mottok foreldrepenger i løpet av kalenderåret, og det totale beløpet utbetalt til kvinner som foreldrepenger er det tredobbelte av summen mottatt av mannlige mottakere. Årsaken til dette er at kvinner som oftest mottar foreldrepenger over en betydelig lengre periode enn menn. Samtidig har menn gjerne et høyere grunnlag for beregning av foreldrepenger.

For overgangsstønad, som betales til enslige mødre eller fedre i en overgangsperiode, er det langt flere mottakere blant kvinner enn blant menn. I 2015 var det i overkant av 14 000 kvinnelige mottakere av denne stønaden mens om lag 600 av mottakerne var menn. På den andre siden var det flere arbeidsledige menn enn kvinner som mottok dagpenger. Det kommer til dels av at menn oftere er ansatt i bransjer som er mer konjunkturutsatte, som for eksempel oljenæringen og i bygg- og anleggsvirksomhet.

Tabell 3.4 Skattepliktige overføringer for bosatte personer, etter kjønn. Sum beløp og antall personer med beløp. Kvinners andel av menn. 2015

	Millioner kroner		Kvinnens andel av menn (prosent)	Antall personer med beløp		Kvinnens andel av menn (prosent)
	Kvinner	Menn		Kvinner	Menn	
Skattepliktige overføringer	224 138	219 626	102	1 213 109	993 508	122
Ytelser fra folketrygden	146 487	149 293	98	742 797	595 887	125
Alderspensjon	82 736	99 935	83	429 966	395 371	109
Uføretrygd	40 464	33 740	120	191 283	135 963	141
Etterlattepensjon	1 525	122	1 250	15 940	1 895	841
Overgangsstønad	1 398	44	3 145	14 146	600	2 358
Tjenestepensjon	30 505	33 091	92	446 620	358 259	125
Sykepenger	22 025	16 871	131	455 749	289 094	158
Dagpenger	4 768	8 626	55	70 470	107 885	65
Foreldrepenger	13 642	4 544	300	86 105	58 093	148

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

3.5 Skattefrie overføringer

Skattefrie overføringer omfatter blant annet barnetrygd, bostøtte, studiestipend, sosialhjelp, grunn- og hjelpestønad, kontantstøtte.

Bortsett fra sosialhjelp og andre skattefrie overføringer, mottar kvinner oftere enn menn alle de andre typene skattefrie overføringer. Summen av utbetalte skattefrie overføringer til kvinner var derfor dobbelt så stor som summen utbetalt til menn i 2015. Dette henger blant annet sammen med at kvinner oftere står som mottakere av barnetrygd og kontantstøtte. Det var også langt flere kvinnelige mottakere av for eksempel utdanningsstøtte til enslige foreldre, stønad til barnetilsyn og engangsstønad ved fødsel.

Satsen for barnetrygd er på 970 kroner per måned per barn. Som vi ser av tabell 3.5, er mesteparten oppført på kvinner. Mor står automatisk som mottaker av barnetrygd fra NAV dersom ikke annet er avtalt. Enslige foreldre, hvor også de fleste er kvinner, kan få utvidet barnetrygd for ett barn mer enn de faktisk bor sammen med. Det er flere kvinner enn

menn som tar høyere utdanning, og det var derfor også flere kvinner enn menn som mottok studiestipend.

Sosialhjelp består både av sosiale bidrag og sosiale lån, og er ment å være en midlertidig støtteordning til personer som trenger særskilt økonomisk hjelp. For denne stønaden var det flere mannlige enn kvinnelige mottakere. Det kan imidlertid være litt tilfeldig hvem i en parhusholdning som mottar sosialhjelp, når støtten er ment for hele husholdningen. Grunn- og hjelpestønad utbetales av NAV og er ment for personer med varige behov for ekstra hjelp som følge av sykdom, skade og medfødt funksjonshemming. Det er 94 000 kvinnelige mottakere av grunn- og hjelpestønad, noe som er 22 prosent flere enn mannlige mottakere.

I innteks- og formuesstatistikken brukes det som nevnt administrative registerdata for å finne heldekende data om husholdningenes inntekter. Det finnes noen former for skattefrie overføringer som ikke finnes i disse administrative registrene. Dette gjelder blant annet private barnebidrag, kommunal kontantstøtte og kommunal bostøtte.

Tabell 3.5 Skattefrie overføringer for bosatte personer, etter kjønn. Sum beløp og antall personer med beløp. Kvinners andel av menn. 2015

	Millioner kroner		Kvinnens andel av menn (prosent)	Antall personer med beløp		Kvinnens andel av menn (prosent)
	Kvinner	Menn		Kvinner	Menn	
Skattefrie overføringer	28 242	14 215	199	1 018 184	519 278	196
Barnetrygd	13 322	1 520	876	623 437	84 866	735
Kontantstøtte	1 222	354	345	38 557	10 732	359
Engangsstønad ved fødsel	435	-	-	10 446	-	-
Bostøtte	1 674	1 216	138	80 519	58 659	137
Studiestipend	4 703	3 310	142	221 761	177 698	125
Sosialhjelp	2 509	3 279	77	54 654	69 931	78
Grunn- og hjelpestønad	1 771	1 644	108	94 041	76 959	122
Andre skattefrie overføringer	2 606	2 891	90	122 183	136 370	90

Kilde: Innteks- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

3.6 Inntektsulikheter i de forskjellige husholdningstypene

Videre vil vi se nærmere på kvinners og menns inntekter inndelt etter husholdningstype. Husholdning blir som oftest ansett for å være den beste analyse-enheten når en skal studere individers økonomiske situasjon. Hensikten er å vise i hvilken grad inntekts-sammensetningen varierer for kvinner og menn etter husholdningstype og livsløp. Ikke minst har omsorgs-ansvar for barn stor betydning for inntektsfordelingen både for enslige foreldre og for parhushold.

Yrkesinntekt

Yrkesinntekt er den viktigste inntektskilden for de fleste norske husholdninger. I de aller fleste husholdningstypene var det flere menn enn kvinner som mottok yrkesinntekter. Unntaket var for enslige personer 20-44 år hvor 86 prosent av kvinnene mottok yrkesinntekter mot 84 prosent av mennene. De mennene som hadde yrkesinntekter mottok imidlertid større beløp i snitt enn hva kvinnene gjorde. I sum mottok mennene i snitt nær 500 000 kroner, mens det tilsvarende beløpet for kvinner var vel 340 000 kroner. Noen av årsakene til dette er pekt på i kapittel 1 og 2, eksempelvis ulike lønnsnivå i de næringene kvinner og menn jobber i, ulike yrker, samt at kvinner jobber mer deltid enn menn.

Blant alle enslige personer er andelen menn og kvinner med inntektsgivende arbeid ganske lik. Dette endres noe for gruppen enslige personer 65 år og eldre, der andelen kvinner er lav. En del av denne forskjellen kan forklares ved at kvinner lever lengre enn menn, og at det derfor vil være relativt flere kvinner enn menn over arbeidsfør alder i denne gruppen. Dersom vi begrenser gruppen til enslige 65-74 år, mottok 34 prosent av kvinnene og 39 prosent av mennene en form for yrkesinntekt. Holder vi oss til enslige under 65 år ser vi at kvinners gjennomsnittlige yrkesinntekter i disse husholdningstypene var nærmere menns inntekt enn for andre husholdningstyper. Enslige kvinner generelt tjener bare litt mindre enn sine jevnaldrende kvinner som er i parforhold, mens for menn er forskjellen mye større. Enslige menn i alderen 20-44 år tjener 83 prosent av det menn i parforhold uten barn gjør, mens de i alderen 45-64 år tjener 81 prosent av de i parforhold.

For husholdningstypen par uten barn 65 år og over bestemmes alderen av den eldste personen i husholdningen. Det vil derfor ofte være en del kvinner yngre enn 65 år i denne gruppen. Kvinners andel av menns inntekt var høyest i denne gruppen, med 90 prosent.

I husholdninger med barn var forskjellen mellom kvinners og menns yrkesinntekter størst. For par med barn i alderen 0-6 år mottok kvinner bare 55 prosent i snitt av det menn mottok. En viktig årsak er at kvinner i større grad er hjemmевærende, og arbeider oftere deltid, når barna er små. Flere av disse kvinnene vil også være mottakere av ulike typer stønader, for eksempel foreldrepenger og sykepenger.

Blant enslige foreldre har menn typisk høyere yrkesinntekter enn hva kvinner har. Eksempelvis mottok enslige kvinner med forsørgeransvar i snitt 69 prosent av det enslige menn med forsørgeransvar mottok i yrkesinntekter.

Kapitalinntekt

Kapitalinntekt er en type inntekt hvor noen svært få personer mottar svært høye beløp. Særlig gjelder dette for et år som 2015, da rentene på bankinnskudd var lave, og mottatt aksjeutbytte var meget høyt. Gjennomsnittlig mottok menn i 2015 mer enn 50 000 kroner, og kvinner rundt 16 500 kroner i kapitalinntekter. Ser vi derimot på medianen, det vil si hva den midterste i inntektsfordelingen mottok, eller det «typiske» beløpet som ble mottatt, så var de tilsvarende tallene for menn 1 400 kroner og for kvinner 1 100 kroner. I tabell 3.7. har vi benyttet mediantall for kapitalinntekter for hver husholdningstype, fordelt på kjønn.

Siden de aller fleste personer i Norge har en rentebærende bankkonto, var andelen med kapitalinntekter nær 100 prosent for både kvinner og menn i alle husholdningstyper. Vi kan se at blant enslige personer under 65 år mottok kvinner mer enn det menn gjør. Kvinner i disse husholdningstypene har mer penger på bok enn det menn har. I parhusholdninger var trenden den motsatte, her har menn høyere inntekt enn det kvinner har. Det er de eldste husholdningene som gjennomgående har høyest finansformue og dermed de høyeste kapitalinntektene.

Tabell 3.6 Yrkesinntekt etter kjønn for ulike husholdninger. Personer 20 år og eldre. Gjennomsnitt for de med beløp og andel med beløp. Kroner og prosent. 2015

	Gjennomsnitt		Kvinner andel av menn	Andel med beløp	
	Kvinner	Menn		Kvinner	Menn
Alle	341 300	497 600	69	70	78
Enslige 20-44 år	289 300	374 200	77	86	84
Enslige 45-64 år	399 000	493 800	81	74	75
Enslige 65 år og over	150 600	217 300	69	17	27
Par uten barn under 45	310 000	451 800	69	91	94
Par uten barn 45-64 år	396 700	610 300	65	83	89
Par uten barn 65 år og over	239 800	265 100	90	34	39
Par med barn 0-6 år	319 600	580 900	55	88	96
Par med barn 7-17 år	428 400	662 600	65	91	94
Enslig mor/far med barn under 18 år	360 800	525 200	69	81	89

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

Skattepliktige overføringer for husholdninger

Skattepliktige overføringer omfatter noen av de viktigste typer ytelser fra folketrygden som utgjør det sosiale sikkerhetsnettet i velferdsstaten. I de fleste faser av livet er disse vanligere for kvinner enn for menn. I sum mottok 61 prosent av kvinner skattepliktige overføringer, mens tallet for menn er 50 prosent. Menn mottok i snitt mer enn kvinner som mottok disse overføringene. Snittet for menn er i overkant av 220 000 kroner mens det for kvinner er rundt 185 000 kroner.

Typisk for disse ytelsene er at de beregnes på grunnlag av yrkesinntekten. Menn får derfor ofte mer utbetalt enn kvinner, noe som vi ser igjen på gjennomsnittstallene i tabell 3.8. Hvor lenge man mottar ytelsene vil også ha mye å si for beløpet.

Tabell 3.7 Kapitalinntekt etter kjønn for ulike husholdningstyper. Personer 20 år og eldre. Median og andel med beløp. Kroner og prosent. 2015

	Median		Kvinner andel av menn	Andel med beløp	
	Kvinner	Menn		Kvinner	Menn
Alle	1 100	1 400	79	98	98
Enslige 20-44 år	800	400	200	96	95
Enslige 45-64 år	1 200	600	200	99	97
Enslige 65 år og over	3 800	4 500	84	100	99
Par uten barn under 45	1 100	1 300	85	96	98
Par uten barn 45-64 år	900	2 300	39	97	99
Par uten barn 65 år og over	2 800	4 800	58	98	99
Par med barn 0-6 år	800	1 100	73	97	99
Par med barn 7-17 år	700	1 300	54	98	99
Enslig mor/far med barn under 18 år	700	900	78	99	99

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

Blant enslige personer mottok kvinner i snitt nær det menn mottok. Andel personer i alderen 20-44 år som mottok disse overføringene var lik mellom kjønnene i 2015, på 31 prosent. I aldersgruppen 45-66 år øker andelen som har beløp betydelig mer blant kvinner enn menn. I denne aldersgruppen er det 69 prosent kvinner med beløp, 15 prosentpoeng mer enn menn. Noe av forklaringen er at det er en større andel kvinner med uføretrygd i denne husholdningstypen.

Tabell 3.8 Skattepliktige overføringer etter kjønn for ulike husholdninger. Personer 20 år og eldre. Gjennomsnitt for de med beløp og andel med beløp. Kroner og prosent. 2015

	Gjennomsnitt for de med beløp		Kvinner andel av menn	Andel med beløp	
	Kvinner	Menn		Kvinner	Menn
Alle	185 400	222 100	83	61	50
Enslige 20-44 år	122 300	125 900	97	31	31
Enslige 45-64 år	193 000	206 300	94	69	54
Enslige 65 år og over	281 300	326 300	86	99	98
Par uten barn under 45	89 000	93 200	95	28	23
Par uten barn 45-64 år	154 300	205 500	75	55	49
Par uten barn 65 år og over	224 300	349 100	64	91	98
Par med barn 0-6 år	141 400	95 900	147	61	44
Par med barn 7-17 år	111 600	124 500	90	42	29
Enslig mor/far med barn under 18 år	144 900	136 700	106	66	41

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

For par med barn 0-6 år mottok kvinner i snitt nær 50 prosent mer enn menn. Dette er mye på grunn av foreldrepengene, som utgjør nær halvparten av de i snitt 141 000 kronene kvinner i denne husholdningstypen mottok i skattepliktige overføringer.

I tabell 3.9. vises det hvor stor andel av personene i ulike husholdninger som mottok ulike ytelser. Tabellen viser at kvinner i større grad enn menn var mottakere av de ulike ytelsene. I overkant av 90 prosent av enslige menn og kvinner over 65 år mottok alderspensjon. Også noen under 65 år er registrert som mottakere av alderspensjon etter at tidlig uttak fra fylte 62 år ble mulig i 2011. 3 prosent av kvinnene i denne aldersgruppen mottok alderspensjon mot 4 prosent av mennene.

Tabell 3.9 Alderspensjon, uføretrygd og tjenestepensjon, etter kjønn og husholdningstype. Personer 20 år og eldre. Andel med beløp. Prosent. 2015

	Alderspensjon		Uføretrygd		Tjenestepensjon	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Alle	22	20	10	7	23	18
Enslige 20-44 år	0	0	6	5	1	1
Enslige 45-64 år	3	4	30	22	23	11
Enslige 65 år og over	93	91	5	7	73	68
Par uten barn under 45	0	0	2	2	1	1
Par uten barn 45-64 år	2	11	20	12	17	14
Par uten barn 65 år og over	70	91	13	5	59	74
Par med barn 0-6 år	0	0	1	1	2	1
Par med barn 7-17 år	0	1	6	4	6	3
Enslig mor/far med barn under 18 år	0	1	7	5	6	5

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

Ser vi på uføretrygd og husholdninger uten barn, så går det klart frem at det er i aldersgruppen 45-64 år at det er flest uføretrygdede. De som er uføre ved fylte 67 år vil gå over til alderspensjon. Det er flere uføretrygdede kvinner enn menn i hver kategori, unntatt enslige 65 år og eldre. Dette gir imidlertid ikke et helt riktig bilde; dersom vi kun ser på enslige personer mellom 65 og 67 år, det vil si de som kan motta uføretrygd, ser vi at 27 prosent av mennene mottok uføretrygd, mens hele 40 prosent av kvinnene gjorde det samme.

For tjenestepensjon er det også gjennomgående en større andel av kvinnene som er mottakere enn menn. En forklaring er at kvinner i større grad enn menn er ansatt i offentlig sektor, der slike pensjoner er mer vanlig, samt at kvinner ofte har «arvet» tjenestepensjonen fra en avdød ektefelle. For par uten barn 65 år og over, er andelen med tjenestepensjon størst blant menn. Noe av forklaringen på dette kan være at kvinnene i parforhold ofte er noe yngre enn sine ektefeller, og at de derfor ikke i like stor grad

Tabell 3.10 Alderspensjon, uføretrygd og tjenestepensjon, etter kjønn og husholdningstype. Personer 20 år og eldre. Gjennomsnitt for de med beløp. Kroner. 2015

	Alderspensjon		Uføretrygd		Tjenestepensjon	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Alle	192 400	252 800	211 600	248 600	68 400	92 600
Enslige 20-44 år	-	-	240 800	246 800	37 400	32 500
Enslige 45-64 år	144 800	175 100	234 800	259 700	60 000	72 800
Enslige 65 år og over	213 400	257 300	206 400	235 000	82 900	85 400
Par uten barn under 45	-	-	214 600	232 400	34 200	29 700
Par uten barn 45-64 år	125 300	176 700	202 700	251 800	53 500	109 600
Par uten barn 65 år og over	174 300	263 800	192 400	233 700	64 100	98 700
Par med barn 0-6 år	-	225 900	206 300	257 700	57 700	58 400
Par med barn 7-17 år	-	212 600	200 300	242 400	61 500	88 900
Enslig mor/far med barn under 18 år	-	226 200	244 000	269 800	57 100	63 200

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

har nådd pensjonsalderen. Begrenser vi alderen på personene til kun de over 65 år så vil andelen kvinner med tjenestepensjon bli 67 prosent og 76 prosent for menn. Det er naturlig nok flest eldre som mottok tjenestepensjon, men også en del under 65 år. Dette skyldes at en del uføretrygdede mottar tjenestepensjon.

Tabell 3.10. viser gjennomsnittlig mottatt beløp for de samme tre skattepliktige overføringene som forrige tabell; alderspensjon, uføretrygd og tjenestepensjon. I gjennomsnitt mottok menn 60 000 kroner mer i alderspensjon enn det kvinnelige alderspensjonister gjorde. Vi ser at forskjellene var minst blant enslige i alderen 45-64 år. I realiteten vil dette si i alderen 62-64 år, ettersom det er først ved fylte 62 år at det er mulig å motta alderspensjon. For denne gruppen er forskjellen på 30 000 kroner. Kvinner har høyest alderspensjon i gruppen enslige 65 år og over, mens mennene har høyest utbetaling i gruppen par uten barn 65 år og over. Størst er forskjellen mellom menn og kvinner i husholdningstypen par uten barn 65 år og over, hvor forskjellen er på nær 90 000 kroner.

Blant mottakere av uføretrygd var forskjellene i utbetalinger blant kvinner og menn noe mindre i 2015, 37 000 kroner. Blant de enslige var forskjellene minst

blant de yngre, der kvinner mottok 6 000 kroner mindre enn menn, mens forskjellene økte med alderen. Størrelsen på uføretrygden bestemmes av inntektene man hadde før man ble ufør. For parhusholdninger uten barn var trenden noenlunde den samme, men forskjellene mellom kvinner og menn var større.

Tabell 3.9. viste at det var flere kvinner enn menn som mottok tjenestepensjon, men at det var mennene som mottok mest i gjennomsnitt. Mens kvinner mottok i snitt 68 000 kroner, mottok mennene nær 93 000 kroner. Særlig var forskjellene store blant par uten barn i aldersgruppene 45-64 år og 65 år og eldre. Forskjellene var minst blant de yngre gruppene, der utbetalingene også var minst. Blant par med barn 0-6 år hadde kvinner og menn omtrent det samme i utbetaling, rundt 58 000 kroner.

Sykepenges

Tabell 3.11. viser hvor stor andel av kvinner og menn i alderen 20 til 66 år som mottok sykepenges i 2015. Det var en overvekt av kvinner som mottok sykepenges, 29 prosent av kvinnene og 17 prosent av mennene. Det er særlig parhusholdninger med barn og enslige foreldre som peker seg ut med høye andeler som mottok sykepenges. 47 prosent av kvinnene og

20 prosent av mennene i parhusholdninger med barn 0-6 år var sykepengemottakere.

Blant enslige var forskjellen mellom menn og kvinner noe mindre. Blant de enslige 20-44 år mottok 15 prosent av kvinnene sykepenger, kun 3 prosentpoeng mer enn mennene. Forskjellen var større blant de enslige 45-64 år, der 28 prosent av kvinnene og 18 prosent av mennene mottok sykepenger.

Størrelsen på utbetaling av sykepenger avhenger både av lengden på sykefraværet, gradering av sykefraværet og inntekten. Kvinner mottok i snitt 83 prosent av det menn mottok i sykepenger, og menn mottok i snitt mer enn kvinner i alle husholdningstypene i tabell 3.11.

Tabell 3.11 Sykepenger, etter kjønn og husholdningstype. Personer 20-66 år. Andel med beløp og gjennomsnitt for de med beløp. Kroner og prosent. 2015

	Gjennomsnitt for de med beløp		Andel med beløp	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Alle	48 700	59 000	29	17
Enslige 0-44 år	47 000	55 200	15	12
Enslige 45-64 år	58 900	69 300	28	18
Par uten barn under 45	44 800	50 700	17	12
Par uten barn 45-64 år	52 400	66 900	29	22
Par med barn 0-6 år	41 400	48 500	47	20
Par med barn 7-17 år	50 000	59 100	29	19
Enslig mor/far med barn under 18 år	53 900	59 700	36	22

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

Dagpenger

Menn mottok oftere dagpenger enn kvinner. 7 prosent av mennene i alderen 20-66 år mottok dagpenger i 2015, viser tabell 3.12. Tilsvarende andel for kvinner var 4 prosent. Menn mottok i snitt 12 000 kroner, eller 18 prosent, mer i dagpenger enn kvinner. Det var flest mottakere av dagpenger blant de yngre husholdningsgruppene. 9 prosent av enslige menn i alderen 20-44 år, og 8 prosent av menn i parhusholdninger uten barn under 45 mottok dagpenger i 2015. For kvinner var tilsvarende andel 5 prosent i begge husholdningstypene.

I husholdningstypene par med barn mellom 0-6 år og enslige foreldre var andelen kvinner og menn som mottok dagpenger lik, på 7 prosent. Dagpengene beregnes ut i fra tidligere yrkesinntekter, men avhenger også av lengden på perioden i kalenderåret som personen er uten arbeid og mottok dagpenger.

Tabell 3.12 Dagpenger, etter kjønn og husholdningstype. Personer 20-66 år. Andel med beløp og gjennomsnitt for de med beløp. Kroner og prosent. 2015

	Gjennomsnitt for de med beløp		Andel med beløp	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Alle	67 700	80 000	4	7
Enslige 20-44 år	59 000	75 400	5	9
Enslige 45-64 år	85 800	95 600	3	7
Par uten barn under 45	54 900	67 000	5	8
Par uten barn 45-64 år	77 200	95 300	3	4
Par med barn 0-6 år	65 400	79 000	7	7
Par med barn 7-17 år	69 600	79 600	4	5
Enslig mor/far med barn under 18 år	71 900	85 200	7	7

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

Skattefrie overføringer

For skattefrie overføringer, som barnetrygd, kontantstøtte, sosialhjelp, bostøtte, engangsstønad ved fødsel, studiestipend, etc., var det en betydelig høyere andel kvinner som mottok sammenliknet med menn. 44 prosent av kvinnene mottok én eller flere av disse ytelsene, mens andelen for menn var på 18 prosent.

Det var også flere kvinner i de fleste husholdningstypene som var mottakere, men med noen unntak. For par uten barn i alderen 45-64 år og 65 år og over var det flere menn som mottok skattefrie overføringer. Grunnen til dette er et relativt høyt antall menn som mottok kompensasjonstillegg for AFP under andre overføringer, som ble gitt etter at det ble levealdersjustering av AFP i privat sektor.

Gitt at mange av de skattefrie ytelsene er ment som økonomisk støtte til husholdningen kan vi begrense oss til å se på de husholdningene som består av en enslig person og/eller en enslig forelder med barn. Dette gir oss bedre forutsetninger for å vurdere forskjellene mellom mann og kvinne.

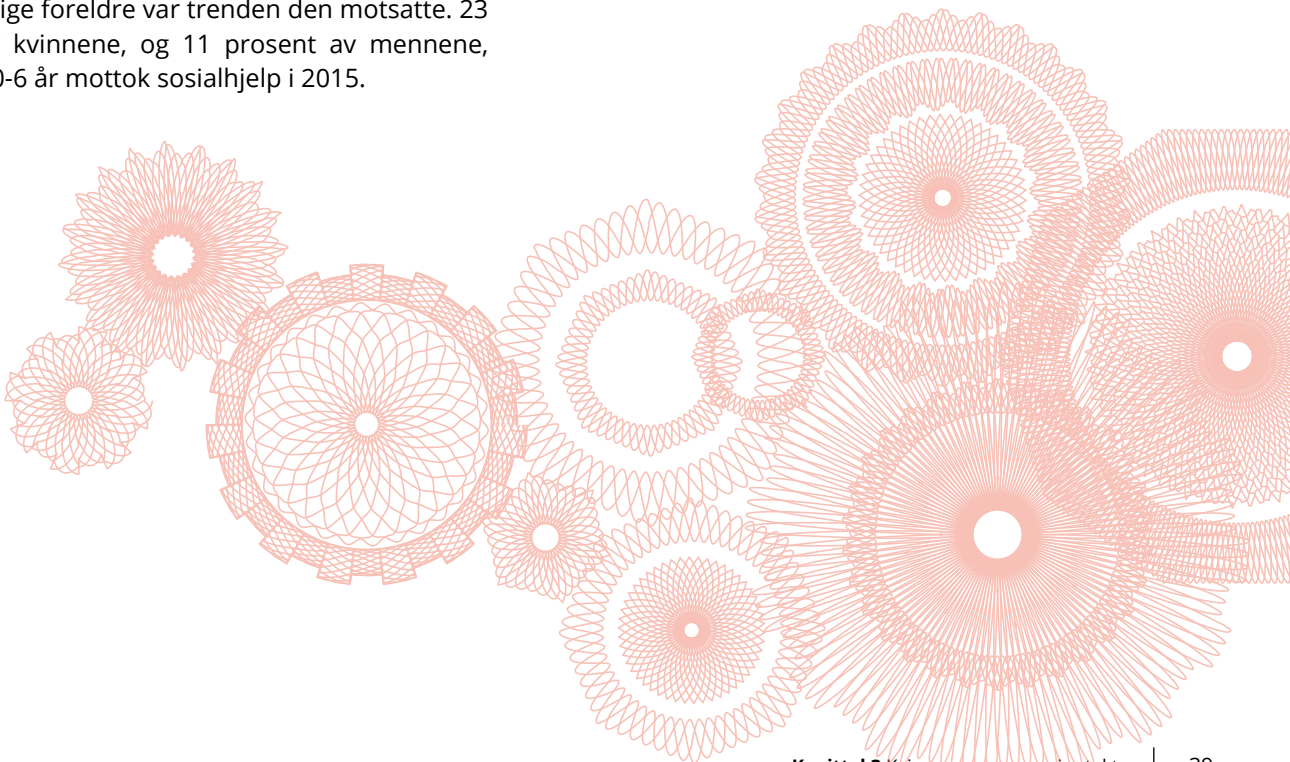
Blant de aleneboende var den eneste vesentlige forskjellen den store overvekten av kvinner som mottok studiestipend. Dette gjaldt særlig enslige 20-44 år. 26 prosent av disse kvinnene mottok studiestipend og for mennene var andelen 15 prosent. Blant enslige foreldre var det også en klar overvekt av kvinner som mottok studiestipend. For enslige kvinner med hovedomsorg for barn var andelen som mottok studiestipend 13 prosent.

Blant aleneboende var det flere menn som mottok sosialhjelp, 9 prosent av enslige menn i alderen 20-44 år. For enslige foreldre var trenden den motsatte. 23 prosent av kvinnene, og 11 prosent av mennene, med barn 0-6 år mottok sosialhjelp i 2015.

Tabell 3.13 Skattefrie overføringer etter kjønn og husholdningstype. Personer 20 år og eldre. Andel med beløp og gjennomsnitt for de med beløp. Kroner og prosent. 2015

	Gjennomsnitt for de med beløp		Andel med beløp	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Alle	29 100	30 400	44	18
Enslige 20-44 år	32 500	36 600	41	33
Enslige 45-64 år	28 900	37 700	21	21
Enslige 65 år og over	17 800	19 400	15	13
Par uten barn under 45	28 400	29 800	31	18
Par uten barn 45-64 år	19 600	20 200	7	10
Par uten barn 65 år og over	14 700	14 700	8	11
Par med barn 0-6 år	31 700	38 700	95	15
Par med barn 7-17 år	22 300	27 700	92	12
Enslig mor/far med barn under 18 år	48 700	28 100	97	76

Kilde: Innteks- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.14 Skattefrie overføringer etter kjønn og husholdningstype. Personer 20 år og eldre. Andel med beløp. Kroner og prosent. 2015

	Barnetrygd		Kontantstøtte		Bostøtte		Studiestipend		Sosialhjelp		Andre overføringer	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Enslige 20-44 år	3	5	-	-	9	9	26	15	7	9	2	3
Enslige 45-64 år	2	4	-	-	10	8	0	0	5	7	2	4
Enslig mor/far med barn 0-6 år	96	62	13	6	36	10	13	4	23	11	47	15
Enslig mor/far med barn 7-17 år	95	69	-	-	16	3	5	4	11	6	13	5

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

Utlignet skatt

Yrkesinntekter, kapitalinntekter og mange av de offentlige overføringene som husholdningene mottar er underlagt direkte beskatning til kommune, fylke og stat. Som en følge av at menn hadde høyere inntekt (og formue) viser tabell 3.15. at menn gjennomsnittlig også hadde høyere utlignet skatt enn kvinner. Kvinner hadde gjennomsnittlig 97 000 kroner i utlignet skatt, 66 000 kroner eller 41 prosent mindre enn menn.

Forskjellene var minst i enpersonshusholdninger, mens de i parhusholdninger var størst. Grunnen til dette er som tidligere nevnt at menn i parhusholdninger har betydelig høyere inntekt enn enslige jevnaldrende menn.

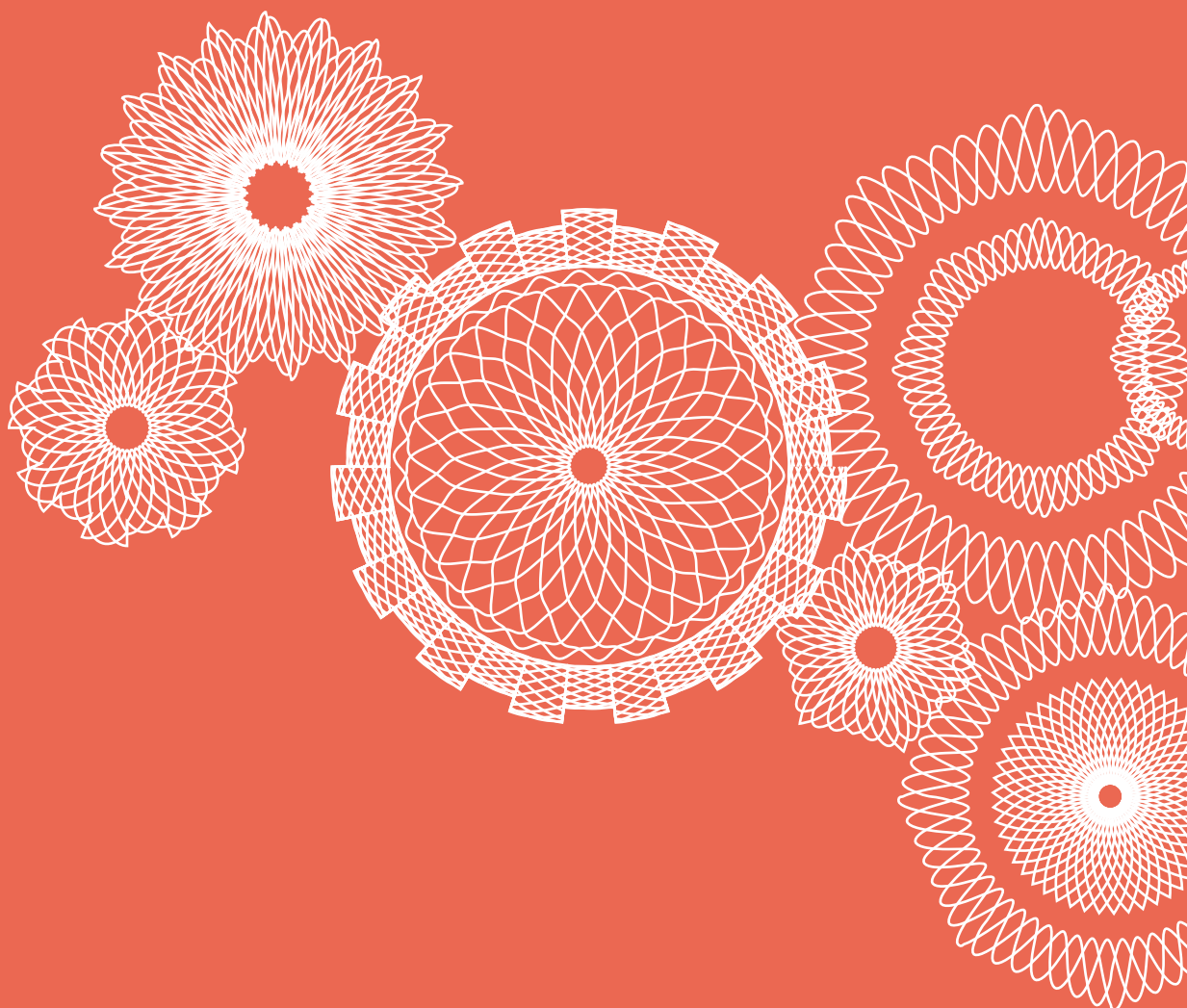
I tillegg til utlignet skatt omfatter denne posten også negative overføringer. Negative overføringer vil hovedsakelig være pensjonspremier i arbeidsforhold og offentlig administrerte barnebidrag. Det er en hovedvekt av menn som betaler barnebidrag, slik at denne posten også bidrar til litt større forskjeller i beløp og andel mottakere mellom menn og kvinner.

Tabell 3.15 Utlignet skatt og negative overføringer, etter kjønn og husholdningstype. Personer 20 år og eldre. Andel med beløp og gjennomsnitt for de med beløp. Kroner og prosent. 2015

	Gjennomsnitt for de med beløp		Andel med beløp	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Alle	96 600	162 800	90	94
Enslige 20-44 år	79 600	108 400	87	87
Enslige 45-64 år	121 500	159 500	97	95
Enslige 65 år og over	64 500	102 800	87	95
Par uten barn under 45	82 800	131 000	91	94
Par uten barn 45-64 år	119 400	228 700	97	99
Par uten barn 65 år og over	70 400	129 300	81	98
Par med barn 0-6 år	101 700	187 600	92	98
Par med barn 7-17 år	129 400	235 100	97	97
Enslig mor/far med barn under 18 år	98 700	164 000	91	94

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

4 Lavinntekt blant kvinner og menn

Det er forskjeller i forekomsten av lavinntekt og vedvarende lavinntekt mellom kvinner og menn, men forskjellene har blitt mindre de siste årene. At andelen med vedvarende lavinntekt fortsatt ligger høyere blant kvinner skyldes først og fremst at kvinner i langt større grad enn menn er aleneboende minstepensjonister og alene om omsorgen for barn (Epland og Kirkeberg, 2016) – grupper som tradisjonelt er sterkt overrepresentert nederst i inntektsfordelingen.

Lavinntekt gjelder personer med en husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet betydelig lavere enn den «typiske» inntekten i befolkningen (medianinntekt). Lavinntektsgrensen kan variere, men er som regel satt til under 50 eller 60 prosent av medianinntekten i befolkningen.

I Statistisk sentralbyrås inntektsstatistikk måles lavinntekt både ut fra situasjonen et bestemt år (årlig lavinntekt) og over flere år – såkalt vedvarende lavinntekt. Uavhengig av måleperiode - når den økonomiske levestandarden til individer skal måles tar man alltid utgangspunkt i de samlede økonomiske ressursene til den husholdningen som individet tilhører. For å kunne sammenlikne den økonomiske velferden til husholdninger av ulik type og størrelse er det vanlig å justere inntekten ved hjelp av såkalte ekvivalensskalaer, eller forbruksvekter.

En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor stor inntekt en husholdning på for eksempel fire personer må ha, for å ha samme levestandard eller økonomisk velferd som en enslig person. En slik skala tar hensyn til at en husholdning som består av flere personer har flere utgifter, men også kan nyte godt av stordriftsfordeler som at flere personer deler på utgifter til for eksempel TV, internett og diverse forbruksvarer (Omholt 2016).

Det er flere ekvivalensskalaer i bruk. I dette kapitlet har vi valgt å benytte EU-skalaen⁹ som er den ekvivalensskalaen som oftest benyttes i dag blant annet av EU sitt eget statistikkbyrå Eurostat. Ved bruk av slike ekvivalensskalaer forutsetter man at husholdningsinntekten blir likt fordelt på alle medlemmer i husholdningen. Intervjuundersøkelser kan tyde på at det ikke er en helt riktig antakelse. For eksempel oppgir om lag 60 prosent av norske parhusholdninger som var med i undersøkelsen om økonomi og levekår i Europa i 2010 (EU-Silc) at alle inntekter til husholdningen er å betrakte som felles. 25 prosent svarte at de anså kun deler av husholdets inntekter som felles, mens 15 prosent svarte at inntekten kun tilhørte den personen som hadde mottatt den (Eurostat 2016). Samme undersøkelse viste også at 70 prosent oppga at de selv kunne avgjøre sitt eget personlige forbruk, mens denne andelen var en god del mindre blant dem som tilhørte lavinntektshusholdninger (underkant av 50 prosent).

En undersøkelse blant norske familier med lavinntekt viste at svært få foreldre som slet med å få endene til å møtes, valgte å bruke mindre penger på barna, men heller reduserte daglige utgifter og eget personlig forbruk (Sandbæk og West Pedersen 2010). Inntektsstatistikken har ingen opplysninger om fordelingen av penger internt i husholdningen. Alle personer i samme husholdning, uavhengig av kjønn, vil tilhøre lavinnteksgruppen, dersom husholdningens ekvivalentinntekt etter skatt ligger under en definert lavinntektsgrense. Kjønnsforskjeller i forekomsten av lavinntekt skyldes derfor hovedsakelig ulike kjennetegn ved kvinner og menn som er aleneboende eller er enslige foreldre.

⁹ EU-skalaen gir første voksne husholdningsmedlem vekten 1, mens neste voksne får vekten 0,5 og barn får vekten 0,3 hver. Etter denne skalaen vil en parfamilie med to barn ha sum forbruksvekter lik 2,1, og trenger derfor en samlet inntekt etter skatt tilsvarende 2,1 ganger inntekten til en enslig for å ha samme velferdsnivå.

4.1 Kjønnforskjeller i lavinntekt under endring

Tabell 4.1. viser utviklingen i årlig lavinntekt fra 2004 til 2015 ved bruk av to ulike lavinntektsgrenser. Lavinntektsgrensene er satt lik 50 eller 60 prosent av medianinntekten for hele befolkningen, etter å ha korrigert for ulikheter i husholdningsstørrelse ved hjelp av EU-skalaen. I 2004 hadde 4,6 prosent av kvinnene en inntekt etter skatt per forbruksenhet under 50 prosent av tilsvarende medianinntekt i hele befolkningen, mens dette var tilfelle for 4,2 prosent blant mennene. Lavinntektsandelen stiger og fortsetter å ligge høyere blant kvinner enn menn frem til 2009, da bildet endres.

I 2009 hadde menn en lavinntektsandel på 4,9 prosent mot 4,6 prosent blant kvinner. Hovedårsaken til at kjønnsfordelingen i lavinntektsgruppen endrer karakter når EU-50 legges til grunn, er opptrappingsplanen for minstepensjonen til enslige pensjonister som ble vedtatt som en del av trygdeoppgjøret i 2008. En del aleneboende minstepensjonister, som stort sett er kvinner, fikk et tillegg i sin pensjon som sammen med andre inntekter brakte dem over lavinntektsgrensen. Fra 2009 og til 2015 har lavinntektsandelen blant kvinner ligget lavere enn blant menn når EU-50 benyttes som lavinntektsgrense. I 2015, inntektsstatistikkenes foreløpig siste tilgjengelige årgang, var lavinntektsandelen blant kvinner 5,3 prosent sammenliknet med 5,8 prosent blant menn.

Hvis lavinntektsgrensen økes til 60 prosent av medianinntekten (EU-60) som er en ofte benyttet lavinntektsgrense blant annet av Eurostat, viser tabell 4.1. at lavinntektsandelen blant kvinner ligger klart høyere enn blant menn i alle årene 2004-2015, men at forskjellene har blitt mindre over tid. I 2004 lå lavinntektsandelen blant kvinner på 10,4 prosent - 2,4 prosentpoeng høyere enn blant menn. I 2015 var denne forskjellen blitt redusert til 1,4 prosentpoeng. En viktig forklaring er igjen økningen i minstepensjonen fra 2009.

Minstepensjonsnivå for enslige alderspensjonister utgjorde 175 739 kroner i 2015 (per 1. mai det året). Siden disse ytelsene ligger klart lavere enn den årlige lavinntektsgrensen for enslige i 2015 som utgjorde 212 050 kroner etter EU-60, er det som forventet svært mange aleneboende minstepensjonister i lavinntektsgruppen. Mange aleneboende minstepensjonister, der tilleggssinntektene hovedsakelig kommer

i form av renter på bankinnskudd eller tjenstepensjon, vil ikke ha så høye tilleggssinntekter som kreves for å ikke havne i lavinntektsgruppen. Etter EU-50 utgjorde lavinntektsgrensen i 2015 for enslige 176 708 kroner - med andre ord bare tusenlappen høyere enn minstepensjonsnivået for enslige alderspensjonister det året.

Tabell 4.1 Utvikling i årlig lavinntekt, etter kjønn. Andel personer ekskl. studenter med inntekt etter skatt per forbruksenhet mindre enn henholdsvis 50 og 60 prosent av medianinntekten. EU-skala. 2004-2015. Prosent

År	EU-50			EU-60		
	Begge kjønn	Kvinner	Menn	Begge kjønn	Kvinner	Menn
2004	4,4	4,6	4,2	9,2	10,4	8,0
2005	4,7	4,9	4,4	9,6	10,8	8,3
2006	4,8	5,0	4,6	9,8	11,0	8,5
2007	5,1	5,2	4,9	10,0	11,2	8,8
2008	5,2	5,2	5,1	10,2	11,3	9,1
2009	4,7	4,6	4,9	9,5	10,4	8,6
2010	4,6	4,3	4,9	9,4	10,2	8,7
2011	4,7	4,4	5,1	9,6	10,3	9,0
2012	4,9	4,7	5,2	10,1	10,9	9,3
2013	5,2	5,0	5,5	10,5	11,4	9,7
2014	5,4	5,2	5,7	10,8	11,6	10,0
2015	5,5	5,3	5,8	10,9	11,6	10,2

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

4.2 Vedvarende lavinntekt

Tabell 4.1. gir en oversikt over utviklingen i årlig lavinntekt. Selv om dette gir nyttig informasjon sier det lite om hvorvidt det å ha lav inntekt er en forbigående eller kronisk situasjon. Noen grupper vil for eksempel bare kortvarig ha lav inntekt, mens andre grupper igjen vil ha større vansker med å forbedre sin økonomiske situasjon.

Vedvarende lavinntekt gjelder personer med inntekt etter skatt per forbruksenhet under lavinntektsgrensen over en treårsperiode.

Tabell 4.2. viser utviklingen i såkalt vedvarende lavinntekt, det vil si andelen personer med en inntekt etter skatt per forbruksenhet under lavinntektsgrensen over en treårsperiode. Ved hjelp av paneldata følges de samme individer over flere år. I tabellen er det gitt lavinntektsandeler etter kjønn for EU-60. I likhet med tabell 4.1. er studenter holdt utenfor, siden denne gruppen i stor grad lever av studielån, som ikke defineres som inntekt i statistikken. Studenter er her definert som personer som bodde alene siste året i treårsperioden og som var mottakere av studielån.

Det er forskjeller i forekomsten av vedvarende lavinntekt mellom kvinner og menn, men forskjellene har også her blitt mindre de siste årene. I treårsperioden 2004-2006 hadde 9,1 prosent av alle kvinner vedvarende lavinntekt, mens menn hadde en andel på 6,8 prosent – en forskjell på 2,3 prosentpoeng. I perioden 2013-2015 har lavinntektsandelen blant kvinner økt til 10 prosent. Blant menn har andelen med vedvarende lavinntekt økt enda mer de siste årene, og ligger nå bare 1,4 prosentpoeng lavere enn hos kvinnene i 2013-2015 (8,6 prosent).

Tabell 4.2 Utvikling i vedvarende lavinntekt, etter kjønn. Andel personer ekskl. studenter¹ med inntekt etter skatt per forbruksenhet mindre enn 60 prosent av gjennomsnittlig medianinntekt i befolkningen i ulike treårsperioder. EU-skala. Prosent

Treårsperiode	EU-60		
	Begge kjønn	Kvinner	Menn
2004-2006	7,9	9,1	6,8
2005-2007	8,1	9,2	6,9
2006-2008	8,2	9,3	7,1
2007-2009	8,1	9,2	7,1
2008-2010	7,9	8,9	7,0
2009-2011	7,7	8,5	7,0
2010-2012	7,9	8,7	7,2
2011-2013	8,6	9,4	7,8
2012-2014	9,0	9,8	8,2
2013-2015	9,3	10,0	8,6

¹ Personer som bor alene siste året i perioden og som mottar studielån.

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

At andelen med vedvarende lavinntekt fortsatt ligger høyere blant kvinner enn menn skyldes først og fremst en større andel aleneboende minstepensjonister og at en større andel har aleneomsorg for barn blant kvinnene. I tabell 4.3. ser vi nærmere på ulike grupper som er overrepresenterte blant de med vedvarende lavinntekt etter EU-60 i årene 2013-2015. Aleneboende minstepensjonister er sterkt overrepresentert. Mer enn åtte av ti i denne pensjonistgruppen er kvinner. Lavinntektsandelen ligger noe lavere blant kvinnelige minstepensjonister sammenliknet med mennene i denne gruppen. Dette skyldes at kvinner i noe større grad enn menn har tilleggssinntekter fra tidligere parforhold blant annet i form av tjenestepensjoner.

Enslige foreldre er en annen gruppe som er overrepresentert i lavinntektsgruppen, og hvor kvinner er i stort flertall. Kvinner som har aleneomsorg for barn har 2,5 ganger større sannsynlighet for å ha vedvarende lavinntekt sammenliknet med kvinner generelt. Menn som er alene om omsorgen for barna er derimot i langt mindre grad å finne i lavinntektsgruppen. Merk at mottatt privat barnebidrag fra tidligere partner ikke inngår i den enslige forelderens inntekt. Andre analyser tyder imidlertid på at denne inntekten har liten betydning for lavinntektsandelen blant barnefamilier (NOU 2016:6, s.110).

Blant de som var aleneboende i alle tre årene (studenter er holdt utenfor) i perioden 2013-2015 tilhørte mer enn hver femte person en husholdning med vedvarende lavinntekt. Andelen med vedvarende lavinntekt ligger generelt en del høyere blant aleneboende kvinner enn blant aleneboende menn. Kjønnforskjellene er ikke så store blant aldersgruppene under 67 år, men blant alderspensjonistene er lavinntektsandelen blant kvinner mer enn det dobbelte av menns. Dette skyldes at andelen med minstepensjon er større blant kvinner i denne aldersgruppen enn blant menn. Aleneboende menn, 67 år og over, er i større grad enn kvinner tilleggs pensjonister. Det vil si at mange mottar pensjon utover minstepensjonen i folketrygden.

Personer med innvandrerbakgrunn er langt oftere å finne i lavinntektsgruppen sammenliknet med personer uten innvandrerbakgrunn. Det er generelt ikke store kjønnforskjeller i andelen med vedvarende lavinntekt i innvandrerbefolkningen, men blant personer med landbakgrunn fra Afrika, Asia eller Latin-Amerika har menn en noe høyere lavinntektsandel sammenliknet med kvinner med samme bakgrunn. En forklaring til denne forskjellen er at menn i denne delen av befolkningen, oftere enn kvinnene, er aleneboende.

Tabell 4.3 Andelen personer med vedvarende lavinntekt, etter ulike kjennetegn¹. Kvinner og menn. 2013-2015. Prosent

	EU-60		
	Begge kjønn	Kvinner	Menn
I alt	9,3	10,0	8,6
Aleneboende minstepensjonister	64,7	64,1	67,5
Enslig mor/far med barn under 18 år ²	64,7	64,1	67,5
Aleneboende i tre sammenhengende år	21,5	24,2	18,9
under 45 år (studenter utelatt)	25,1	26,5	24,5
45-66 år	15,1	13,8	16,1
67 år og over	25,1	29,9	13,6
Innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre	28,5	28,2	28,8
herav landbakgrunn fra Afrika, Asia eller Latin-Amerika	36,4	35,1	37,8

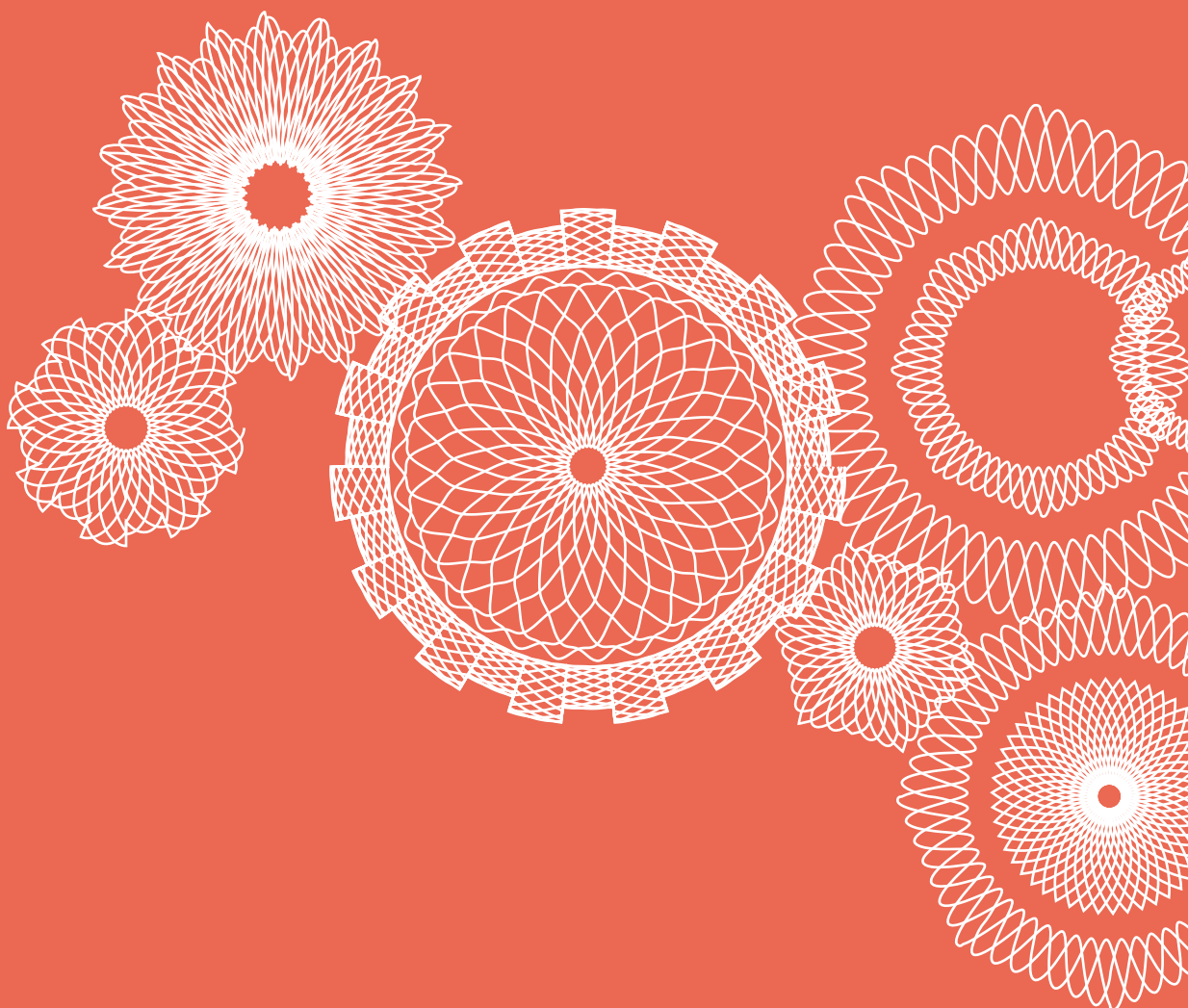
¹ Alle kjennemerker gjelder siste året i treårsperioden.

² Alle personer i husholdningen etter hovedinntektstakers kjønn.

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

5 Fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn med innvandrerbakgrunn

Når det gjelder økonomiske ressurser er det velkjent at innvandrerbefolkningen som helhet ofte kommer dårligere ut sammenliknet med befolkningen ellers på en del områder knyttet til sysselsetting og inntekt. Blant innvandrere fra mange verdensregioner er det også ofte større kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner, sammenliknet med befolkningen ellers. I dette kapitlet ser vi nærmere på kjønnsforskjeller i økonomiske ressurser blant personer med innvandrerbakgrunn.

Det er viktig å være oppmerksom på at selv om innvandrere på mange områder skiller seg fra befolkningen ellers, er det store forskjeller i innvandrerbefolkningen. Særlig botid spiller en rolle, men også landbakgrunn, utdannings- og sysselsettingsbakgrunn og familiestrukturer har betydning for sysselsetting, lønn og inntekt.

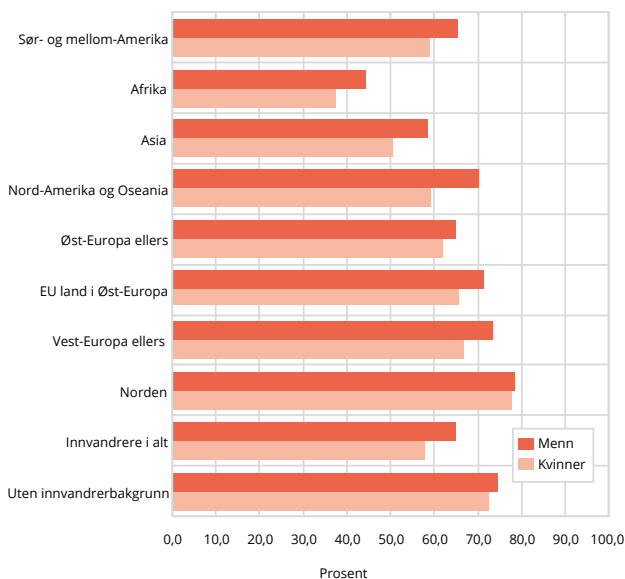
Innvandrere er personer som har innvandret til Norge.

Norskfødte med innvandrerforeldre er personer født i Norge av to innvandrerforeldre.

Personer uten innvandrerbakgrunn er personer som er født i Norge og har en eller to norskfødte foreldre.

5.1 Kjønnsforskjeller i sysselsetting større blant innvandrere

Figur 5.1 Andel sysselsatte 15-66 år etter kjønn og verdensregion. 4. kvartal 2015

Kilde: Registerbasert sysselsettingsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Figur 5.1. viser at personer med innvandrerbakgrunn har lavere sysselsetting enn personer uten innvandrerbakgrunn. Blant innvandrere i alt var 65 prosent av menn og 58 prosent av kvinner i aldersgruppen 15-66 år sysselsatt i 2015, mens tilsvarende for personer uten innvandrerbakgrunn var henholdsvis 75 prosent for menn og 72 prosent for kvinner. Bortsett fra innvandrere fra Norden, er andelen sysselsatte innvandrere fra alle verdensregioner (i sterkt varierende grad) lavere enn for personer uten innvandrerbakgrunn.

Figur 5.1. viser at særlig kvinner med innvandrerbakgrunn fra Afrika har lavt sysselsettingsnivå, 38 prosent. Også sysselsettingsnivået for afrikanske menn er lavt, 44 prosent. Sysselsettingsnivået er relativt lavt også blant menn og kvinner fra Asia, 50 prosent for kvinner og 59 prosent for menn. De fleste innvandrere fra land i Afrika, men også fra en del land i Asia, har kommet til Norge på grunn av flukt. Flukt i seg selv er ingen selvstendig årsak til lav sysselsetting, men det kan blant annet innebære at landet som flyktes fra har en samfunnsstruktur som skiller seg

fra den norske. For eksempel med tanke på familie- og omsorgsstrukturer. Flykninger kan ofte ha hatt noen turbulente år før flukten, og kan være traumatiserte ved ankomst. Utdanningsnivået, spesielt for kvinner, er lavt for mange fra land i disse verdensregionene (SSB, 2017c), og det kan være vanskelig å få godkjent den utdanningen man har, enten fordi man ikke kunne få med seg papirer, eller fordi utdanning tok sikte på helt andre forhold enn de man møter i Norge. Også tidligere arbeidserfaring og nivået på norskferdighetene kan ha betydning for sysselsettingen – noe som igjen henger sammen med botid.

Figur 5.1. viser at blant nordiske innvandrere er andelen sysselsatte 78 prosent blant kvinner og 79 prosent blant menn. Det er en større andel sysselsatte enn for både menn og kvinner uten innvandrerbakgrunn. Trolig skyldes dette at de aller fleste som innvandrer til Norge fra nordiske land, kommer på grunn av arbeid og at mange forlater landet om de ikke får arbeid (i motsetning til innvandrere fra andre verdensregioner).

Utenom innvandrere fra Norden, er det for menn stor grad av sysselsetting blant innvandrere fra Vest-Europa (73 prosent), EU-land i Øst-Europa (71 prosent), og fra Nord-Amerika og Oseania (70 prosent). Nivået er noe lavere for kvinner, men sysselsettingen blant kvinner er størst blant de fra Vest-Europa utenom Norden (67 prosent) og EU-land i Øst-Europa (66 prosent).

Kjønnsforskjellen størst blant innvandrere fra Nord-Amerika og Oseania

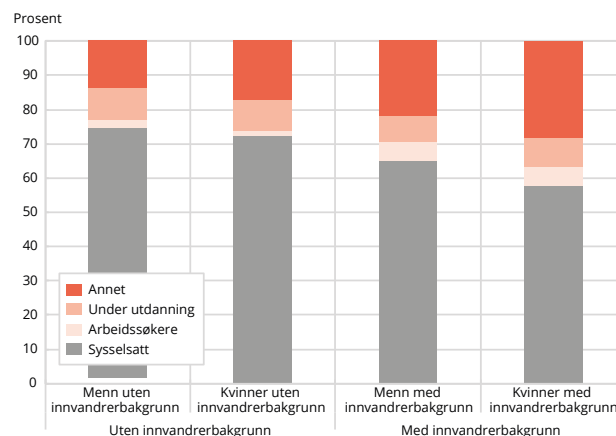
Størst differanse i sysselsettingsandelen for kvinner og menn med innvandrerbakgrunn finner vi blant personer fra Nord-Amerika og Oseania med 11 prosentpoengs forskjell. Sysselsettingsandelen er henholdsvis 59 prosent blant kvinner og 70 prosent blant menn. Det må imidlertid nevnes at denne landgruppen er den aller minste, sammenliknet med de andre landgruppene i dette kapittelet. Nest størst kjønnsforskjell i sysselsettingen er det blant innvandrere fra Asia (8 prosentpoeng), Vest-Europa utenom Norden (8 prosentpoeng) og Afrika (6 prosentpoeng).

Nordiske innvandrere er ganske likestilt når det gjelder sysselsetting, kjønnsforskjellen er på bare 1 prosentpoeng. Kjønnsforskjellen i sysselsetting er også liten blant menn og kvinner med innvandrerbakgrunn fra land i Øst-Europa utenfor EU, med 3 prosentpoeng.

5.2 De som ikke er sysselsatt

Sysselsettingsandelen er ikke det eneste målet på tilgangen til økonomiske ressurser. System for persondata (SFP) er en utvidet registerbasert statistikk der også de ikke-sysselsatte er med. Systemet er etablert for å beskrive ulike gruppers tilknytning til arbeidsmarkedet, utdanning og mottak av offentlige ytelser. Figur 5.2. beskriver aktivitetene til en større andel av befolkningen, enn kun de sysselsatte. For eksempel utgjør en større andel arbeidsstyrken¹⁰, en relativt stor andel er i utdanning¹¹ og en del personer mottar ulike ytelser (se tabell 5.1.). Det må understrekes at personene i dette datamaterialet kun får tildelt én status. Denne anses som den viktigste eller er den eneste kjente statusen.

Figur 5.2 Befolkningen (15-66 år) etter statuskode, kjønn og innvandrerbakgrunn. 4. kvartal 2015

Kilde: System for persondata, Statistisk sentralbyrå

Vi har sett at til sammen 6 av 10 av alle innvandrerkvinner er sysselsatt. Ved å inkludere andre registrerte aktiviteter er det imidlertid 71 prosent som er registrert som enten arbeidssøkere (5 prosent), under utdanning (8 prosent), eller er sysselsatt (58 prosent). Til sammenlikning er 83 prosent av kvinner uten innvandrerbakgrunn registrert med en av disse aktivitetene.

For menn med- og uten innvandrerbakgrunn er forskjellen noe mindre. Blant menn med innvandrerbakgrunn er 78 prosent enten arbeidssøkere (6 prosent), under utdanning (7 prosent) eller sysselsatt (65 prosent). For menn uten innvandrerbakgrunn er 86 prosent registrert med en av de tre aktivitetene.

¹⁰ Summen av sysselsatte og arbeidsledige.

¹¹ Utdanning inkluderer også introduksjonsordningene

Forskjellen er større mellom kvinner og menn med innvandrerbakgrunn enn for dem uten. For kvinner og menn uten innvandrerbakgrunn er andelen som er enten sysselsatt, arbeidssøkende eller under utdanning nesten på samme nivå, med en differanse på kun tre prosentpoengs. Forskjellen mellom kvinner og menn med innvandrerbakgrunn derimot er på 7 prosentpoeng.

Under utdanning

Vi har sett at, med unntak av innvandrere fra nordiske land, er det relativt store kjønnsforskjeller i sysselsettingen blant menn og kvinner, selv blant de med høy sysselsetting.

I likhet med kvinner uten innvandrerbakgrunn, er kvinner med innvandrerbakgrunn fra de fleste verdensregioner i litt større grad enn menn, under utdanning (figur 5.3.). Dette gjelder for alle verdensregionene, unntatt Øst-Europa utenfor EU og Asia der under 1 prosentpoeng flere menn er under utdanning enn kvinner i begge tilfeller. Andelen som er under utdanning er aller størst blant kvinner fra Afrika, med 22 prosent, men også blant menn fra Afrika er det en stor andel i utdanning (20 prosent.) Av disse andelenene utgjør imidlertid ca. 10 prosentpoeng deltakere på introduksjonsordninger for nyankomne flyktninger – både blant menn og kvinner. Dette må ses på bakgrunn av den relativt store flyktningandelen i den afrikanske gruppen.

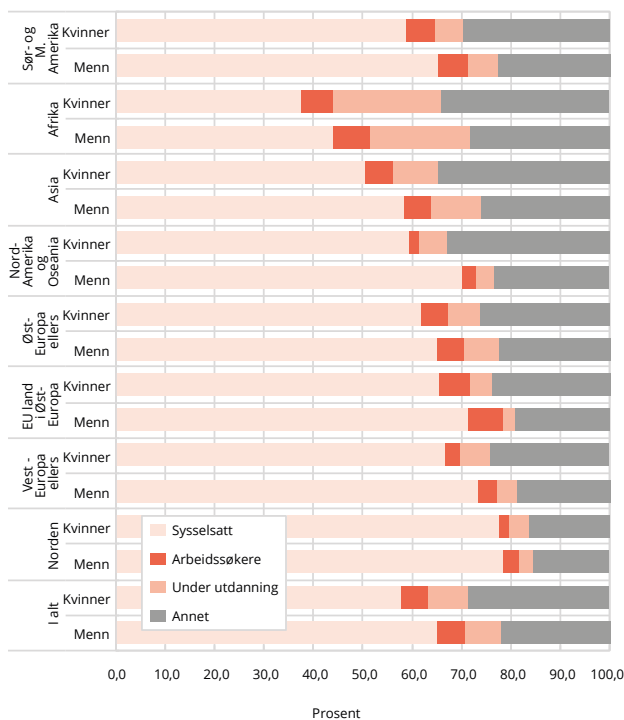
Nordiske innvandrere er liten grad under utdanning i Norge. Menn fra nordiske land og fra EU-land i Øst-Europa er de gruppene der færrest er under utdanning i Norge, henholdsvis 3 og 2,7 prosent. Også blant kvinner fra nordiske land (4 prosent), menn fra Vest-Europa ellers (4 prosent) og menn fra Nord-Amerika og Oseania (3,7 prosent) er det en liten andel som er under utdanning. Blant disse gruppene er det imidlertid, som nevnt tidligere, en stor andel som er sysselsatt.

Størst andel arbeidssøkende blant menn fra Afrika

I tillegg til at mange innvandrere fra Afrika er under utdanning, er det blant både menn og kvinner fra Afrika at andelen arbeidssøkere¹² er størst, henholdsvis 7,5 og 6 prosent (figur 5.3.). Også blant innvandrere fra Øst-Europa utenfor EU er det en del arbeidssøkere, henholdsvis 7 prosent blant menn og 6 prosent blant kvinner. Rett bak disse følger personer med bakgrunn fra Sør- og Mellom-Amerika (om lag 6 prosent for begge kjønn).

Andelen som søker jobb er minst blant innvandrere fra Nord-Amerika og Oseania og Norden. Kvinner og menn fra disse verdensregionene er akkurat like lite arbeidssøkende, 2 prosent blant kvinner og 3 prosent blant menn. Andelen arbeidssøkere er også lav for både menn og kvinner fra Vest-Europa utenom Norden, med 3 prosent for kvinner og 4 prosent for menn.

Figur 5.3 Innvandrere 15-66 år etter statuskode, verdensregion og kjønn. 4 kvartal 2015

Kilde: System for persondata, Statistisk sentralbyrå

¹² Inkluderer registrerte helt ledige og deltakere på arbeidsmarkedstiltak.

Personer med ytelser eller ukjent status

I tillegg til de tre aktivitetene skissert over (sysselsatte, arbeidssøkende og under utdanning) er det en relativt stor gruppe som er registrert med «andre aktiviteter». Tabell 5.1. viser at det er en mindre andel blant kvinner og menn med innvandrerbakgrunn som mottar helse relaterte ytelser og pensjoner, sammenliknet med personer uten innvandrerbakgrunn, men at det samtidig er en større andel kvinner og menn med innvandrerbakgrunn som mottar «andre ytelser» som bl.a. omfatter sosialhjelp, overgangsstønad og kontantstøtte. I tillegg viser figuren at andelen med ukjent status fortsatt er betydelig for innvandrere. I gruppen «ukjent status» inngår bosatte personer uten statusopplysninger i System for persondata (SFP). Den vil bl.a. omfatte personer forsørget av familie eller ektefelle og personer i ikke-registrert arbeid som for eksempel familiearbeid uten lønn og svart arbeid. Dessuten vil vi her finne arbeidsledige som ikke er registrert hos NAV og i tillegg personer som har utvandret uten å ha meldt fra om dette.

Andelen blant innvandrere som mottar helse relaterte ytelser¹³ er størst blant både menn og kvinner fra Øst-Europa utenfor EU (11,5 prosent blant menn og 11 prosent blant kvinner) og Asia (11 prosent blant menn og 10 prosent blant kvinner). (se vedleggstabell A1.1.) Dette er imidlertid ikke så forskjellig fra befolkningen uten innvandrerbakgrunn, der 8 prosent av menn og 12 prosent av kvinner mottar helse relaterte ytelser (se vedleggstabell A1.2.) Blant innvandrere fra alle de andre verdensregionene er det en mindre andel som mottar helse relaterte ytelser, sammenliknet med befolkningen uten innvandrerbakgrunn.

De to verdensregionene som ligger høyt på mottak av helse relaterte ytelser skiller seg ut også ved at andelen menn som er mottakere av helse relaterte ytelser er noe større enn andelen kvinner. Andelen mottakere av disse ytelsene blant innvandrere fra alle de andre verdensregionene og befolkningen uten innvandrerbakgrunn, er større blant kvinner enn menn.

Andelen som mottar andre ytelser er størst blant innvandrere fra Afrika og Asia. Spesielt skiller kvinner fra Afrika seg ut her. Blant disse er det nesten 11 prosent som mottar andre ytelser. Blant kvinner fra Asia, der andelen mottakere av andre ytelser er nest størst, er andelen 4 prosent (se vedleggstabell A1.1. for mer detaljer).

Selv når vi skiller ut de som er registrert med ulike former for ytelser, er det igjen en gruppe som ikke er registrert med noen aktivitet. Blant kvinner med innvandrerbakgrunn er andelen med ukjent status langt større enn for menn. Det gjelder 17 prosent av kvinnene og 12 prosent av mennene. Blant personer uten innvandrerbakgrunn er tilsvarende om lag 3 prosent både blant kvinner og menn. Aller størst andel med «ukjent status» er det blant kvinner fra Nord-Amerika og Oseania (25 prosent), fra Asia (19 prosent) og EU land i Øst-Europa (19 prosent). (Se forøvrig vedleggstabell A1.1.).

Tabell 5.1 Statuskode for befolkningen uten innvandrerbakgrunn og innvandrere (15-66 år) 4. kvartal 2015

	Uten innv. bakgr.		Med innv. bakgr.	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Sysselsatt	74,7	72,3	65,0	57,9
Arbeidssøkere	2,2	1,4	5,8	5,2
Under utdanning	9,2	9,0	7,3	8,4
Helse relaterte ytelser	8,3	11,7	6,0	7,1
Pensjoner	1,7	1,6	0,3	0,5
Andre ytelser	1,2	1,0	2,8	3,8
Ukjent status	2,8	3,1	12,9	17,0

Kilde: System for persondata, Statistisk sentralbyrå

¹³ I helse relaterte ytelser inngår 1) nedsatt arbeidsevne, på tiltak (spesielt tilrettelagte tiltak, og ikke ordinære arbeidsmarkeds-tiltak), 2) arbeidsavklaringspenger og 3) varig uførepensjon.

5.3 Norskfødte med innvandrerbakgrunn

Barn av innvandrere, eller norskfødte med to innvandrerforeldre, skiller seg fra foreldregenerasjonen når det gjelder både sysselsetting og andre aktiviteter. Det er fortsatt en relativt ung gruppe i norsk sammenheng. I aldersgruppen 20-74 år er 61 prosent mellom 20-24 år, 25 prosent er mellom 25-34 år, mens de resterende 14 prosentene er over 34 år (se vedleggstabell A1.2.).

Statistikken kan i økende grad beskrive denne gruppens bevegelser på arbeidsmarkedet og i utdanningssystemet ettersom flere blir voksne. Andelen som er i arbeid eller under utdanning ligger her mye nærmere befolkningen uten innvandrerbakgrunn, enn den gjør blant innvandrere (Olsen, 2017).

Det er en stor andel blant norskfødte med innvandrerforeldre som er under utdanning, sammenliknet med innvandrerbefolkningen og befolkningen uten innvandrerbakgrunn. 32 prosent for begge kjønn i alderen 15-66 år (se vedleggstabell A1.3.). Dette henger imidlertid sammen med at gruppen er så ung.

I tillegg til at andelen som tar utdanning er stor er det ingen forskjell i andel menn og kvinner som er under utdanning i alt. Men det er noen forskjeller mellom menn og kvinner med foreldre fra de ulike verdensregionene. Blant norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika, Øst-Europa utenfor EU og Asia er andelen som er under utdanning stor (mellom 30 og 40 prosent) og kjønnsforskjellene små. Blant norskfødte med innvandrerforeldre fra Nord-Amerika og Oseania og Norden er andelen som er i utdanning minst. Kjønnsforskjellen er størst blant menn og kvinner fra Nord-Amerika og Oseania, på 5 prosentpoeng – og andelen menn som er under utdanning er større enn for kvinner. Det er verdt å merke seg at norskfødte med innvandrerforeldre fra de to sistnevnte regionene er imidlertid svært få i antall.

Det er heller ikke store forskjeller mellom andel menn og andel kvinner som er sysselsatt blant norskfødte innvandrere. Fordi så mange er under utdanning og gruppen er relativt ung, er imidlertid sysselsettingsprosenten totalt mye lavere enn for innvandrere. I alt er om lag 52 prosent av norskfødte menn og kvinner sysselsatt, og det er ingen kjønnsforskjell.

Blant innvandrere var kjønnsforskjellen i andelen sysselsatte størst blant personer fra Nord-Amerika og Oseania og fra Asia, mens for norskfødte med innvandrerforeldre fra Nord-Amerika og Oseania er denne kjønnsforskjellen i sysselsettingen helt borte, her er det like stor andel blant kvinner som blant menn som er sysselsatt (64 prosent). For norskfødte med innvandrerforeldre fra Asia er det fortsatt en kjønnsforskjell i andelen sysselsatte, men den er på kun 4 prosentpoeng.

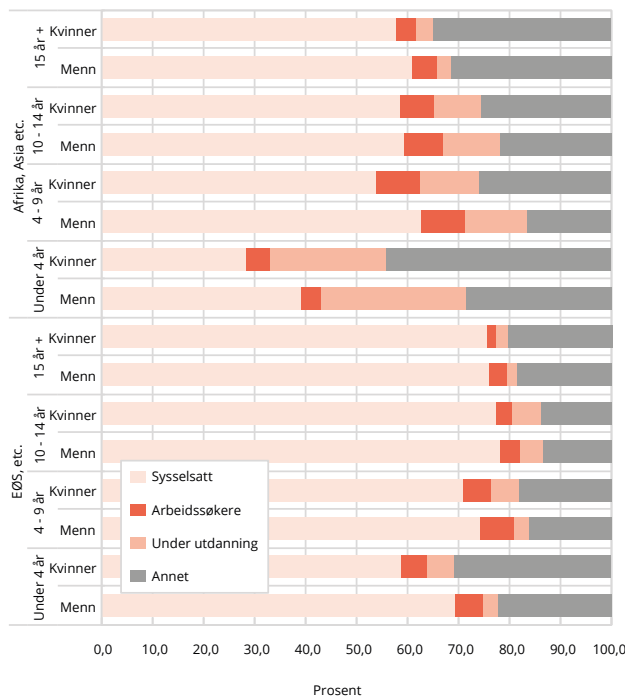
Andelen som er arbeidsledige er svært lav for menn og kvinner som er norskfødte med innvandrerforeldre fra alle verdensregioner. Kjønnsforskjellene mellom norskfødte med innvandrerbakgrunn fra de ulike verdensregionene er også når det gjelder arbeidsledighet minimale. Sammenliknet med innvandrere, er det i tillegg en mindre andel norskfødte med innvandrerforeldre, som har ukjent status i System for persondata.

Andelen med ukjent status ligger høyere enn for befolkningen uten innvandrerbakgrunn, men lavere enn blant innvandrere. For mer detaljer om norskfødte med innvandrerforeldre, se vedleggstabell A1.2.

5.4 Lengre botid gir økt sysselsetting for begge kjønn

Når man gjør analyser av innvandrere i det norske samfunnet, er botid en svært viktig variabel å ta hensyn til. Personer med innvandrerbakgrunn er en variert gruppe, noe som kan gi svært ulike utfall. Vi har for eksempel sett at personer som er født i Norge av innvandrerforeldre er annerledes enn de som selv har innvandret til Norge på en del områder, og at verdensregionen man kommer fra til dels gir ulike utfall. Også botid er en faktor som kan påvirke utfall når det gjelder økonomiske og sosioøkonomiske utfall. Figur 5.4., som viser en todelt inndeling på landbakgrunn, viser at sysselsettingen øker med botid, men at det er noen kjønnsforskjeller.

Figur 5.4 Innvandrere 15-66 år etter statuskode, landgruppe, botid og kjønn. 4. kvartal 2015

Kilde: System for persondata, Statistisk sentralbyrå

EØS etc. omfatter EU/EØS-land, USA, Canada, Australia og New Zealand.

Afrika, Asia etc. omfatter Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU28/EØS.

Menn fra EØS etc. har høy sysselsetting fra de første årene

Blant innvandrere fra EØS etc. som har mindre enn 4 års botid i Norge, er relativt mange sysselsatt. Det er imidlertid en langt større andel menn enn kvinner som har jobb i løpet av de første fire årene, 69 prosent blant menn og 59 prosent blant kvinner. Med 4-10 års botid øker sysselsettingen for begge kjønn, spesielt for kvinner, og kjønnsforskjellen blir mindre. 74 prosent av mennene og 71 prosent av kvinnene er da sysselsatt.

For innvandrere fra EØS etc. med 10-14 års botid er kjønnsforskjellen nesten utjevnet, og sysselsettingsgraden for begge kjønn har økt ytterligere. Da er 78 prosent av mennene og nesten 78 prosent av kvinnene sysselsatt. Etter 15 års botid eller mer går sysselsettingsandelen ned til 76 prosent for både kvinner og menn. Det skjer samtidig en liten økning for både menn og kvinner fra EØS etc. når det gjelder andelen på helse relaterte ytelser og mottakere av pensjon.

Hele veien fra under 4 års botid frem til 15 års botid eller mer er det flere kvinner enn menn som er under utdanning, men kjønnsforskjellen er ikke veldig stor. Størst er den de første ni årene etter bosetting, hvor omtrent 2 prosentpoeng flere kvinner enn menn fra EØS etc. er under utdanning. Andelen som søker jobb er også lav hele perioden.

Ulikt sysselsettingsmønster etter botid og større kjønnsforskjeller for innvandrere fra Afrika, Asia etc.

Innvandrere fra Afrika, Asia etc. har et noe annerledes mønster etter bosetting. De første fire årene etter bosetting er andelen sysselsatte lav for begge kjønn, samtidig som kjønnsforskjellen er stor. Kun 28 prosent av kvinnene er sysselsatt de første fire årene i Norge, mens det samme gjelder 39 prosent av mennene. I denne perioden er svært mange av innvandrere fra Afrika, Asia etc. under utdanning, hele 28 prosent blant menn og 23 prosent blant kvinner. Av disse er henholdsvis 17 prosentpoeng av menn og 13 prosentpoeng av kvinner innenfor introduksjonsordningen.

Fra 4-9 år etter bosetting øker sysselsettingsandelen mye for begge kjønn, til 63 prosent for menn og 54 prosent for kvinner. Andelen som har status som arbeidssøkere er størst i denne perioden, og nesten likt for menn og kvinner, med om lag 9 prosent. Kjønnsforskjellen i sysselsettingen er imidlertid fortsatt stor for de med botid fra 4-9 år, og andelen som

er under utdanning går drastisk ned, selv om det ligger høyere sammenliknet med innvandrere fra EØS etc. i den samme perioden.

Etter 10-14 års botid går andelen sysselsatte blant menn noe ned, til 59 prosent, mens den for kvinner fortsetter å øke, også til 59 prosent. Andelen under utdanning er bare litt lavere enn for de med 4-9 års botid. Andelen som søker jobb er også litt lavere, men en større andel mottar helserelevante ytelser – 9 prosent for begge kjønn.

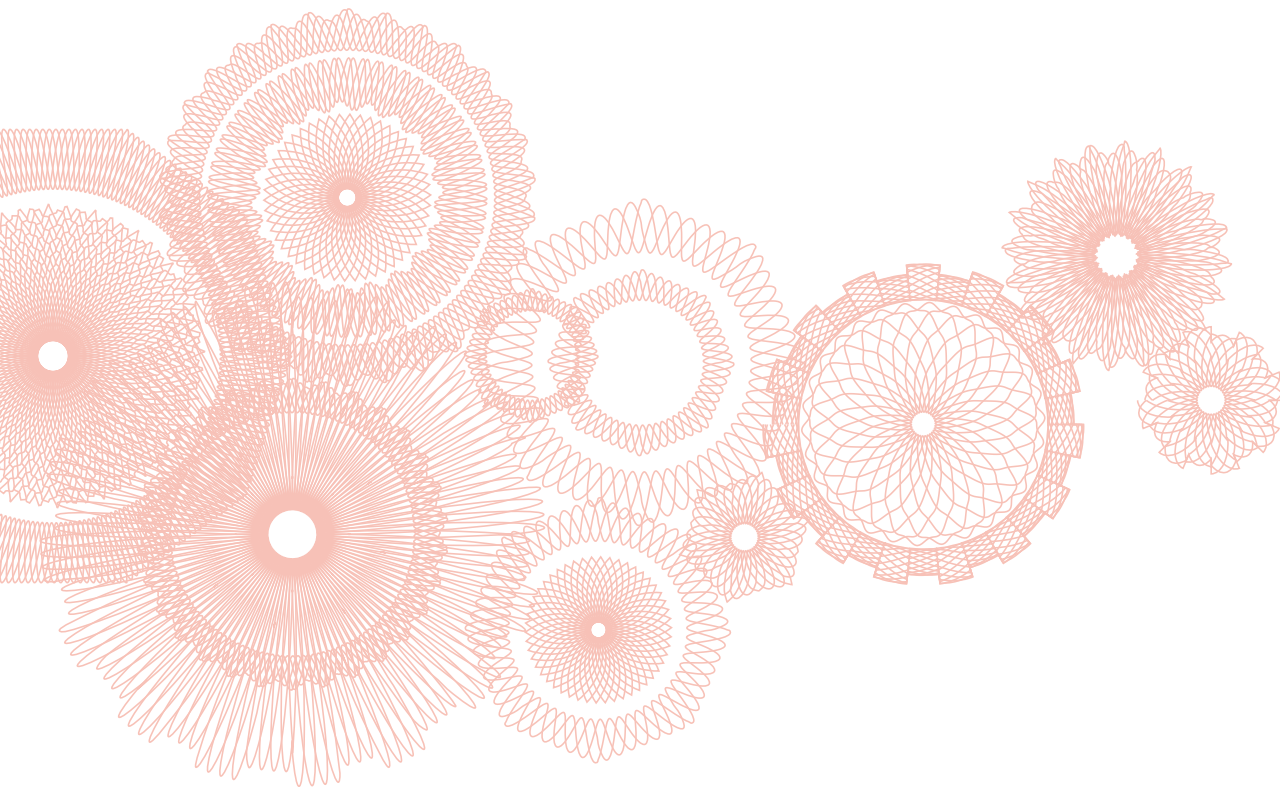
Med 15 års botid eller mer er andelen som er sysselsatt ganske stabil som for de med 10-14 års botid, med 61 prosent for menn og 58 prosent for kvinner. Etter 15 års botid eller mer er kjønnsforskjellen nærmest utjevnet for innvandrere fra Afrika, Asia etc. Andelen som er under utdanning går ned, og andelen med helserelevante ytelser øker ytterligere, til rundt 20 prosent for begge kjønn. Andelen med pensjon går ikke opp etter 15 års botid, slik som den gjør for innvandrere fra EØS etc.

5.5 Lavt inntektsnivå blant innvandrerkvinner

Samlet inntekt for innvandrerkvinner fra Norden er 5 prosent høyere enn hos øvrige kvinner. Andre innvandrerkvinner har lavere inntekter enn kvinner født i Norge. Blant kvinner fra EØS etc. utgjør samlet inntekt 73 prosent av de øvrige kvinnenes inntekter, mens kvinner fra Afrika, Asia etc. bare har 62 prosent av inntektsnivået til øvrige kvinner.

Yrkesinntekt viktigste inntektskilde

Tabell 5.2. viser sammensetningen av samlet inntekt for kvinner med innvandrerbakgrunn og øvrige kvinner. Yrkesinntektene er viktigste inntektskilde for alle kvinner, uavhengig av bakgrunn. Det er likevel mindre vanlig for innvandrerkvinner med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. enn for andre kvinner å tjene sine egne penger fra inntektsgivende arbeid. Hvorvidt man kommer til Norge som flyktning eller som arbeidsinnvandrer, hvor lenge man har bodd i landet, utdanningsnivå, språkferdigheter og antall barn i familien er blant mange faktorer som i varierende grad påvirker muligheten for å ha inntektsgivende arbeid.

Tabell 5.2 Inntektsregnskap for innvandrerkvinner og øvrige kvinner 17-66 år. 2015

	Innvandrerkvinner			Kvinner uten innvandrer bakgrunn
	Norden	EØS etc.	Afrika, Asia etc.	
Yrkesinntekter	340 200	234 400	157 100	295 600
Lønn	325 800	224 400	151 400	284 900
Netto næringsinntekt	14 400	10 000	5 700	10 700
Kapitalinntekt	12 300	4 600	4 800	17 000
Skattepliktige overføringer	57 700	43 400	57 700	76 800
Folketrygd	21 100	14 500	28 500	43 200
Tjenestepensjon	6 000	1 600	1 800	6 200
Arbeidsledighetsstrygd	3 300	6 000	4 300	2 400
Skattefrie overføringer	12 100	13 700	32 100	14 200
Barnetrygd	7 900	7 100	10 900	7 800
Kontantstøtte	700	1 500	1 800	600
Sosialhjelp	1 000	1 500	8 400	800
Bostøtte	500	800	4 100	600
Stipend	1 200	1 000	2 800	2 900
Samlet inntekt	422 200	296 000	251 800	403 600
Inntekt etter skatt	313 400	226 600	203 100	304 000
Antall kvinner	27 820	116 690	136 491	1 379 450

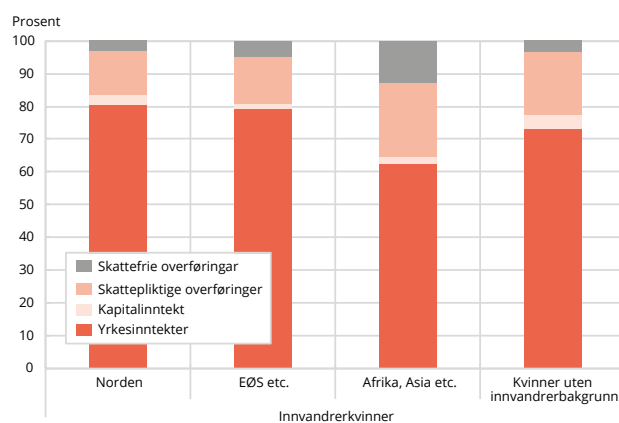
Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

Kvinner uten innvandrerbakgrunn har i gjennomsnitt 295 600 kroner i yrkesinntekter, figur 5.5. viser at dette utgjør 73 prosent av samlet inntekt for denne gruppen. For kvinner som har innvandret fra Afrika, Asia etc. er yrkesinntektene langt lavere, 157 100 kroner, og utgjør bare 62 prosent av samlet inntekt.

Nordiske innvandrerkvinner har de høyeste yrkesinntektene, på 340 200 kroner – 81 prosent av samlet inntekt. Kvinner som har innvandret fra EØS etc. har litt lavere yrkesinntekter enn øvrige kvinner, 234 400 kroner, men de utgjør en større andel av samlet inntekt, på 79 prosent.

For kvinner som har innvandret fra Afrika, Asia etc. er overføringer en viktigere inntektskilde enn for andre innvandrerkvinner og kvinner uten innvandrerbakgrunn. Skattepliktige og skattefrie overføringer utgjør henholdsvis 23 og 13 prosent, til sammen 36 prosent, av deres samlede inntekter. Særlig barnetrygd, sosialhjelp og bostøtte utgjør en relativt stor andel av samlet inntekt for denne gruppen.

Figur 5.5 Andeler av samlet inntekt i prosent, innvandrerkvinner og øvrige kvinner¹ 17-66 år. 2015

¹ Øvrige kvinner består av kvinner født i Norge med to utenlandsfødte foreldre og kvinner uten innvandrerbakgrunn.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer, Statistisk sentralbyrå

5.6 Innvandrerkvinneres yrkesinntekter varierer med landbakgrunn

Yrkesinntekt gir et mål på økonomisk selvforsørgeelse. Som det ble nevnt innledningsvis, er det ulike faktorer som påvirker mulighetene for å ha inntektsgivende arbeid, og det er store variasjoner mellom de ulike landene.

I tabell 5.3. ser vi på innvandrerkvinner fra ulike enkeltland, og deres yrkesinntekters andel av øvrige kvinners yrkesinntekt etter alder. Vi har allerede sett at yrkesinntektene deres utgjør en lavere andel av samlet inntekt for kvinner fra Afrika, Asia etc. Både alder og landbakgrunn gir store utslag når vi sammenlikner yrkesinntektene med øvrige kvinners yrkesinntekter.

Innvandrerkvinner fra nordiske land, som Sverige, Danmark og Finland, har lik eller høyere yrkesinntekt enn øvrige kvinner i stort sett alle aldersgrupper. Dette kan forklares av at det er lett for disse kvinnene å tilpasse seg det norske inntektsmønsteret. Det er små forskjeller mellom de nordiske landene når det gjelder kvinners utdanningsnivå og yrkesdeltakelse. Det er heller ikke store språk- og kulturforskjeller, som kan sees i sammenheng med høy arbeidsinnvandring til Norge.

Bortsett fra de aller yngste, ser vi at differansen mellom kvinner født i Norge og innvandrerkvinner fra Storbritannia, Tyskland og USA er relativt små, og at forskjellene blir stadig mindre jo eldre de blir. Blant de eldste aldersgruppene er yrkesinntektene for disse innvandrergruppene lik eller høyere enn øvrige kvinners inntekter.

Blant innvandrerkvinner fra Afrika, Asia etc. har vi sett at yrkesinntektene utgjør en lavere andel av samlet inntekt, sammenliknet med andre innvandrerkvinner og øvrige kvinner. Når vi ser på enkeltland, finner vi imidlertid at det er store forskjeller blant kvinnene fra disse områdene, og at alder har betydning.

Unge kvinner fra Sri Lanka, Thailand og Vietnam har yrkesinntekter som er relativt nær øvrige kvinners nivå. Jo eldre disse kvinnene blir, desto lenger unna kommer de derimot inntektsnivået til kvinner født i Norge. For kvinner fra Filippinene ser vi en motsatt trend, de nærmer seg øvrige kvinners yrkesinntekter med økende alder.

Unge innvandrerkvinner fra Tyrkia og Pakistan har relativt høye yrkesinntekter, sammenliknet med jevnaldrende kvinner fra Norge. Eldre kvinner fra disse landene har derimot langt lavere yrkesinntekter sammenliknet med sine jevnaldrende.

Nederst på skalaen finner vi Somalia og Syria. Unge somaliske kvinner har høyere yrkesinntekter enn eldre kvinner, men allerede fra 25-årsalderen begynner nivået å falle. Syriske kvinner har de laveste yrkesinntektene, som gjelder uansett alder.

Tabell 5.3 Bosatte innvandrerkvinner¹ andel av øvrige bosatte kvinners gjennomsnittlige yrkesinntekt, etter landbakgrunn og alder. 2015

	17-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-66 år
Danmark	82	95	102	112	124
Finland	80	95	104	109	118
Sverige	201	106	107	112	134
Polen	93	65	62	63	78
Storbritannia	67	101	88	104	108
Russland	75	82	77	73	74
Tyrkia	81	53	42	28	17
Tyskland	55	95	99	98	117
Bosnia-Hercegovina	133	93	79	73	67
Somalia	39	21	18	20	14
Sri Lanka	93	69	63	70	61
Filippinene	67	52	66	74	88
India	69	60	74	84	70
Iran	78	74	59	60	54
Pakistan	71	40	33	24	14
Syria	21	13	11	15	16
Thailand	81	57	54	51	57
Vietnam	89	77	73	57	47
USA	41	76	90	94	114
Chile	66	76	67	60	67
Andre land	73	62	60	61	71

¹Inkluderer kun personer som selv har innvandret til Norge, ikke norskfødte med innvandrerforeldre.

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

5.7 Innvandrerkvinneres yrkesinntekt sammenliknet med menns

I tabell 5.4. sammenlikner vi kvinners yrkesinntekt med yrkesinntektene til menn med samme landbakgrunn og alder. For de nordiske landene samt Polen og Tyskland, er kjønnsforskjellene størst blant de yngste, og minst blant de eldste. For innvandrere fra land hvor både kultur- og språkforskjeller er større, som for eksempel Iran, Pakistan, Thailand og Tyrkia er det omvendt – de yngste kvinnene er nærmere jevnaldrende menns yrkesinntekter enn de eldste kvinnene er.

Vi har sett at unge kvinner fra Bosnia-Hercegovina har høyere yrkesinntekter enn jevnaldrende kvinner født i Norge. I tabell 5.4. ser vi at de også har tilnærmet likt inntektsnivå som sine jevnaldrende menn fra samme opphavsland. Unge chilenske kvinner har høyere yrkesinntekter enn unge chilenske menn. Blant de unge innvandrerne fra Filippinene, Iran, Thailand, Somalia og Syria er det heller ikke så store forskjeller mellom kvinner og menn. Blant somaliere og syrere er det imidlertid svært lave yrkesinntekter både blant kvinner og menn i denne aldersgruppen.

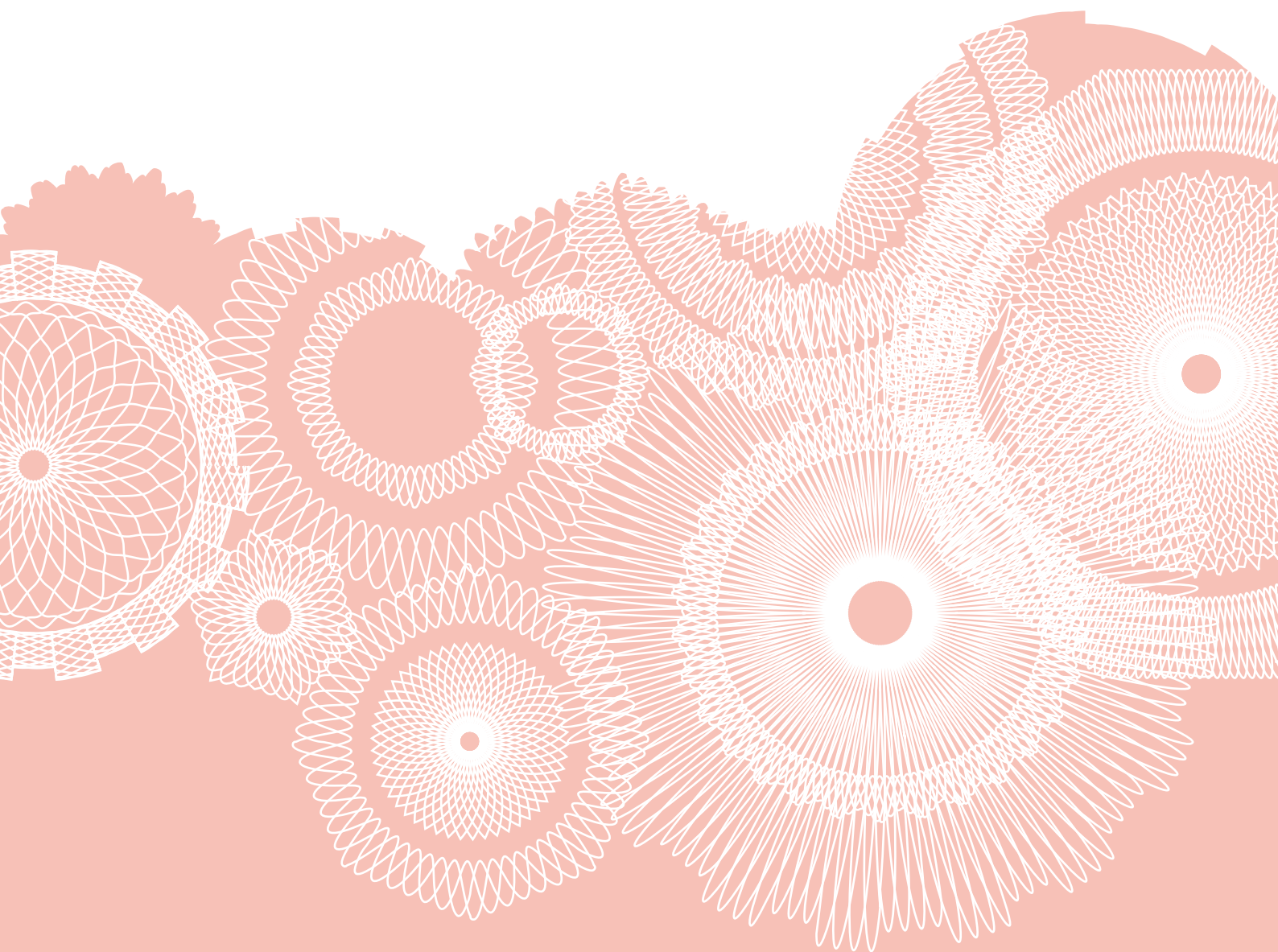
Det er kvinnene fra de nordiske landene, i tillegg til Tyskland, Russland, Chile og Bosnia-Hercegovina som kommer best ut når vi sammenlikner yrkesinntektene mellom kvinner og menn, da de uansett alder har en relativt høy andel av jevnaldrende menns yrkesinntekter.

Kjønnsforskjellene i yrkesinntekt er størst blant kvinner og menn fra Pakistan og jo eldre disse kvinnene er desto større avstand er det til mennenes inntektsnivå. Også de tyrkiske kvinnene er blant dem som har lavest yrkesinntekt, sammenliknet med mennenes nivå, og har lavere andeler jo eldre de er.

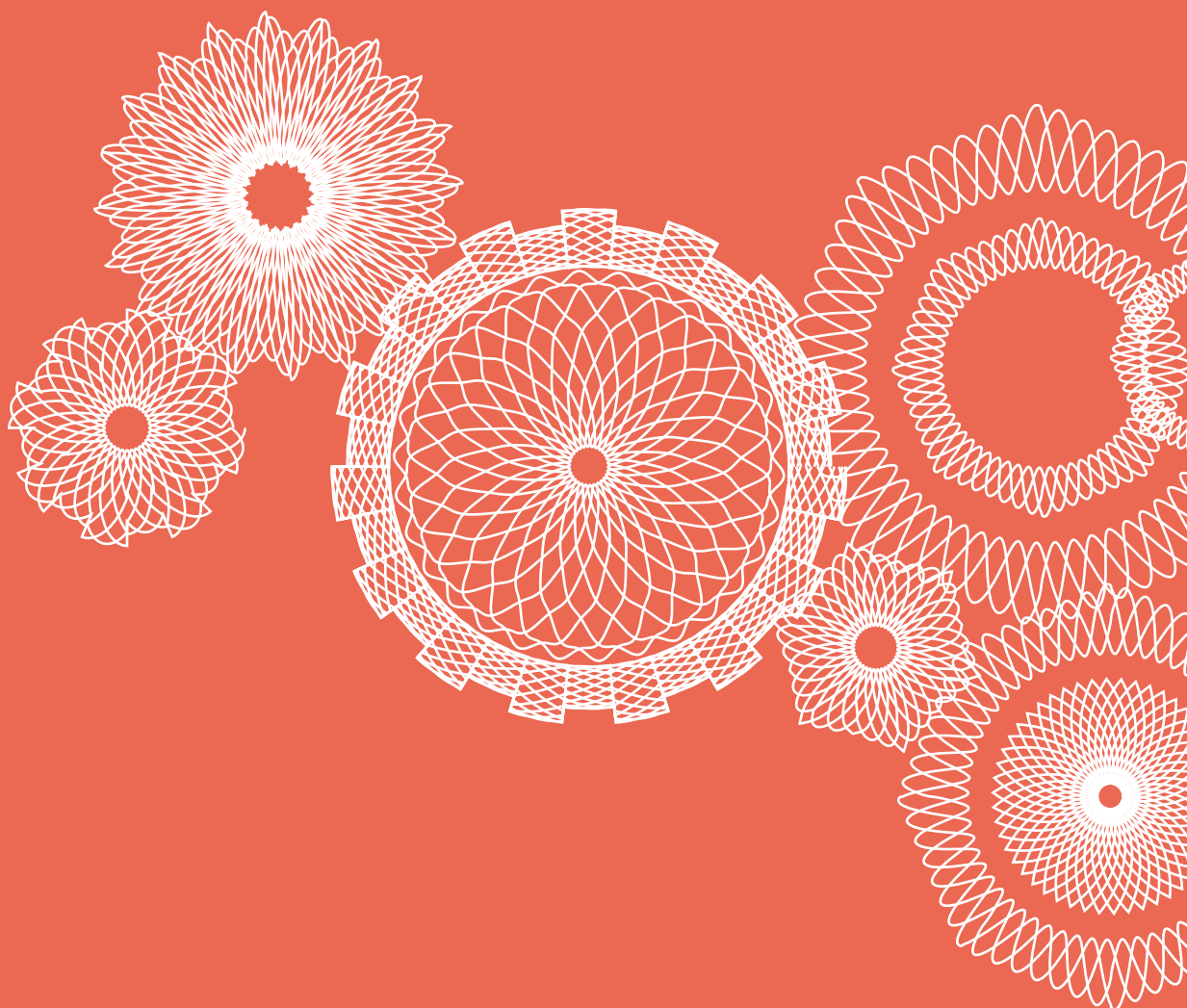
Tabell 5.4 Bosatte kvinners yrkesinntekt som andel av menns yrkesinntekt, etter alder og landbakgrunn. 2015.

	17-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-66 år
Land-bakgrunn					
Danmark	61	68	66	72	73
Finland	64	69	81	98	103
Sverige	88	72	72	78	79
Polen	62	58	71	83	81
Storbritannia	52	66	55	60	49
Russland	81	67	76	90	75
Tyrkia	59	48	52	45	33
Tyskland	68	71	70	73	77
Bosnia-Hercegovina	91	72	77	85	71
Somalia	88	39	37	50	48
Sri Lanka	54	51	63	68	58
Filippinene	90	46	65	84	79
India	58	40	51	66	55
Iran	86	64	60	68	66
Pakistan	55	34	33	28	19
Syria	86	58	50	64	41
Thailand	90	58	65	66	47
Vietnam	75	60	66	67	67
USA	65	51	54	53	49
Chile	106	73	71	71	72
Annet	72	63	65	74	68
Personer uten innvandrerbakgrunn	72	68	66	65	59

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå

6 Kjønnsforskjeller i helse

Helse kan ikke ses uavhengig av andre samfunnssektorer som arbeid, utdanning, mv. Hvilke faktorer som påvirker helsen beror delvis på samfunnets forventninger til kvinner og menn, for eksempel rådende kjønnsroller og forventninger til kvinner og menns atferd. I tillegg til kjønn er sosioøkonomiske forskjeller av stor betydning for ulikhet i helse. Sosioøkonomiske forhold er relatert til livssjanser og muligheter for å påvirke egen situasjon. Menn og kvinner lever under ulike vilkår som medfører ulike ressurser og som gir ulikt handlingsrom og livssjanser. Kvinner og menn jobber også i ulike yrker og sektorer, og belastes dermed ulikt gjennom livet.

6.1 Levealder

I 2016 var forventet levealder 84,2 år for kvinner og 80,6 år for menn. Kvinner lever 3,6 år lenger enn menn i gjennomsnitt. Prognoser tyder på at levealderen vil fortsette å øke i de kommende tiårene både blant kvinner og menn. Det kan se ut til at levealderen for kvinner har stagnert noe, mens den har fortsatt å øke for menn.

Langt de fleste dødsfall skjer i høy alder. Menn og kvinner dør stort sett av de samme årsakene; sykdommer i sirkulasjonsorganene (hjerte/kar) og svulster. Hjertesykdommer tar flest liv, mens kreft tar nest flest liv. Lungekreft er den kreftformen som forårsaker flest dødsfall for begge kjønn. Dødeligheten av lungekreft er imidlertid fremdeles dobbelt så høy blant menn som blant kvinner. Brystkreft var tidligere den kreftformen med høyest dødelighet for kvinner. Det er litt flere menn som dør i voldsomme dødsfall (ulykker og selvmord).

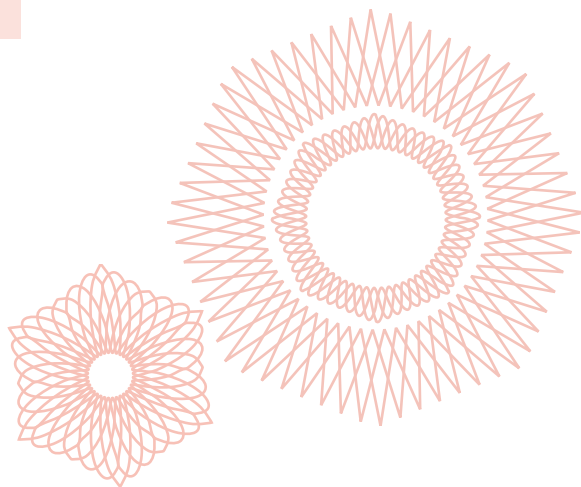
Levealderen beregnes ut fra dødelighetsmønsteret; ut fra alderen på de som døde og de som overlevde i løpet av et år.

Levealderen for kvinner flater ut

Det er den store nedgangen i dødelighet av hjertesykdommer som i størst grad bidrar til høyere forventet levealder. Nedgangen har vært større for menn enn for kvinner. Over tid har det vært en livsstilsendring som trolig har påvirket menns helse positivt.

Over livsløpet er det ulike dødsårsaker som bidrar til at menn lever kortere enn kvinner. Det er en høyere andel guttebarn enn jentebarn som dør før de blir ett år gamle. Guttebarn har oftere komplikasjoner ved fødselen og dårligere helse i første leveår (FHI, 2014). I ungdomsårene dør gutter oftere enn jenter i ulykker og i selvmord. Mens det er flere unge kvinner enn unge menn som dør av kreft. Kvinner får brystkreft og andre kreftformer som bare rammer kvinner i relativt ung alder, mens menn rammes tidligere av hjerte-/kar sykdommer.

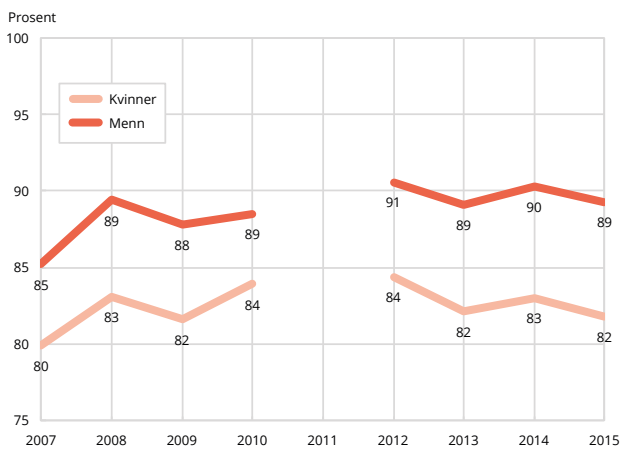
Det er store sosiale forskjeller i forventet levealder blant eldre. I grupper som har lang utdanning og god økonomi, er levealderen høyere enn i grupper med lavere utdanning og dårligere økonomi. Det er de samme sykdommene som gir tapt helse mot slutten av livet for kvinner og menn, og disse er også hyppige dødsårsaker. I aldersgruppen over 70 år er det hjertesykdom, hjerneslag, KOLS, Alzheimers sykdom og lungebetennelse som tar flest leveår. Også i aldersgruppen over 80 år er hjertesykdom og hjerneslag de vanligste årsakene til død, både for menn og kvinner (Moe, 2012).

6.2 Mer sykkelighet blant kvinner

Kvinner lever lengst, mens menn opplever seg som friskere en større del av livet enn kvinner. Det er generelt sett mer sykkelighet blant kvinner. Kvinner har også nedsatt funksjonsevne i større grad, og forskjellene mellom menn og kvinner øker med alder. I 2015 kunne kvinner forvente å leve nærmere 69 år uten nedsatt funksjonsevne – en andel av levetiden på nærmere 82 prosent. Menn kunne i 2015 forvente å leve nærmere 72 år av livet uten funksjonsvansker, vel 89 prosent av livet uten funksjonsvansker.

Figur 6.1 Andel av forventet levetid uten nedsatt funksjonsevne. 2007-2015. Kvinner og menn

Kilde: Eurostat

Helsetilstand

I Norge opplever de fleste sin helse som god, det gjelder både kvinner og menn. Kjønnsforskjellene i opplevelse av egen helsetilstand er generelt små, men i alle aldersgrupper gjør menn noe mer positive vurderinger av egen helse enn kvinner. 81 prosent menn og 78 prosent kvinner sa at helsen var god i 2015, mens 6 prosent menn og 8 prosent kvinner sa at helsen var dårlig. Helt unge kvinner, 16-24 år og kvinner i alderen 45-66 år har i noe større grad dårlig helse enn menn på samme alder.

En høyere andel kvinner enn menn har varig sykdom eller helseproblemer. I 2015 hadde 38 prosent kvinner og 30 prosent menn varig sykdom eller helseproblem. Det er også flere kvinner enn menn som sier at helseproblemene de har påvirker hverdagen. Mens 19 prosent kvinner har helseproblemer som skaper vansker i hverdagen, gjelder dette 14 prosent menn.

6.3 Betydelige sosiale forskjeller i helse

Generelle mål på helse viser at sosiale forskjeller og kjønnsforskjeller henger sammen. Kjønnsforskjellen er størst blant dem med lav utdanning. Helsen blir bedre med økt utdanningsnivå både for menn og kvinner. I grupper med høyere utdanning er det liten forskjell mellom menn og kvinner.

Sosial gradient i helse viser til en gradvis eller trappeformet bedring i helsetilstand med økt sosioøkonomisk status. Sosioøkonomisk status kan måles ved en persons inntekt, utdanning eller yrke.

Det er generelt sett grupper med lav utdanning som har mest helseproblemer og funksjonsvansker både blant kvinner og menn. Det er langt flere kvinner enn menn som har vært hos allmennlege og legespesialist siste år i alle utdanningsgrupper. Det er en sosial gradient i bruksmønsteret etter utdanning blant menn, men ikke blant kvinner. Dette til tross for at det er en høyere andel kvinner med helseproblemer i lavere utdanningsgrupper. Her må imidlertid svangerskapsrelaterte forhold regnes inn.

Kvinner har i langt større grad sykdom og helseproblemer enn menn. Kvinner har også i større grad helseproblemer som begrenser dem i hverdagsaktiviteter. Både blant kvinner og menn er det eldre som har mest helseproblemer og nedsatt bevegelsesevne. Bevegelesproblemer, som vansker med å gå en tur eller i trapper, er lite utbredt blant yngre under 45 år.

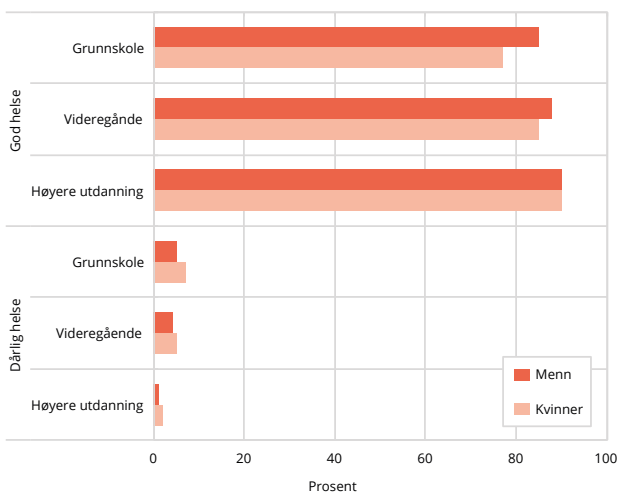
En langt større andel kvinner med lav utdanning har ligget på sykehus siste år sammenliknet med menn med lav utdanning. Andelen går ned og kjønnsforskjellen utjevnes med økende utdanningsnivå. Også her spiller svangerskapsoppfølging en vesentlig rolle. På den annen side er det flest menn med lav utdanning som har vært dagpasient på sykehus. I øvrige utdanningsgrupper er det ikke forskjell mellom kjønnene. Det er liten bruk av psykolog og psykiater generelt, og kjønnsforskjellen i bruksmønsteret er relativt små.

6.4 Yngre kvinner har mer helseproblemer enn yngre menn

Yngre kvinner 16-44 år med lavere utdanning har i noe mindre grad god helse enn menn i samme aldersgruppe, men det er ikke snakk om store forskjeller. I grupper med høyere utdanning er det ikke forskjeller mellom kvinner og menn i egenvurdert helse.

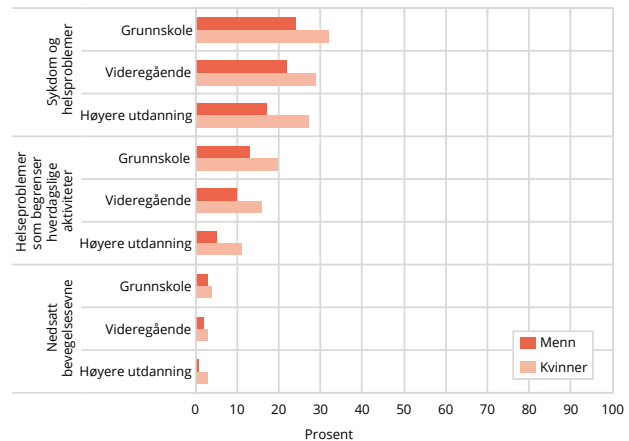
Ser vi på forekomst av helseproblemer blant yngre (16-44 år) har kvinner i langt større grad enn menn sykdom og helseproblemer som skaper vansker i hverdagen. Både blant kvinner og menn er det grupper med lav utdanning som har mest helseproblemer. Imidlertid ser det ut til at forekomsten av nedsatt funksjonsevne er nesten like stor uavhengig av utdanning blant yngre kvinner.

Figur 6.2 Andel kvinner og menn 16-44 år. Helse-tilstand etter utdanningsnivå. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Figur 6.3 Andel kvinner og menn 16-44 år. Sykdom, helseproblemer og funksjonsvansker, etter utdanningsnivå. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Større kjønnsforskjell blant yngre med lav utdanning

Unge kvinner har i større grad helseproblemer enn unge menn og de har i større grad enn unge menn symptomer som smerter i kroppen, hodepine, hoste, kvalme og svimmelhet. Kjønnsforskjellen for de fleste symptomene er størst blant lavt utdannede. Både forekomst av symptomer og kjønnsforskjellen avtar med økende utdanningsnivå.

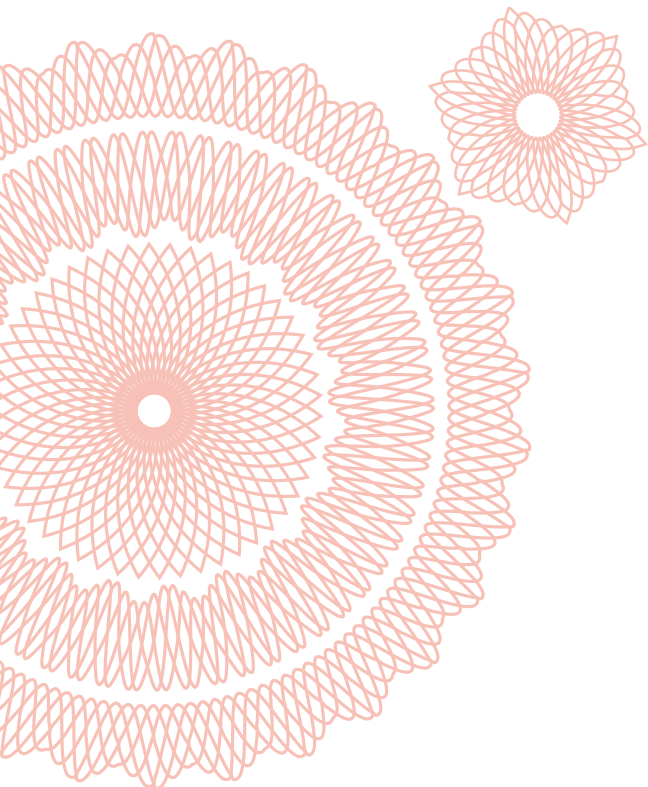
Det er en høyere forekomst av slitasjegikt og nakkeproblemer blant yngre kvinner, enn blant yngre menn. Kvinner i lavere utdanningsgrupper har også i større grad synsproblemer, enn unge menn med lav utdanning. Kjønnsforskjellen i andelen med synsvansker utjevnes imidlertid med økende utdanning.

Yngre kvinner går oftere til lege sammenliknet med yngre menn uavhengig av utdanningsnivå. Unge kvinner har også i langt større grad vært hos spesialist og ligget på sykehus. Størst kjønnsforskjell er det blant dem med høy utdanning (3 pst menn og 12 pst kvinner).

Yngre kvinner har mer psykiske vansker enn unge menn

Tradisjonelle mål på psykisk helse som irritabilitet, aggressivitet, tretthet, utbrenthet mv. viser at unge kvinner i langt større grad enn yngre menn gir uttrykk for at de er irritable eller aggressive, flest i laveste utdanningsgruppe. Det er en avtakende og lik forekomst blant unge kvinner og menn med økende utdanning. Det er blitt hevdet at psykiske vansker hos unge menn har ett annet uttrykk enn hos kvinner. Det handler om økt risikoatferd og rusmisbruk.

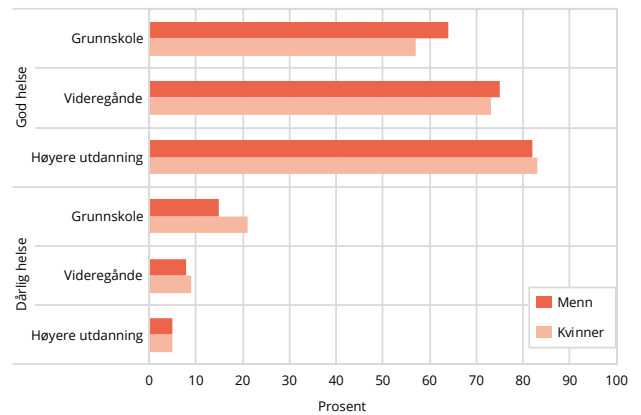
Unge kvinner går i større grad til psykolog enn unge menn uavhengig av utdanning. Terskelen for å søke hjelp sies å være høyere blant menn og det er kanskje dette vi er vitne til i kjønnsforskjellen i psykolog og psykiatrikonsultasjoner. Det er en sosial gradient etter utdanning i bruk av psykolog blant unge kvinner, og ingen forskjell blant unge menn. Det er størst kjønnsforskjell i psykologbruk i laveste utdanningsgruppe. Det er ingen forskjell i bruk av psykiater mellom unge kvinner og unge menn. Forekomsten er generelt sett lav for begge grupper.

6.5 Eldre kvinner med lav utdanning har mer helseproblemer

Også blant eldre (45 år og over) er kjønnsforskjellene i helsetilstand størst i grupper med lav utdanning, og forskjellen reduseres noe med økende utdanningsnivå for de fleste helseproblemene referert her.

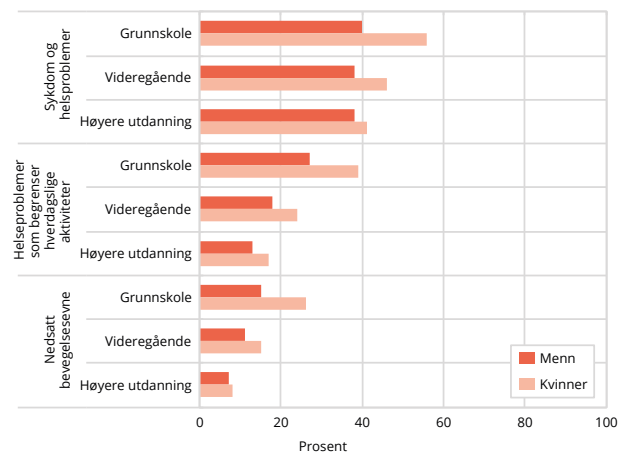
Figur 6.4 Andel kvinner og menn 45 år og over. Helsetilstand etter utdanningsnivå. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

I gruppen 45 år og over har kvinner påfallende mer helseproblemer enn menn. Det handler om sykdom, funksjonsvansker som nedsatt syn og bevegelsesproblemer, smerter i kroppen og hodepine/migrene. I tillegg er eldre kvinner i større grad plaget med symptomer som hoste, kvalme/fordøyelsesbesvær og balanseproblemer enn eldre menn 45 år og over.

Figur 6.5 Andel kvinner og menn 45 år og over. Sykdom, helseproblemer og funksjonsvansker, etter utdanningsnivå. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Størst kjønnsforskjell er det blant lavt utdannede. Forskjellen mellom menn og kvinner ser imidlertid ut til å bli mindre med økende utdanningsnivå for de fleste av helseproblemene nevnt over. I grupper med høyere utdanning er forekomsten av synsproblemer, smerter i kroppen, hodepine/migrene og symptomer som hoste, kvalme/fordøyelsesbesvær og svimmelhet tilnærmet lik uavhengig av kjønn. Unntaket er hørselsproblemer som ser ut til å ha større utbredelse blant eldre menn (45-66 år) enn eldre kvinner i alle utdanningsgrupper.

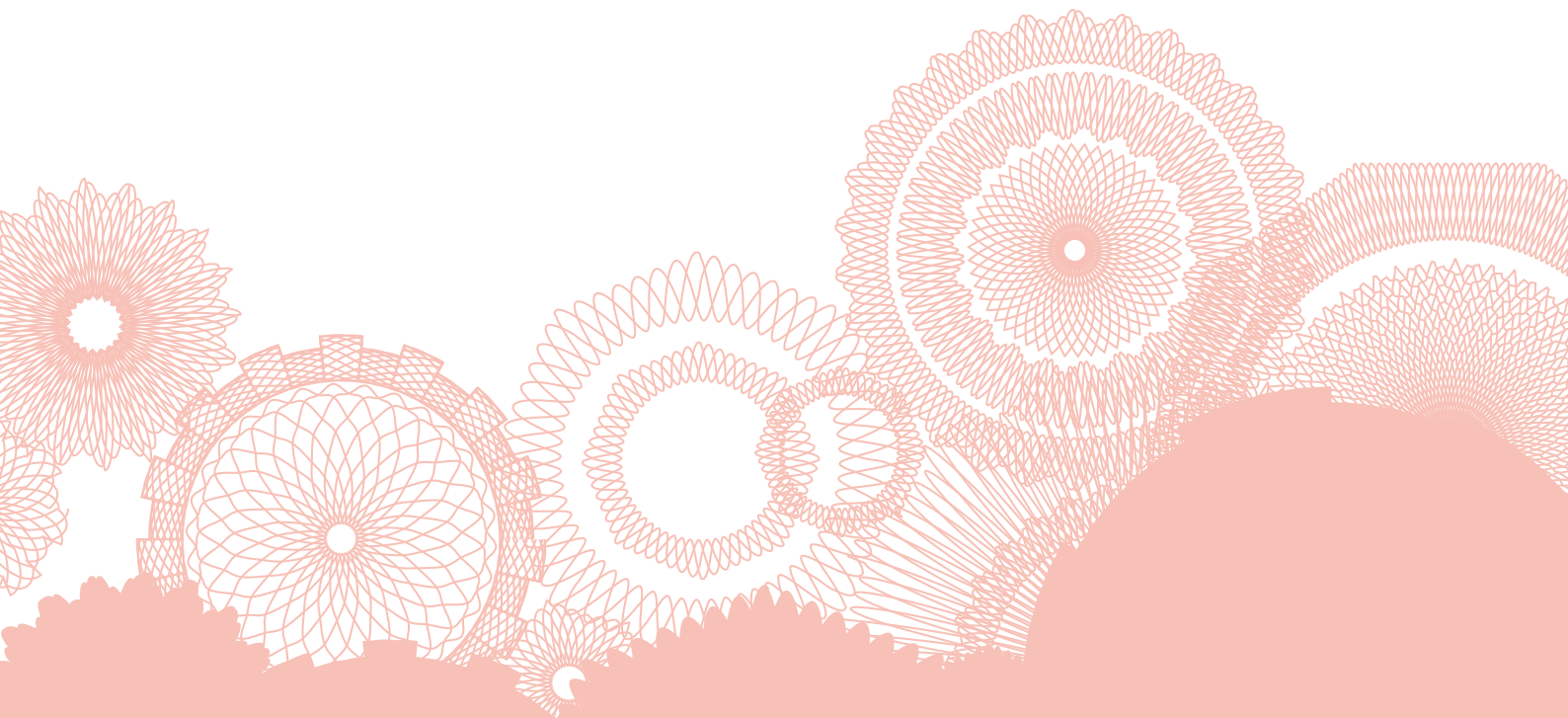
Brattere sosial gradient blant kvinner i egenvurdert helse

Det er en brattere sosial gradient i helse etter utdanning for kvinner, enn for menn. Blant yngre (16-44 år) er det en forskjell i andel med god helse mellom laveste og høyeste utdanningsnivå på 5 prosentpoeng for menn og 18 prosentpoeng for kvinner. Blant dem som er 45 år og eldre er det en forskjell på henholdsvis 18 prosentpoeng for menn og 26 prosentpoeng for kvinner. Det er størst kjønnsforskjell i helse etter utdanning blant eldre menn og eldre kvinner. Blant yngre er det mindre forskjeller mellom menn og kvinner, og den sosiale gradienten er ikke like markert.

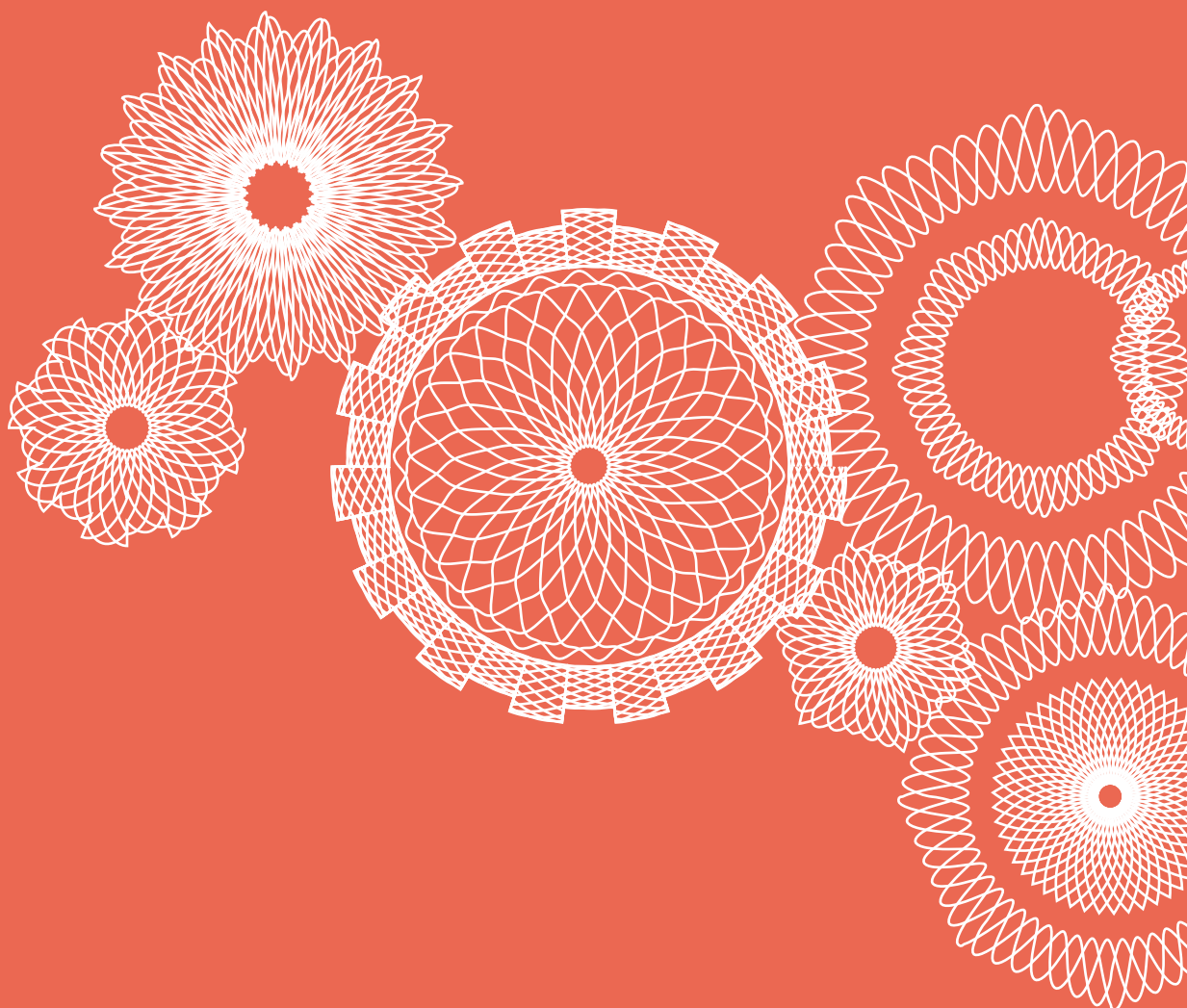
Menn har dårligere tannhelse enn kvinner

Mens yngre kvinner (16-44 år) har god tannhelse er det en reduksjon i andelen med god tannhelse med alder. Kvinner med lav utdanning har dårligst tannhelse sammenliknet med øvrige utdanningsgrupper. Tannhelsen blant menn er dårligere enn blant kvinner og endrer seg lite med alder. 67 prosent av menn med lav utdanning sier at tannhelsen er god uavhengig av alder, mens 78 prosent av yngre kvinner og 68 prosent av de eldre kvinner med lav utdanning sier at tannhelsen er god. Det er liten kjønnsforskjell i grupper med høyere utdanning. I denne gruppen har omkring 80 prosent av både menn og kvinner, yngre og eldre god tannhelse.

En relativt høy andel yngre menn (16-44 år) har dårlig tannhelse og man kan stille spørsmål om de går jevnlig til tannlegen. Det er en høyere andel unge kvinner enn unge menn som har vært hos tannlege siste to år, og det er liten forskjell etter utdanning. Det er imidlertid noe flere kvinner enn menn som har vært hos tannlege siste to år i laveste utdanningsgruppe, men ingen kjønnsforskjell i grupper med høyere utdanning.

7 Forskjellige helseutfordringer i ulike faser av livet for kvinner og menn

Vi har sett at kvinner og menn har forskjellige helseutfordringer. De har ulike helseplager, men også ulike symptomer på lik sykdom og forskjellige reaksjoner på behandling. Diffuse, kroniske lidelser som oftest rammer kvinner får fremdeles mindre oppmerksomhet i helsevesenet enn såkalte «blålyssykdommer» (ref. NKS prinsipprogram. Kvinners livsvilkår).

Noen helseutfordringer er primært bestemt av biologisk kjønn, andre kan være et resultat av hvordan samfunnet sosialiserer kvinner og menn inn i kjønnsroller. Helsen er ofte en kombinasjon av biologiske og sosialt betingede forhold. Kvinnehelse er tett knyttet til biologiske forhold. Den mest åpenbare forskjellen mellom kvinner og menn knytter seg til reproduksjon (svangerskap og fødsler).

Kvinnehelse

Svangerskap og fødsler knytter kvinner tettere til helse-tjenesten. Det hevdes også at kvinner generelt sett er flinkere til å lytte til kroppens signaler og til å oppsøke lege tidlig, og at de også har lavere terskel for å ta kontakt med fastlegen.

Det er etablert screeningprogrammer for å fange opp lidelser som rammer kvinner i tidlig alder. Det gjelder screening for brystkreft og livmorhalskreft. Tre av fire kvinner i målgruppen har vært til mammografiscreening i løpet av en toårs periode (en av tre av alle kvinner) – og det er liten forskjell etter utdanning. Vel halvparten av målgruppen for screening for livmorhalskreft har deltatt i programmet. Det er en høyere deltakelse i livmorhalsprogrammet blant høyt utdannede.

Vi har sett at kvinner i fruktbar alder har langt mer helseplager og symptomer enn menn og at de bruker helsetjenestene i større grad. Det er ofte relatert til menstruasjon, svangerskap og fødsler. Forskning har koblet høyere forekomst av depresjon blant kvinner til reproduksjonsrelaterte forhold (blant annet fødselsdepresjoner). Det har i ulike sammenhenger vært hevdet at menns psykiske besvær har et annet uttrykk enn kvinners. Litt karikert kan man si at kvinners depressive symptomer gir seg uttrykk i følelse av engstelse, uro og angst, trøtthet, samt søvnbesvær, mens menn i større grad reagerer med sinne, selvdestruktivitet, mental flukt, rusbruk, spilleproblemer, søvnproblemer, kvinnejakt og arbeidsnarkomani (Martin m.fl. 2013).

Ett annet eksempel på biologisk betingede forskjeller er benskjørhet hos kvinner som gjerne knyttes opp til hormonelle endringer og tap av benmasse i overgangsalderen, som gir brudd (armbrudd, hoftebrudd) ofte ved fall.

Mannshelse

Menn og kvinner har ulik risikoatferd, og dette viser seg i at unge menn i større grad enn unge kvinner er utsatt for ulykker med og uten dødelig utgang. Nesten tre ganger flere menn enn kvinner dør i trafikulykker. Menn er også oftere involvert i fritidsulykker.

Med økt alder øker forekomsten av psykiske vansker blant menn. Hjerte-/kar lidelser kan gi depressive symptomer hos menn som angst. Med økt alder hevdes det også at redusert nivå av testosteron kombinert med livsfaseendringer slik som pensjonering, samt tap av autoritet og makt kan gi psykiske vansker hos menn (Orengo et al., 2004, Seidman and Walsh, 1999). Psykiske vansker blant menn gir seg oftere uttrykk i alkoholmisbruk og risikoatferd. Slik atferd er sjelden koplet direkte til sykdomsrapportering og dette gir trolig en underrapportering av psykiske vansker blant menn.

Helsetilstand og bruk av helsetjenester i ulike aldersgrupper

Forskjellene mellom menns og kvinners helse er ikke like store i alle aldersgrupper. Det samme gjelder kjønnsforskjeller i levevaner og bruk av helsetjenester. For å få fram disse nyansene er dette kapitlet delt inn etter alder. I hver aldersgruppe ser vi på menns og kvinners helse, på bruk av helsetjenester og på forskjeller i menns og kvinners levevaner med relevans for helsen.

Om helse- og levekårsundersøkelsen

Levekårsundersøkelsen om helse er en utvalgsundersøkelse som kartlegger befolkningens helsetilstand, funksjonsevne, levevaner og bruk av helse- og omsorgstjenester. Hovedpopulasjonen i undersøkelsen er personer i alderen 16 år og over som bor i private husholdninger (se forøvrig <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levokarsundersokelsen-om-helse-2015>)

Om spesialisthelsetjenestestatistikken

Statistikken som refereres her omfatter tjenestedata og aktivitetsdata (Liggedøgn, liggedager, polikliniske konsultasjoner, samt diagnoser mm) for offentlige somatiske sykehus. Statistikken bygger på en fulltelling av alle regionale helseforetak og helseforetak med underliggende sykehus og institusjoner (se forøvrig <https://www.ssb.no/helse/statistikker/speshelse/>)

7.1 Barn og unge

Flertallet av norske barn har god helse. Noen plager ser ut til å tilta utover i ungdomsårene, særlig blant jenter. Før 16-årsalderen er gutter litt mer utsatt for sykdom enn jenter, mens unge kvinner 16-24 år har mer sykdommer og symptomer enn unge menn. Blant barn og unge er det problemer knyttet til allergi og astma som er mest utbredt. Utover i ungdomsårene øker forekomsten av skader, smerter og plager i muskler og skjelett, samt psykisk betingede symptomer.

Det er små forskjeller mellom gutter og jenter i sykehusopphold og dagbehandling, men unge gutter har i noe større grad vært til polikliniske konsultasjoner på sykehus. Små barn er oftest på legevakt, nesten en av tre barn i alderen 0-5 år, litt flere gutter enn jenter.

Vanlige diagnoser ved sykehusopphold for barn 0-9 år er perinatale tilstander og tilstander knyttet til åndedrettet. Det er noe flere gutter i denne aldersgruppen som har hatt døgnopphold for diabetes og epilepsi. Gutter har over tre ganger så mange innleggelser for brokk, mens jenter har flere innleggelser med blant annet tilstander som reumatoid artritt (leddgikt). For barn og ungdom i alderen 10-19 år er sykdommer som diabetes og epilepsi like vanlige årsaker til sykehusopphold blant gutter og jenter. Blant jenter er sykdommer i øvre luftveier og reumatoid artritt mer vanlige årsaker enn blant gutter.

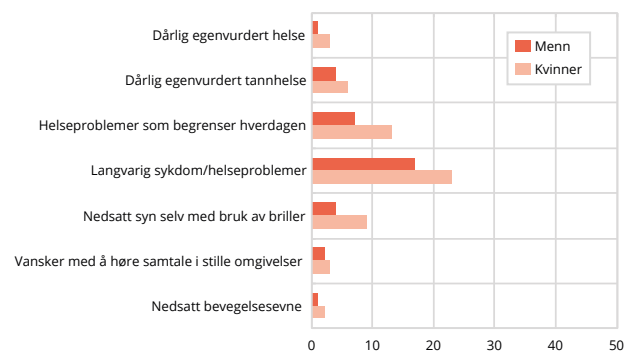
Perinatale tilstander gjelder svangerskapstiden etter 22. uke, samt barnets syv første levedøgn.

Årsaken til sykehusopphold for unge 10-19 år er ofte knyttet til skader i forbindelse med ulykker. De fleste barn skader seg hjemme der de oppholder seg mest. Det er størst overvekt av gutter som blir innlagt med armbrudd, indre hodeskader og hjernerystelse. Eldre barn og ungdom er mer utsatt for trafikk og fritidsulykker. Jenter har langt flere innleggelser for forgiftninger, fire ganger så mange som gutter. Blant jenter 15-19 år er det ofte tale om selvpåførte paracetamol-forgiftninger (FHI 2016).

7.2 Unge voksne

De fleste unge (16-24 år) har god helse, nærmere 90 prosent. Svært få vurderer sin egen helse eller tannhelse som dårlig. Det er noe flere unge kvinner enn unge menn som har ulike helseproblemer. Figur 7.1 viser at det er en større andel unge kvinner enn unge menn som har varig sykdom eller helseproblemer og at unge kvinner i noe større grad enn unge menn har nedsatt syn (selv med bruk av briller). Det er relativt lave andeler unge som har funksjonsvansker knyttet til bevegelse eller hørsel.

Figur 7.1 Andel menn og kvinner 16-24 år. Helsetilstand, varig sykdom og funksjonsproblemer. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Forekomst av sykdom

Det kan se ut til at en av de største helseutfordringene blant unge generelt er knyttet til allergier (pollenallergi, høysnue, matallergi).

Vel en av ti unge har skader etter ulykker, flest menn. De fleste blir skadet i fritidsulykker. Blant unge menn er også skader en av de vanligste årsakene til sykehusinnleggelse. I tabellen under er de sykdommene og helseplagene som har størst utbredelse i denne aldersgruppen referert, slik det blir målt i levekårsundersøkelsen om helse.

Tabell 7.1 Forekomst av ulike sykdommer og skade siste 12 måneder blant menn og kvinner 16-24 år. Prosent. 2015

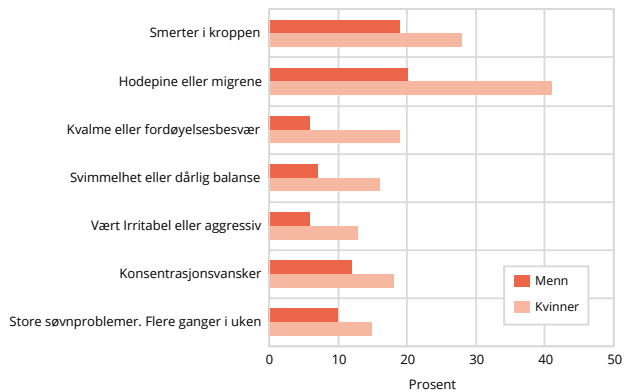
	Menn	Kvinner
Allergier	20	23
Skade	14	10
Astma	5	9
Depresjon	4	8
Rygglidelser	5	6
Nakkelidelser	2	5
Diabetes	1	1
Antall intervjuede	607	583

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Mange unge med symptomer

Mange unge er plaget av symptomer som smerter, hodepine og hoste. Unge kvinner har generelt sett mer symptomer og helseplager enn unge menn. De største forskjellene er knyttet til psykisk helse. 8 prosent av unge kvinner og 4 prosent av unge menn sier at de har vært deprimert siste år. Det er også de unge kvinnene som i større grad enn unge menn har følt seg irritable eller aggressive eller hatt konsentrasjonsvansker, samt store søvnproblemer, i en måleperiode på tre måneder.

Figur 7.2 Symptomer i løpet av en tremånedersperiode blant menn og kvinner 16-24 år. 2015

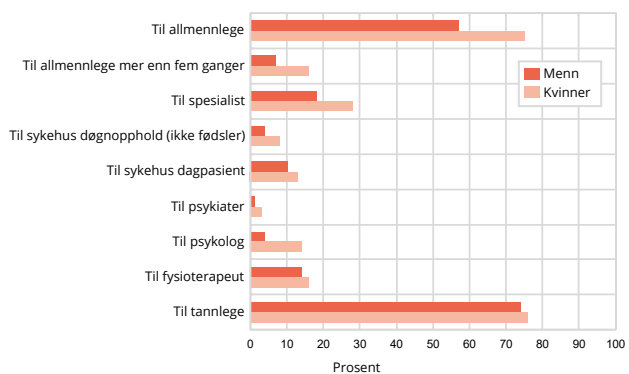

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Flere unge kvinner enn unge menn bruker helsetjenester

Langt flere kvinner enn menn har benyttet ulike helsetjenester siste år. Særlig er det mange flere unge kvinner (16-24 år) enn menn som har vært hos allmennlege. Det er også flere unge kvinner som har vært hos spesialist og vært innlagt på sykehus. En del av forskjellen er knyttet opp mot reproduktiv helse. Det er imidlertid mindre kjønnsforskjeller i bruk av helsetjenester som fysioterapi og tannlege blant dem mellom 16 og 24 år.

Figur 7.3 Andel menn og kvinner 16-24 år som har benyttet ulike helsetjenester siste 12 måneder. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Det er også stor forskjell i bruk av spesialisthelsetjenester mellom menn og kvinner i alderen 20-39 år. Langt flere kvinner enn menn i denne alderen har hatt døgnopphold på sykehus, vært dagpasient eller til konsultasjon på poliklinikk (se figur 7.6.).

Forebyggende helseatferd

Langt flere kvinner enn menn i aldersgruppen 16-24 år har vært hos legen for å måle blodtrykket. Noe flere menn enn kvinner har fått kolesterolet målt siste tre år. 9 prosent av unge kvinner har tatt celleprøve av livmorhalsen siste tre år.

Tabell 7.2 Andel menn og kvinner som har målt blodtrykk, kolesterol eller vært til koloskopiundersøkelse, og andel kvinner som har vært til mammografi eller tatt celleprøve av livmorhalsen, 16-24 år. 2015. Prosent

	Menn	Kvinner
Målt blodtrykket siste år	22	46
Målt kolesterolet siste 3 år	17	14
Til koloskopiundersøkelse siste 3 år	1	2
Kvinner: vært til mammografi siste 2 år	--	2
Kvinner: tatt celleprøve av livmorhalsen siste 3 år	--	9
Antall intervjuede	607	583

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

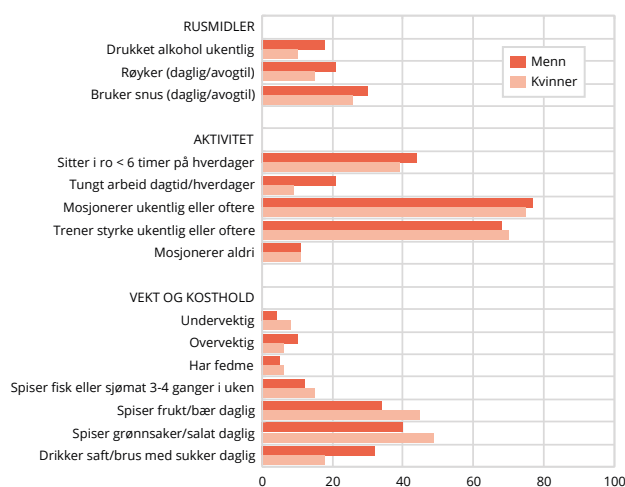
Ungdom røyker så å si ikke daglig lenger

Langt flere unge menn drikker alkohol ukentlig sammenliknet med unge kvinner, og unge menn røyker og snuser i større grad enn unge kvinner. De røyker imidlertid i svært liten grad daglig, 4 prosent kvinner og 6 prosent unge menn. Det er flest unge menn som snuser. Mens snusbruken blant unge menn har holdt seg nokså stabil, har det vært en dramatisk økning i snusbruk blant unge kvinner. Økningen er på over 10 prosentpoeng på mindre enn ti år (2008-2016).

Flere unge kvinner er undervektige, mens flere menn har overvekt. Det er liten forskjell mellom unge menn og unge kvinner i fedme, henholdsvis 5 og 6 prosent. Ernæringsmessig er unge kvinner langt sunnere enn unge menn. De spiser mer frisk frukt, bær, grønnsaker og salat daglig. Unge menn drikker derimot i langt større grad sukkerholdige drikker som brus og saft daglig, se figur 7.4.

Mange unge driver med ulike aktiviteter i fritiden. Det er liten kjønnsforskjell i andelen som sier at de mosjonerer ukentlig eller oftere, eller som trener styrke ukentlig. Unge menn har imidlertid i langt høyere grad tungt arbeid. De er involvert i aktiviteter som gjør at færre av dem sitter i ro mer enn 6 timer på hverdager, sammenliknet med unge kvinner.

Figur 7.4 Levevaner. Menn og kvinner 16-24 år. 2015

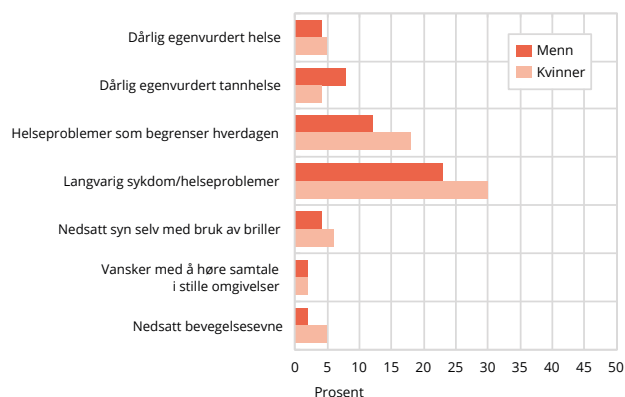
Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

7.3 Voksne

Blant voksne (25-44 år) er det noen flere kvinner og menn, som har dårlig egenvurdert helse sammenliknet med yngre. Andelene er likevel beskjedne, 4 prosent menn og 5 prosent kvinner har dårlig helse. Kjønnforskjellene i andel som opplever at de har varig sykdom eller helseproblemer er omtrent den samme som blant yngre.

Kvinner har varig sykdom og helseproblemer i større grad enn menn. Kvinner får også funksjonsvansker i tidligere alder enn menn. Forekomsten av bevegelsesvansker er større blant kvinnene i alderen 25-44 år sammenliknet med yngre kvinner.

Figur 7.5 Andel menn og kvinner 25-44 år. Helse-tilstand, varig sykdom og funksjonsvansker. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Forekomst av sykdom

Menn og kvinner i alderen 25-44 år har mye av de samme helseproblemene som yngre. Det er allergier som har størst utbredelse; 20 prosent menn og 23 prosent kvinner i denne aldersgruppen har pollenallergi, høysnue eller matallergier. Det kan imidlertid se ut til at muskel-/skjelett problemer har større utbredelse (slitasjegikt, artrose, samt rygg og nakkelidelser), både blant menn og kvinner, i forhold til yngre. I tabellen under er sykdom og helseplager som har størst utbredelse i denne aldersgruppen referert, slik det blir målt i levekårsundersøkelsen om helse.

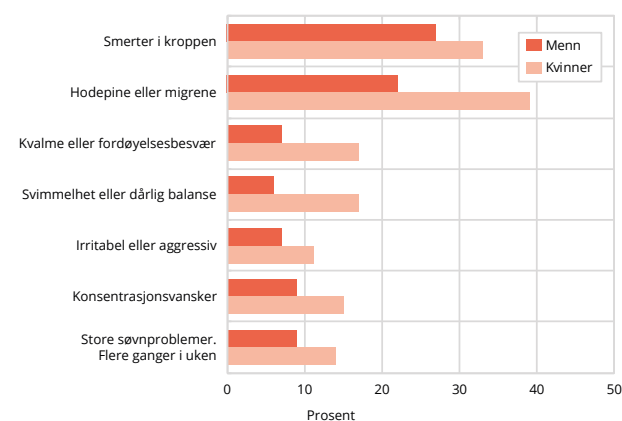
Tabell 7.3 Forekomst av ulike sykdommer og skader siste 12 måneder blant menn og kvinner, 25-44 år. Prosent. 2015

	Menn	Kvinner
Allergier	20	23
Depresjon	4	8
Rygglidelse	5	6
Skade	10	6
Nakkelidelser	2	5
Antall intervjuede	1242	1217

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

I denne aldersgruppen har kvinner mer symptomer på helseproblemer enn menn. Det er langt mer smerter blant kvinner i aldersgruppen 25-44 år – både i kroppen og særlig som hodepine. Mens to av ti menn sier at de har hatt hodepine eller migrene i en måleperiode på tre måneder, gjelder dette fire av ti kvinner. Symptomer som kvalme og fordøyelsesbesvær og svimmelhet er også svært utbredt blant kvinner i denne aldersgruppen.

Figur 7.6 Symptomer i løpet av en tremånedersperiode blant menn og kvinner 25-44 år. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

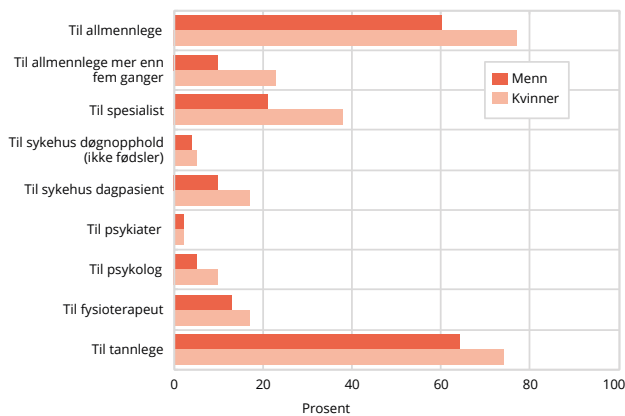
Flere kvinner i reproduktiv alder i helsetjenesten

Langt flere kvinner enn menn i denne alderen er i kontakt med helsetjenesten. Den åpenbare årsaken til kjønnforskjellen er kontakter for svangerskap, fødsel og barsel. 77 prosent av alle kvinner har vært til allmennlege siste år og 38 prosent har vært hos

spesialist. Tilsvarende andeler for menn er 60 prosent og 21 prosent. Det er også en høyere andel kvinner som har hatt fem eller flere konsultasjoner hos allmennlege siste år.

I likhet med yngre kvinner er det også i denne aldersgruppen flere kvinner enn menn som har vært hos psykolog. Blant kvinner 25-44 år har 10 prosent vært hos psykolog siste år, og 5 prosent av menn i samme alder.

Figur 7.7 Andel som har vært i kontakt med ulike helsetjenester siste år. Menn og kvinner 25-44 år. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

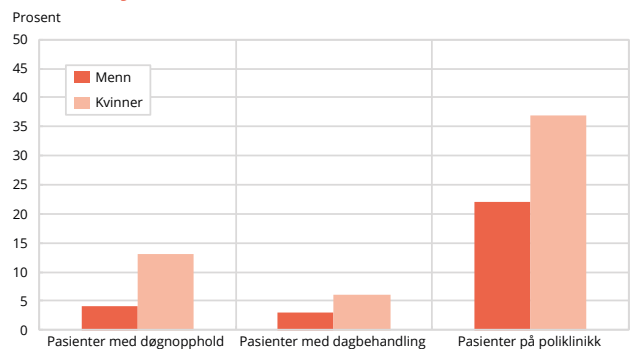
I henhold til levekårsundersøkelsen om helse har få kvinner og menn vært innlagt på sykehus og kjønnsforskjellen er liten (sett bort fra opphold som gjelder fødsler). Kjønnsforskjeller i bruk av helsetjenester kan nyanseres ytterligere ved hjelp av statistikk fra helseforetakene. Den viser en annen aldersfordeling, men peker på noen viktige tendenser. Kvinner i aldersgruppen 20-39 år bruker sykehustjenester langt mer enn menn, mye på grunn av svangerskapsrelaterte forhold. 4 prosent menn og 13 prosent av kvinner har hatt døgnoophold på sykehus. 3 prosent menn og 6 prosent kvinner har vært til dagbehandling og 22 prosent menn og 37 prosent kvinner har vært til poliklinisk behandling (Pasientstatistikk, SSB 2016).

Svangerskapsrelaterte konsultasjoner var hyppigst forekommende for kvinner. Sykdommer i muskel/skjelettsystemet og bindevev var ellers den vanligste årsaken til kontakt med poliklinikken for kvinner, og de hadde flere slike konsultasjoner enn menn. Skader og forgiftninger var den vanligste årsaken til konsultasjon på poliklinikk for mennene, og også vanligste årsak til sykehusopphold.

Menn blir i større grad enn kvinner lagt inn på sykehus med skader, tilstander i fordøyelse og ånde-

drettsproblemer, samt nervesykdommer. Mens kvinner i alderen 20-39 år i første rekke legges inn på sykehus med tilstander knyttet til svangerskap, fødsel og barsel, dernest tilstander i fordøyelse og urinveier/kjønnsorganer. Menn 20-39 år har dobbelt så mange sykehusopphold for diabetes sammenliknet med kvinner. Mens kvinnene har over dobbelt så mange opphold for bronkial astma, tre ganger så mange opphold for gallestein, fem ganger så mange opphold for reumatoid artritt sammenliknet med menn i samme alder. Videre har kvinner langt flere opphold for lidelser i bryst, samt forgiftninger, mens menn har flere opphold med skader i hodeskalle, ansiktssknekler og halsregionen; nesten fem ganger så mange opphold sammenliknet med kvinner.

Figur 7.8 Andel menn og kvinner 20-39 år i spesialisthelsetjenesten siste år. 2016

Kilde: Pasientstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Forebyggende helseatferd

I 25-44 års alder øker risikoen for en rekke sykdommer. I forebyggende øyemed blir dermed kontrollmålinger av blodtrykk og kolesterol viktig, særlig fordi menn utvikler hjerte-/kar sykdom i tidlig alder. Det er en lavere andel menn enn kvinner som har vært hos legen for å måle blodtrykket siste år, 38 prosent menn og 47 prosent kvinner. Mens det er en høyere andel menn som har målt kolesterolet siste tre år.

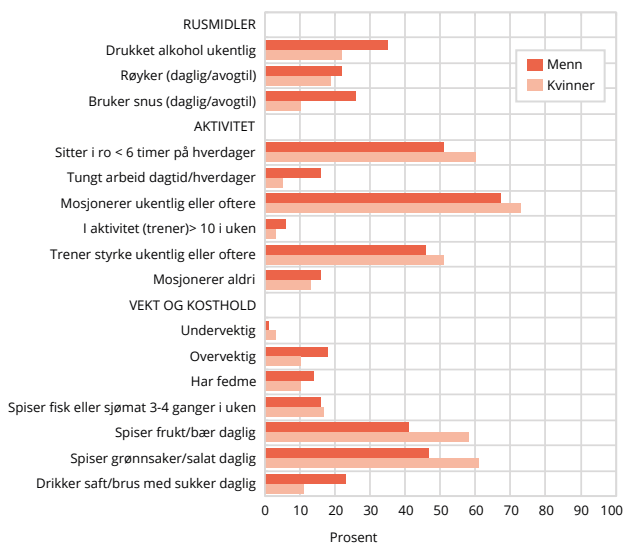
For kvinner øker risikoen for kreft i denne alderen. Det gjelder særlig kvinnespesifikke kreftformer som brystkreft og livmorhalskreft. 10 prosent kvinner har vært til mammografi siste to år og 68 prosent har tatt prøve av livmorhalsen siste tre år.

Tabell 7.4 Andel menn og kvinner som har målt blodtrykk, kolesterol eller vært til koloskopiundersøkelse, og andel kvinner som har vært til mammografi eller tatt celleprøve av livmorhalsen, 25-44 år. 2015. Prosent

	Menn	Kvinner
Målt blodtrykket siste år	38	47
Målt kolesterol siste 3 år	43	35
Til koloskopiundersøkelse siste 3 år	4	4
Kvinner: vært til mammografi siste 2 år	--	10
Kvinner: tatt celleprøve av livmorhalsen siste 3 år	--	68
Antall intervjuede	1242	1217

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Figur 7.9 Levevaner. Menn og kvinner 25-44 år. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Livsstil og levevaner blant voksne

Andelen snusbrukere blant menn 25-44 år er doblet i løpet av ti år, fra 10 prosent til 20 prosent, og nærmer seg nivået for yngre menn. Det er annerledes for kvinner. Mens 17 prosent av unge kvinner snuser daglig, gjelder dette kun 5 prosent av kvinner i alderen 25-44 år. I denne aldersgruppen er det noe flere menn enn kvinner som røyker daglig.

Mer overvekt blant menn

Selv om det generelt sett er høye andeler som sier at de er i fysisk aktivitet, er det særlig kvinnene i denne aldersgruppen som sier at de er fysisk aktive. På spørsmål om antall timer man sitter i ro i løpet av en vanlig hverdag (på jobb, skole, hjemme) sier flere kvinner enn menn at de har sittet i ro i mindre enn 6 timer i løpet av en vanlig hverdag, 51 prosent menn og 60 prosent kvinner. I tillegg til å sitte mer stille er menn i større grad overvektige sammenliknet med kvinner i samme aldersgruppe. En av tre menn og en av fem kvinner har en kroppsmasseindeks på 27 eller over. Undervekt er mer utbredt blant yngre enn i andre aldersgrupper, og da særlig blant unge kvinner.

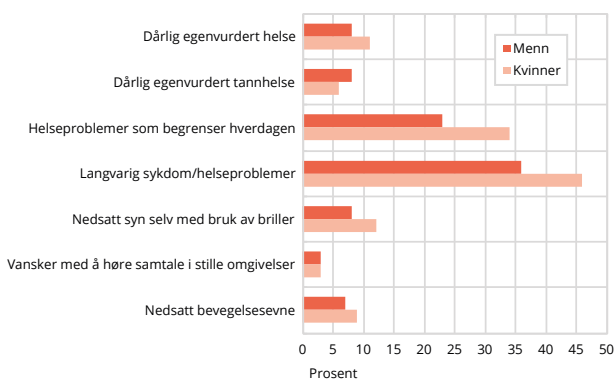
Kroppsmasseindeks, eller body mass index (BMI), viser balansen mellom høyde og vekt og indikerer om en person er over- eller undervektig. En verdi under 18,5 indikerer undervekt og en verdi på 27 eller over indikerer overvekt, mens en verdi på 30 eller over indikerer helsefarlig fedme.

Nærmere 10 prosentpoeng flere menn og kvinner spiser frukt og grønt i aldersgruppen 25-44 år sammenliknet med yngre. Det er også tilsvarende færre som sier at de drikker sukkerholdige drikker daglig, og samme forskjell som for yngre. Kvinner har et langt sunnere kosthold målt med daglig inntak av frukt og grønt, og færre kvinner enn menn drikker sukkerholdige drikker daglig.

7.4 Midt i livet

Etter 45 års alder er forekomsten av helseproblemer markert større både blant menn og kvinner, men for en del sykdommer blir kjønnsforskjellene mindre enn i yngre aldersgrupper. Kvinner 45-66 år har i langt større grad helseproblemer enn menn. Det er i første rekke knyttet til helseproblemer som begrenser dem i hverdagen, bevegelsesvansker og forekomst av varig sykdom. Mens 23 prosent menn har helseproblemer som påvirker hverdagen, har 34 prosent av kvinner slike vansker. 46 prosent kvinner og 36 prosent menn 45-66 år har varig sykdom. Kvinner ser også ut til å ha synsproblemer i høyere grad enn menn.

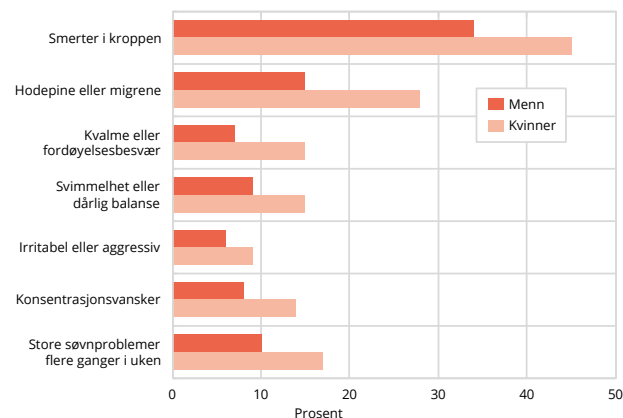
Figur 7.10 Andel menn og kvinner 45-66 år. Helsetilstand, varig sykdom og funksjonsproblemer. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

De vanligste helseproblemene i denne aldersgruppen er allergier, rygg- og nakkelidelser, slitasjegikt, artrose, og høyt blodtrykk.

Figur 7.11 Symptomer i løpet av en tremånedersperiode blant kvinner og menn 45-66 år. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Tabell 7.5 Forekomst av ulike sykdommer siste 12 måneder blant kvinner og menn, 45-66 år. 2015. Prosent

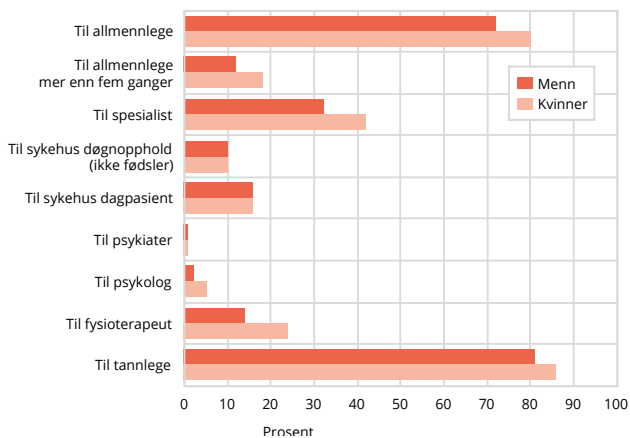
	Menn	Kvinner
Allergi	15	20
Rygglidelser	17	20
Slitasjegikt, artroser	8	17
Nakkelidelser	10	17
Høyt blodtrykk	18	16
Astma	6	10
Depresjon	6	9
Diabetes	6	4
Nedre luftveislidelser	3	3
Hjerteinfarkt og ettervirkninger	3	1
Antall intervjuede	1 518	1 506

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Middelaldrende kvinner har i langt større grad enn middelaldrende menn ulike symptomer som smerter i kroppen, hodepine, fordøyelsesbesvær og dårlig balanse. Det er også flere kvinner enn menn som sier at de har store søvnproblemer eller som føler seg irritable.

Kvinner i alderen 45-66 år bruker helsetjenester i noe større grad enn menn, men kjønnsforskjellene er mindre i denne aldersgruppen enn i yngre aldersgrupper. Det gjelder om de har vært til allmennlegen eller spesialist siste år. Det er ingen forskjell i bruk av spesialisthelsetjenester som døgnopphold eller opphold som dagpasient på sykehus. Det er imidlertid flere kvinner enn menn som har vært hos psykolog, og langt flere kvinner enn menn som har vært hos fysioterapeut siste år.

Figur 7.12 Andel som har vært i kontakt med ulike helsetjenester siste år. Kvinner og menn 45-66 år. 2015

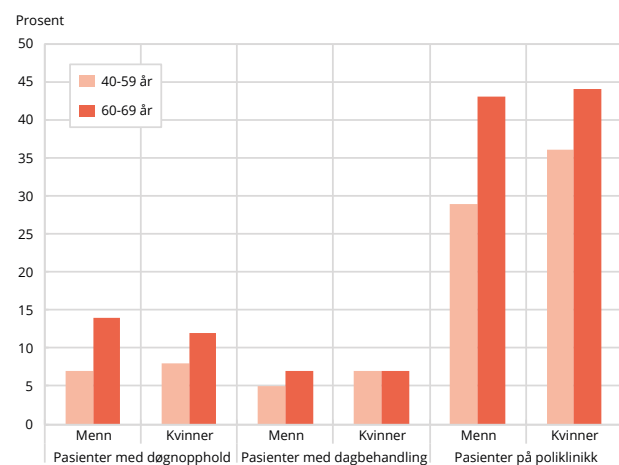
Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Menn oftere på sykehus

Menn har flere opphold enn kvinner på somatiske sykehus fra de er i midten av førtiårene til de nærmer seg åtti. I aldersgruppen 40-59 år ligger menn og kvinner på sykehus i like stort omfang. Det er også relativt liten kjønnsforskjell i dagopphold. Det er imidlertid langt flere kvinner enn menn som har vært til konsultasjon på poliklinikk.

Menn og kvinner i aldersgruppen 60-69 år bruker spesialisthelsetjenester i større grad enn menn og kvinner i alderen 40-59 år, og kjønnsforskjellene er mindre. Særlig gjelder dette for polikliniske konsultasjoner. Til forskjell fra andre aldersgrupper er det en høyere andel menn enn kvinner (60-69 år) som har vært innlagt på sykehus.

Figur 7.13 Andel kvinner og menn 40-59 år og 60-69 år i spesialisthelsetjenesten siste år. 2016

Kilde: Pasientstatistikk, Statistisk sentralbyrå

I denne aldersgruppen ligger kvinner oftere enn menn på sykehus for svulster og sykdommer i urinveier eller kjønnsorganer, mens menn oftere blir innlagt med hjertetilstander (sykdom i sirkulasjonsorganene) og skader.

Vanligste årsaker til døgnopphold på sykehus for menn 40-59 år er knyttet til tilstander i sirkulasjonsorganene, skader, tilstander i fordøyelse, muskel/skjelett, samt ubestemte tilstander og symptomer. For kvinner i denne aldersgruppen er de vanligste årsakene til innleggelse symptomer og ubestemte tilstander, åndedrettslidelser, muskel/skjelettsykdom, svulster, tilstander i urinveier og kjønnsorganer og skader.

Forekomsten av diabetes og høyt blodtrykk er høyere i denne aldersgruppen sammenliknet med yngre aldersgrupper, og er noe høyere blant menn enn blant kvinner. Dobbel så mange menn enn kvinner har vært innlagt på sykehus med diabetes. Forekomsten av hjertesykdom øker dramatisk i denne alderen. I aldersgruppen 45-66 år har 3 prosent av menn hatt hjerteinfarkt eller lever med ettervirkninger av infarkt. Svulster er den viktigste enkeltårsaken for kvinners opphold på sykehus i aldersgruppen 40-59 år, men det er også mange menn i denne aldersgruppen som legges inn med en kreftdiagnose. Langt flere menn enn kvinner har vært innlagt på sykehus med ondartete svulster på leppe, i munnhule og i svelg, samt med svulster i fordøyelsesorganer sammenliknet med kvinner i samme alder.

Andelen med allergi er litt lavere i denne aldersgruppen enn i yngre aldersgrupper. Blant middelaldrende 45-66 år øker andelen med luftveisproblemer. Flere har kronisk sykdom i nedre luftveier, flere kvinner enn menn. Muskel-/skjelettlidelser er mer utbredt generelt, og kvinner har høyere forekomst av slitasjesykdommer.

Dobbel så mange menn har vært innlagt med sykdommer som Parkinson, Cerebral parese, mens flere kvinner enn menn i alderen 40-59 år har vært innlagt med Multipel sklerose.

Mange menn har vært innlagt med lidelser i fordøyelsessystemet. Det er dobbelt så mange menn sammenliknet med kvinner som har vært innlagt på sykehus med tolvfingertarmsår eller brokk, mens det er dobbelt så mange kvinner som har vært innlagt med gallestein. Menn har flere innleggelse med nyrestein eller lidelser i urinveier. I tillegg har menn i alderen 40-59 år hatt tre ganger så mange innleggelse med brudd på hodeskalle, ansiktsknokler og halsregionen.

Forebyggende helseatferd

Etter 50 års alder øker forekomsten av tykktarmskreft og hjerteinfarkt blant menn dramatisk. I forebyggende øyemed anbefales jevnlig målinger av blodtrykk og kolesterol, eller tarmscreening. I denne alderen er også forekomsten av prostatakreft, hjertelidelser og diabetes og nyreproblemer større. Vel 60 prosent av menn og kvinner har målt blodtrykket siste år og vel 70 prosent har målt kolesterolet siste tre år. Mange kvinner 45-66 år har også deltatt i screeningprogrammene for brystkreft og livmorhalskreft.

Tabell 7.6 Andel menn og kvinner som har målt blodtrykk, kolesterol eller vært til koloskopiundersøkelsen, og andel kvinner som har vært til mamмоgrafi eller tatt celleprøve av livmorhalsen, 45-66 år. 2015. Prosent

	Menn	Kvinner
Målt blodtrykket siste år	61	61
Målt kolesterolet siste 3 år	73	72
Til koloskopi siste 3 år	13	12
Kvinner: mamмоgrafi siste 2 år	:	59
Kvinner: celleprøve av livmorhalsen siste 3 år	:	73
Antall intervjuede	1518	1506

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

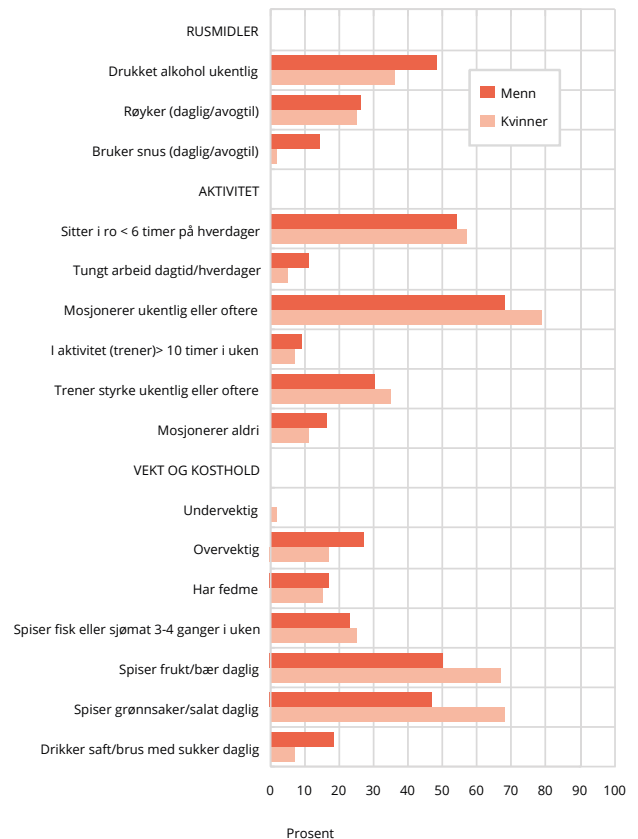
Livsstil og levevaner blant personer midt i livet

Andelen menn som drikker alkohol to eller flere ganger i uken ser ut til å ha økt siden 2005. Det er menn og kvinner midt i livet som drikker flere ganger i uken – henholdsvis 32 prosent menn og 23 prosent kvinner 44-66 år. En av fire middelaldrende røyker daglig. Det er så å si ikke forskjell på kvinner og menn. Det er denne aldersgruppen som har hatt minst nedgang i daglig røyking siden 2005. En av ti menn i denne aldersgruppen snuser, mens bare 2 prosent av kvinnene gjør det.

Det er liten forskjell mellom kvinner og menn i hvordan de rapporterer fysisk aktivitet, men noe flere kvinner sier at de mosjonerer og trener styrke ukentlig. Det er flest med overvekt blant middelaldrende menn (45-66 år). Sammenliknet med aldersgruppen 25-45 år er andelen med overvekt høyere både hos menn og kvinner.

Flere kvinner enn menn har et helsefremmende kosthold. 67 prosent av kvinner spiser frukt og grønt daglig, mens bare halvparten av menn gjør det. Det er flere menn enn kvinner i denne alderen som drikker sukkerholdige drikker daglig.

Figur 7.14 Levevaner. Menn og kvinner 45-66 år. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

7.5 Eldre

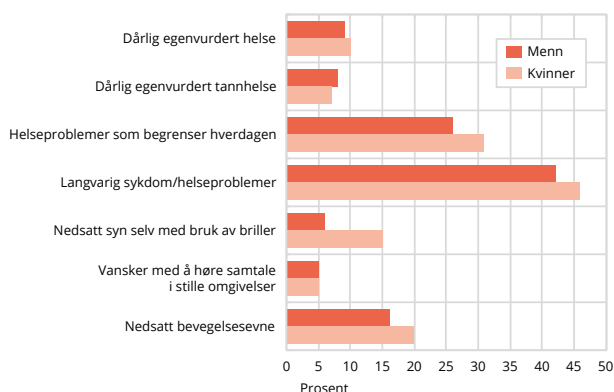
Eldre er i dag generelt sett friskere og mer funksjonsdyktige enn tidligere generasjoner eldre. Men antallsmessig flere eldre betyr også flere eldre med sykdom og skader. Flere vil leve med kreft og hjertesykdom og flere vil få aldersrelaterte sykdommer.

Med alder øker sykkeligheten både blant menn og kvinner, mens kjønnsforskjellene for mange tilstander jevnes ut. Kvinnene har i noe større grad varig sykdom og helseproblemer som begrenser dem i hverdagen, men forskjellene mellom menn og kvinner er langt mindre enn for yngre grupper. Å ha nedsatt syn og hørsel, samt redusert bevegelighet er vanligere i eldre aldersgrupper.

Kvinner ser ut til å ha synsproblemer i større grad enn menn, selv med bruk av briller eller linser. Hørselsproblemer kan måles på forskjellig vis. Det er stor forskjell på å ha problemer med å høre i stille vs. støyende omgivelser. 5 prosent har vansker med å høre i stille omgivelser, mens 42 prosent menn og 31 prosent kvinner har problemer med å høre i støyende omgivelser. Videre har nesten en av fem i alderen 67-79 år nedsatt bevegelsevne, problemer med å gå en fem minutters tur eller med å gå i trapper.

I aldersgruppen 67-79 år har en av tre kvinner og menn høyt blodtrykk. Muskel-/skjelettlidelser er svært utbredt. En av tre kvinner har slitasjegikt, og mange både kvinner og menn har nakke-/rygglidelser. I tillegg øker forekomsten av diabetes, kols, angina og infarkt.

Figur 7.15 Andel menn og kvinner 67-79 år. Helse-tilstand, varig sykdom og funksjonsproblemer. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

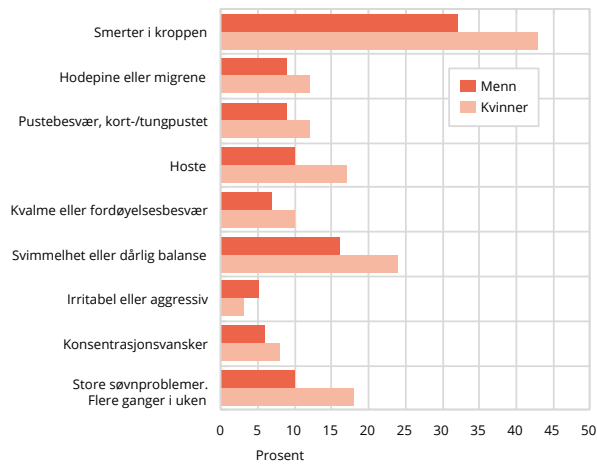
Tabell 7.7 Forekomst av ulike sykdommer og skade siste 12 måneder blant kvinner og menn, 67-79 år. 2015. Prosent

	Menn	Kvinner
Høyt blodtrykk	33	32
Slitasjegikt	19	31
Rygglidelser	19	19
Allergier	10	16
Nakkelidelser	12	12
Astma	5	10
Diabetes	11	9
Depresjon	4	7
Kols	8	6
Angina	3	6
Urininkontinens	4	6
Hjerneslag	4	4
Ondartet kreft	4	4
Infarkt	6	2
Nyresvikt	1	2
Skader	5	5
Antall intervjuede	581	503

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Forekomsten av symptomer øker dramatisk i denne alderen. 43 prosent kvinner og 32 prosent menn har smerter i kroppen. Omfanget av hoste og puste-
besvær øker og svimmelhet og dårlig balanse øker også. Forekomsten er høyere blant kvinner enn blant menn.

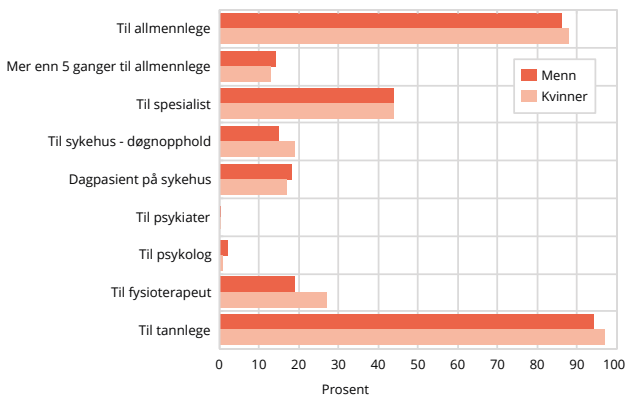
Figur 7.16 Symptomer i løpet av en tremånedersperiode blant kvinner og menn 67-79 år. 2015.

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Det er små kjønnsforskjeller i bruk av helsetjenester i denne aldersgruppen. Svært mange har vært hos allmennlegen/fastlegen, 86 prosent menn og 88 prosent kvinner. 44 prosent har vært hos spesialist, en like høy andel menn og kvinner. Det er noe flere kvinner som har hatt døgnopphold på sykehus i denne aldersgruppen og som har vært til fysikalsk behandling. Over 90 prosent av menn og kvinner har vært hos tannlegen siste to år.

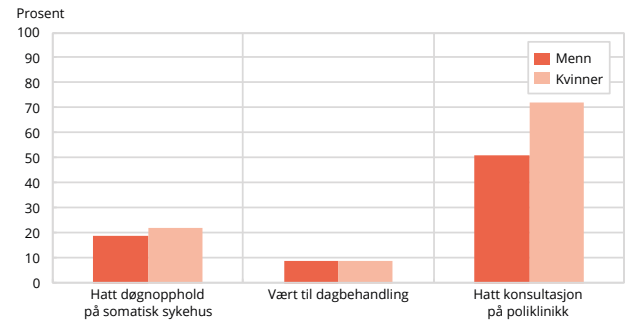
Figur 7.17 Andel som har vært i kontakt med ulike helsetjenester siste år. Kvinner og menn 67-79 år. 2015

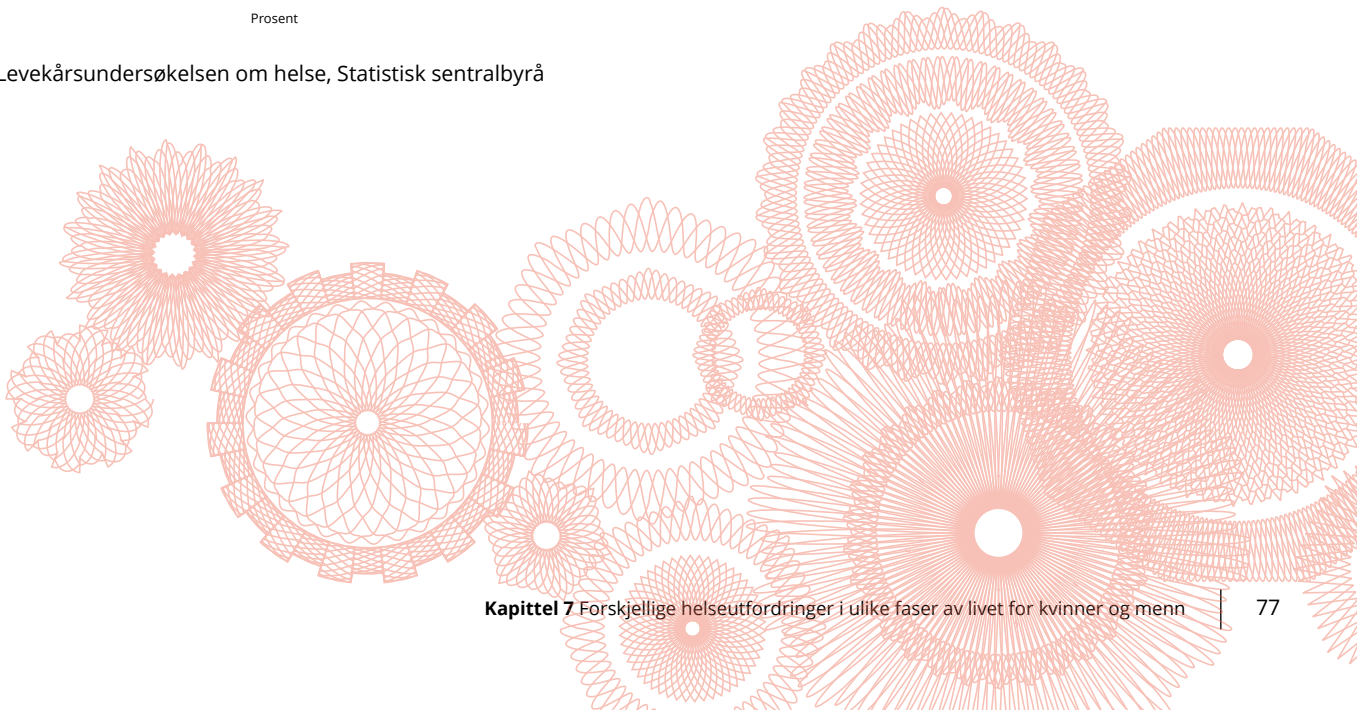
Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Statistikk fra helseforetakene viser at det er liten kjønnsforskjell i andelen som har vært innlagt eller som har vært til dagbehandling på sykehus siste år i aldersgruppen 70-79 år. Det er imidlertid langt flere kvinner enn menn i denne aldersgruppen som har vært til konsultasjon på poliklinikk (Pasientstatistikk, SSB).

Figur 7.18 Andel kvinner og menn 70-79 år i spesialisthelsetjenesten siste år. 2016

Kilde: Pasientstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Forebyggende helseatferd

Blant eldre er det langt flere både menn og kvinner som har vært hos lege for å måle blodtrykk og kolesterol. Det er mer tarmkreft blant menn enn blant kvinner, og det er også flere menn i denne aldersgruppen som har vært til koloskopi.

Tabell 7.8 Andel menn og kvinner som har målt blodtrykk, kolesterol eller vært til koloskopiundersøkelsen, og andel kvinner som har vært til mammografi eller tatt celleprøve av livmorhalsen, 67 år og over. 2015. Prosent

	Menn	Kvinner
Målt blodtrykket siste år	82	79
Målt kolesterolet siste 3 år	84	78
Til koloskopi siste 3 år	21	15
Kvinner: vært til mammografi siste 2 år	:	34
Kvinner: tatt celleprøve av livmorhalsen siste 3 år	:	36
Antall intervjuede	742	749

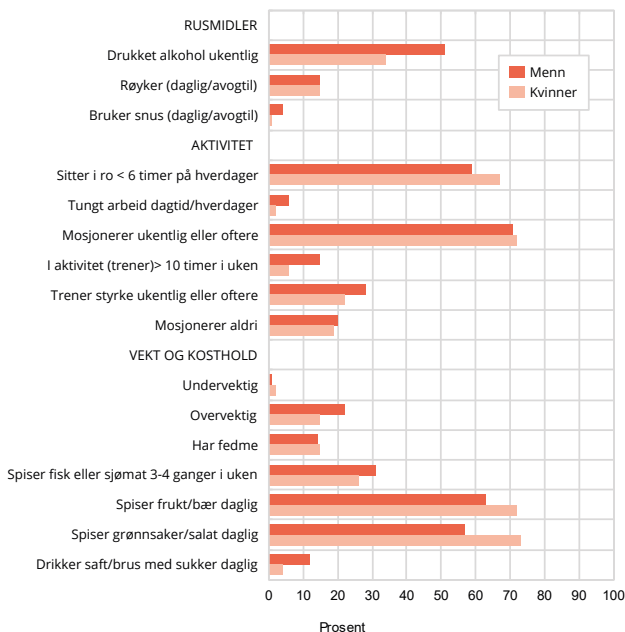
Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Livsstil og levevaner blant eldre

Helseproblemer oppstår gjerne ikke som et resultat av nåværende livsstil, men som en virkning av livstil og kår i mange foregående år, samt genetiske forhold.

12 prosent av menn og kvinner i denne aldersgruppen røyker daglig, og en del drikker alkohol ukentlig. Halvparten av menn 67-79 år drikker alkohol flere ganger i uken. 36 prosent av menn og 30 prosent av kvinner i denne alderen har overvekt eller fedme. Selv om relativt høye andeler mosjonerer og selv rapporterer at de er aktive, sier en av fem at de aldri mosjonerer. Mange i denne aldersgruppen spiser sunt; frukt, grønt daglig, og fiskeprodukter tre til fire ganger i uken. Andelen som drikker sukkerholdige drikker er langt lavere enn i andre aldersgrupper, særlig blant menn.

Figur 7.19 Levevaner. Menn og kvinner 67-79 år. 2015

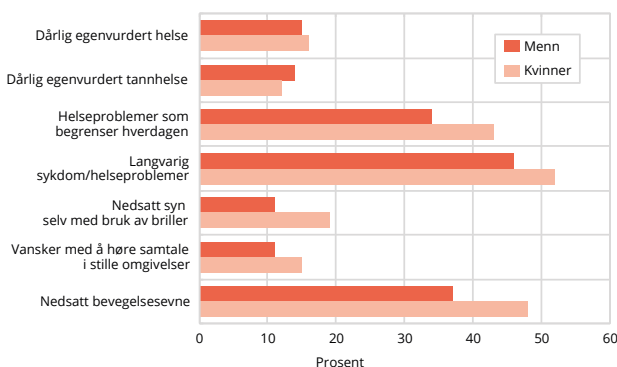
Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

7.6 Eldre 80 år og over

Stadig flere eldre lever med kroniske sykdommer. Sykdommer som før innebar tidlig død, for eksempel diabetes, hjertesykdommer og kreft hører nå i større grad til kategorien kroniske sykdommer. Kreftrisikoen øker med alderen, og med en aldrende befolkning vil det bli flere eldre med en kreftdiagnose. Eldre har også ofte flere sykdommer samtidig, som sammen påvirker funksjonsevne, livskvalitet og psykisk helse.

Det er liten forskjell i hvordan eldre menn og kvinner vurderer egen helse og tannhelse, men det er også i denne aldersgruppen flere kvinner som har helseproblemer som begrenser hverdagen, og det er langt flere kvinner som har nedsatt bevegelsesevne. Nedsatt syn og hørsel er vanlig i eldre aldersgrupper. Om lag én av ti menn 80 år og over sier at de har problemer med synet, selv om de bruker briller. Andelen med synsproblemer er nesten dobbelt så høy blant kvinner. Hørselsproblemer er også mer utbredt blant eldre kvinner.

Figur 7.20 Andel menn og kvinner 80 år og eldre. Helse-tilstand, varig sykdom og funksjonsproblemer. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Det er høyere sykkelighet blant kvinner 80 år og over enn blant menn. Svært mange kvinner har slitasjegikt og artroser. To av fem kvinner og en av fem menn 80 år og over har slitasjegikt. Videre har rygg- og nakkelidelser stor utbredelse, både blant menn og kvinner. Det er også høye andeler både kvinner og menn som har smerter i kroppen.

Eldre menn pådrar seg i større grad sykdommer i urinveier og kjønnsorganer (prostata). Problemer med urininkontinens øker. 9 prosent av menn og 15 prosent av kvinner 80 år og over er inkontinente.

Eldre kvinner har mer sykdommer i tarmene og bukhinnen, samt sykdommer i lever, galleveier, bukspyttkjertel og fordøyelsessystemet, mens menn 80 år og over har magesår og brokk.

Blant menn er det en langt høyere rapportering av KOLS (tilstander i nedre luftveier), mens langt flere kvinner blir innlagt på sykehus med bronkial astma (mange menn også). Det er også mange menn og kvinner som sier at de har symptomer som puste-
besvær og hoste.

Det er høye forekomster av høyt blodtrykk både blant kvinner og menn. Mange er også plaget med svimmelhet og balanseproblemer (41 pst menn og 39 pst kvinner). De siste tiårene har dødeligheten av hjerte- og karsykdommer hos eldre gått ned. På grunn av bedret overlevelse er det flere som lever med hjerte- og karsykdommer. Langt flere kvinner enn menn er innlagt på sykehus med hjerneslag og hjertearytmier, samt hjertesvikt i denne aldersgruppen.

Mange brudd skyldes redusert benmasse (osteoporose) kombinert med et fall. Innleggelsesfor skader i armene forekom tre ganger så ofte blant kvinner 80 år og over som blant menn i samme alder, kontrollert for ulikt antall menn og kvinner i denne aldersgruppen. I denne aldersgruppen er to av tre personer i befolkningen kvinner.

Psykiske helseproblemer ser ut til å være mindre utbredt blant eldre enn blant yngre. Kvinner 80 år og over rapporterer noe oftere enn menn i samme aldersgruppe at de har vært deprimert, henholdsvis 11 og 2 prosent.

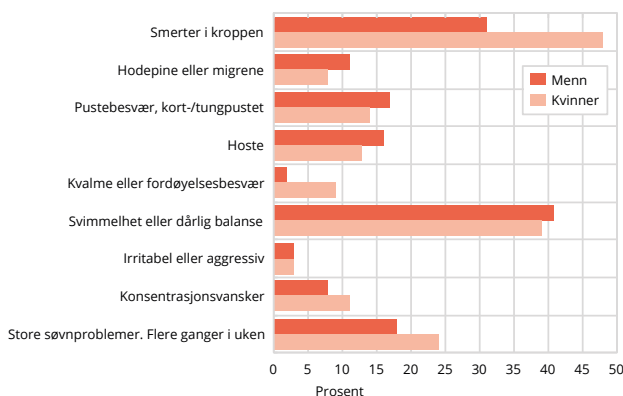
Tabell 7.9 Forekomst av ulike sykdommer og skade siste 12 måneder blant menn og kvinner, 80 år og eldre, 2015. Prosent

	Menn	Kvinner
Slitasjegikt	21	42
Høyt blodtrykk	28	37
Rygglidelser	26	27
Nakkelielser	12	15
Urininkontinens	9	15
Diabetes	7	14
Allergier	9	12
Depresjon	2	11
Astma	6	8
Angina	7	8
Infarkt	8	7
Hjerneslag	4	5
Kols	10	4
Nyresvikt	3	2
Ondartet kreft	4	2
Skader	3	6
Antall intervjuede	114	160

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

I denne aldersgruppen er det en langt høyere andel kvinner enn menn som sier at de plages med smerter i kroppen. Sammenliknet med menn er det også flere kvinner som har fordøyelsesbesvær. For øvrige symptomer (figur 7.21.) er det mindre kjønnsforskjeller enn for andre aldersgrupper, og en liten overvekt blant menn for symptomer som svimmelhet/dårlig balanse, kort-/tungpustethet og hodepine/migrene.

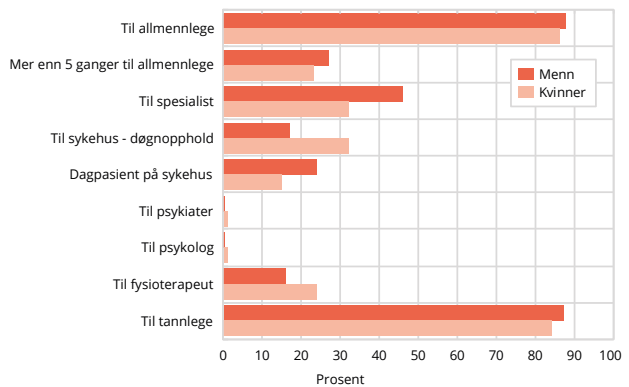
Figur 7.21 Symptomer i løpet av en tremånedersperiode blant menn og kvinner 80 år og eldre, 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

Det er små forskjeller mellom menn og kvinner som oppgir at de har brukt allmennlege og tannlegetjenester i denne aldersgruppen. Sett bort fra døgnopphold på sykehus og fysioterapi er det menn i denne aldersgruppen som bruker tjenestene mest.

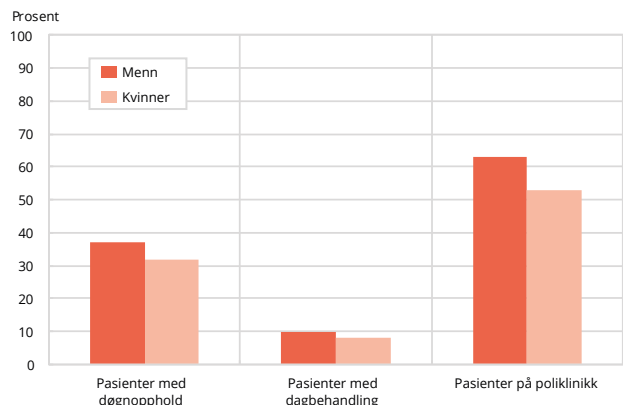
Figur 7.22 Andel som har vært i kontakt med ulike helsetjenester siste år. Kvinner og menn 80 år og eldre, 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

To av tre personer i denne aldersgruppen er kvinner. Til tross for dette er det flere menn enn kvinner som har benyttet spesialisthelsetjenester siste år. En noe større andel menn enn kvinner 80 år og over har ligget på sykehus siste år, og vært til konsultasjon på poliklinikk (Pasientstatistikk, SSB).

Figur 7.23 Andel kvinner og menn 80 år og over i spesialisthelsetjenesten siste år, 2016

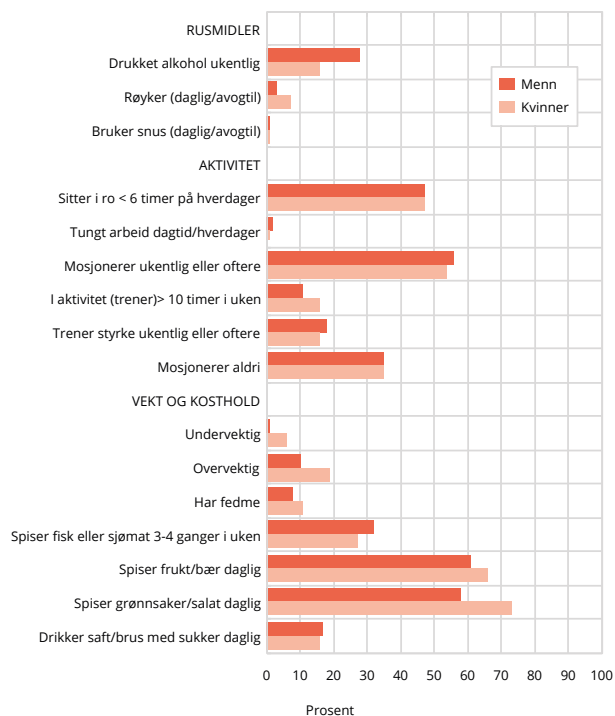
Kilde: Pasientstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Livsstil og levevaner blant de eldste

Flere av de eldste mennene drikker alkohol ukentlig sammenliknet med eldre kvinner. Andelen røykere (daglig og av og til røyking) blant eldre er høyere blant kvinner enn blant menn. Det er også flere kvinner enn menn som røyker daglig (6 vs. 2 prosent) i denne aldersgruppen.

Litt over halvparten av eldre kvinner og eldre menn sier at de mosjonerer daglig og en av tre sier at de aldri mosjonerer. En del eldre kvinner har undervekt, mens langt flere menn er overvektige. Kostholdsmessig kommer kvinnene bedre ut enn menn. Kvinner spiser i større grad frukt og grønt daglig. I motsetning til yngre grupper der menn i langt større grad drikker saft og brus med sukker, er andelen som drikker sukkerholdige drikker daglig like høy blant eldre menn og kvinner i denne aldersgruppen.

Figur 7.24 Levevaner. Menn og kvinner 80 år og eldre. 2015

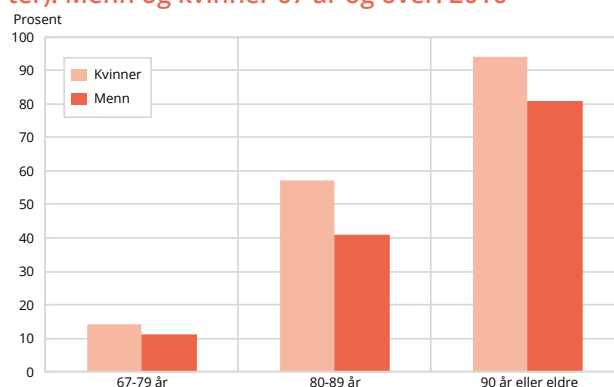
Kilde: Levekårsundersøkelsen om helse, Statistisk sentralbyrå

7.7 De fleste over 90 år mottar kommunale omsorgstjenester

Eldre med redusert funksjonsevne har behov for hjelp i hverdagen. Kommunale omsorgstjenester er et tilbud til alle som har behov for hjelp til å klare dagliglivets aktiviteter. De fleste får hjelp hjemme, mens enkelte bor fast på sykehjem.

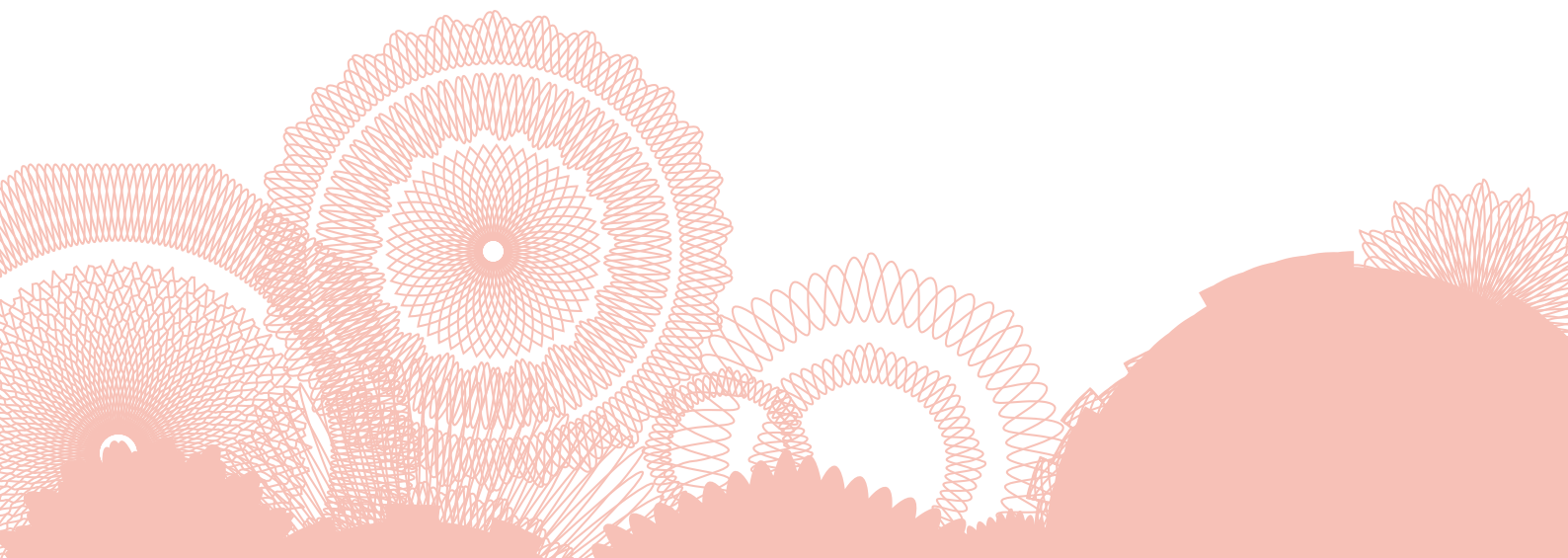
Selv om det etter hvert er mange yngre personer som mottar omsorgstjenester, utgjør de ikke mer enn et par prosent i aldersgruppene under 45 år og bare 4-5 prosent i aldersgruppen 45-66 år. Fra pensjonsalderen stiger andelen som mottar kommunale tjenester, og kvinner i aldersgruppene over pensjonsalderen bruker tjenestene i større grad enn menn. Hele 94 prosent av kvinnene over 90 år mottok en eller flere omsorgstjenester i 2016. Menns bruk er mer beskjeden – vel 80 prosent av menn over 90 år mottok omsorgstjenester. Her er alle omsorgstjenester inkludert, fra trygghetsalarm til sykehjemsplass (Mørk m.fl., 2017).

Figur 7.25 Andel som mottar kommunale omsorgstjenester¹ ulike aldersgrupper (alle tjenester). Menn og kvinner 67 år og over. 2016

¹ Alle typer helse- og omsorgstjenester. Unike brukere som mottar en eller flere helse- og omsorgstjenester gjennom året. For mer se <http://www.ssb.no/helse/artikler-og-publikasjoner/kommunale-helse-og-omsorgstjenester-2016>

Kilde: Helse- og omsorgsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Referanser

- Berge, Christoffer (2017).** Hva viser de ulike sysselsettingsstatistikkene? Hentet fra: <http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/hva-viser-de-ulike-sysselsettingsstatistikkene>
- Egge-Hoveid og Sandnes (2013).** Kvinners og menns tidsbruk i ulike livsfaser og familietyper. *Rapporter 45/2013*. Statistisk sentralbyrå, Oslo/Kongsvinger.
- Epland, Jon og Kirkeberg, Mads Ivar (2016).** Barnefamiliens inntekter, formue og gjeld 2004-2014. *Rapporter 11/2016*. Statistisk sentralbyrå. Oslo/Kongsvinger.
- Eurostat (2016).** Healthy Life Years and life expectancy at birth, by sex. Hentet fra: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/health/health-status-determinants/data/main-tables>
- Eurostat (2016).** Intra-household sharing of resources. Hentet fra: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Intrahousehold_sharing_of_resources
- Folkehelseinstituttet (2016).** Forgiftninger med paracetamoløker blant unge jenter. Hentet fra: <https://www.fhi.no/nyheter/2017/roper-varsko-om-paracetamolforgiftning-bant-unge-jenter/>
- IHME, Institute for Health Metrics and Evaluation (2013).** GBD Profile: Norway. Results 1990-2010. Hentet fra: <http://www.healthdata.org/results/country-profiles>
- Martin; L., H. Neighbors, D. Griffith (2013).** The Experience of Symptoms of Depression in Men vs Women. *JAMA Psychiatry*. 28. august 2013. Hentet fra: <http://jamanetwork.com/journals/jamapsychiatry/fullarticle/1733742>
- Moe, JO, Steingrimsdottir, OA, Strand, BH & Næss, Ø. (2012).** Trends in remaining life expectancy at retirement age (65 years) by educational level in Norway 1961-2009. *Nor J Epidemiol* 2012; 22(2): 85-94.
- Mørk, E., Beyrer, S., Haugstveit F.V., H., Sundby, B., Karlsen, H. & Wettergren, J. (2017).** Kommunale helse- og omsorgstjenester 2016. Statistikk om tjenester og tjenestemottakere. *Rapporter 26/2017*. Statistisk sentralbyrå, Oslo/Kongsvinger.
- NOU 2017:6. (2017).** *Offentlig støtte til barnefamiliene*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Informasjonsforvaltning.
- Olsen, Bjørn (2017).** Unge med innvandrerbakgrunn i arbeid og utdanning, 2015 – Eksklusive EØS-/EU-innvandrerere. *Rapporter 22/2017*. Statistisk sentralbyrå, Oslo/Kongsvinger.
- Omholt Løyland, Elisabeth (red.) (2016).** Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2016. Rapport nr. 30/2016. Statistisk sentralbyrå
- Sandbæk, M. og A. West Pedersen (2010).** Barn og unges levekår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000-2009. *Rapport nr. 10/2010*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Sandnes, Toril (red.) (2005).** Fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn. Inntekt, sysselsetting og tidsbruk. *Rapporter 35/2005*. Statistisk sentralbyrå, Oslo/Kongsvinger.
- Statistisk sentralbyrå (2017a).** Døde, 2016. Hentet fra: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/dode/aar>
- Statistisk sentralbyrå (2017b).** Sysselsetting, registerbasert, 2016, 4 kvartal. Hentet fra: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/regsyst>
- Statistisk sentralbyrå (2017c).** Sysselsetting blant innvandrere, registerbasert. Hentet fra: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/innvregsys>
- Vaage, Odd Frank (2011).** Tidene skifter – Tidsbruk 1971-2010. *Statistiske analyser*, 125. Statistisk sentralbyrå, Oslo/Kongsvinger.
- Wold, Marit (2017).** Om variabelen yrke (gjelder f.o.m. 2015). Hentet fra: <http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/om-variabelen-yrke>.
- Østbakken, Kjersti Misje (2014).** Kjønn, lønn og barn – hva betyr barn for timelønnsnivået til kvinner og menn? *Søkelys på arbeidslivet* 03/2014, 31, 229-248.

Vedlegg A: Tabeller

Tabell A1.1. Innvandrere 15-66 år etter statuskode, verdensregion og kjønn. 4.kvartal 2015

	I alt		Norden		Vest - Europa ellers		EU land i Øst-Europa		Øst-Europa ellers		Nord-Amerika og Oseania		Asia		Afrika		Sør- og M. Amerika	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
I alt	324838	286183	30902	28154	34896	23938	102368	61416	21622	28695	5103	4673	80531	94872	41290	33085	8126	11350
Sysselsatt	211243	165748	24237	21882	25602	16000	73124	40270	14049	17773	3584	2773	47143	47916	18201	12444	5303	6690
Arbeids-søkere	18714	14898	1018	556	1287	688	7196	3848	1201	1569	145	101	4261	5375	3107	2115	499	646
Under utdanning	23646	23930	913	1140	1410	1495	2615	2702	1494	1835	187	268	8182	8575	8363	7262	482	653
Helse-relaterte ytelser	19525	20386	1527	1677	1096	920	1458	1506	2479	3059	152	240	9161	9783	3073	2286	579	915
Pensjoner	853	1498	188	240	228	151	74	109	41	123	31	32	194	645	66	138	31	60
Andre ytelser	9082	10988	538	348	406	310	1498	1389	661	853	73	88	3123	4120	2621	3585	162	295
Ukjent status	41775	48735	2481	2311	4867	4374	16403	11592	1697	3483	931	1171	8467	18458	5859	5255	1070	2091
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sysselsatt	65,0	57,9	78,4	77,7	73,4	66,8	71,4	65,6	65,0	61,9	70,2	59,3	58,5	50,5	44,1	37,6	65,3	58,9
Arbeids-søkere	5,8	5,2	3,3	2,0	3,7	2,9	7,0	6,3	5,6	5,5	2,8	2,2	5,3	5,7	7,5	6,4	6,1	5,7
Under utdanning	7,3	8,4	3,0	4,0	4,0	6,2	2,6	4,4	6,9	6,4	3,7	5,7	10,2	9,0	20,3 ¹	21,9 ¹	5,9	5,8
Helse-relaterte ytelser	6,0	7,1	4,9	6,0	3,1	3,8	1,4	2,5	11,5	10,7	3,0	5,1	11,4	10,3	7,4	6,9	7,1	8,1
Pensjoner	0,3	0,5	0,6	0,9	0,7	0,6	0,1	0,2	0,2	0,4	0,6	0,7	0,2	0,7	0,2	0,4	0,4	0,5
Andre ytelser	2,8	3,8	1,7	1,2	1,2	1,3	1,5	2,3	3,1	3,0	1,4	1,9	3,9	4,3	6,3	10,8	2,0	2,6
Ukjent status	12,9	17,0	8,0	8,2	13,9	18,3	16,0	18,9	7,8	12,1	18,2	25,1	10,5	19,5	14,2	15,9	13,2	18,4

¹ Av dette introduksjonsordning, henholdsvis 9,8 og 9,6 prosent

Kilde: System for persondata, Statistisk sentralbyrå

Tabell A1.2. Befolkningen etter innvandrerkategori alder og kjønn. 4. kvartal 2015

	Uten innvandrerbakgrunn		Innvandrere		Norskfødte osv.	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
20-24	17,8	17,3	11,9	12,2	60,9	60,9
25-34	16,0	15,6	28,8	31,4	25,2	25,1
35-44	16,8	16,7	27,5	26,3	8,0	7,9
45-54	18,8	18,7	18,4	16,8	2,4	2,4
55-66	20,0	20,4	10,6	10,0	2,1	2,4
67-74	10,7	11,4	2,8	3,3	1,3	1,3

Tabell A1.3. Norskfødte med innvanderforeldre 15-66 år etter statuskode, verdensregion og kjønn. 4. kvartal 2015

	I alt		Norden		Vest - Europa ellers		EU land i Øst-Europa		Øst-Europa ellers		Nord-Amerika og Oseania		Asia		Afrika		Sør- og M. Amerika	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
	23132	21788	1279	1201	948	867	835	820	1769	1788	157	150	14440	13549	2896	2709	808	704
I alt	11961	11369	846	757	590	513	494	528	811	923	100	96	7579	6943	1126	1203	415	406
Sysselsatt	705	568	25	16	19	21	25	13	55	40	1	2	422	391	121	63	37	22
Arbeids-søkere	7325	7070	214	199	205	167	177	154	711	684	21	12	4626	4566	1153	1102	218	186
Under utdanning	864	861	93	141	44	81	46	55	46	30	20	17	454	432	121	73	40	32
Helse-relaterte ytelser	38	30	11	12	12	6	6	2	-	1	2	4	4	2	3	2	-	1
Pensjoner	402	322	22	10	17	12	16	13	20	21	1	1	241	212	64	41	21	12
Andre ytelser	1837	1568	68	66	61	67	71	55	126	89	12	18	1114	1003	308	225	77	45
Ukjent status																		
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sysselsatt	51,7	52,2	66,1	63,0	62,2	59,2	59,2	64,4	45,8	51,6	63,7	64,0	52,5	51,2	38,9	44,4	51,4	57,7
Arbeids-søkere	3,0	2,6	2,0	1,3	2,0	2,4	3,0	1,6	3,1	2,2	0,6	1,3	2,9	2,9	4,2	2,3	4,6	3,1
Under utdanning	31,7	32,4	16,7	16,6	21,6	19,3	21,2	18,8	40,2	38,3	13,4	8,0	32,0	33,7	39,8	40,7	27,0	26,4
Helse-relaterte ytelser	3,7	4,0	7,3	11,7	4,6	9,3	5,5	6,7	2,6	1,7	12,7	11,3	3,1	3,2	4,2	2,7	5,0	4,5
Pensjoner	0,2	0,1	0,9	1,0	1,3	0,7	0,7	0,2	-	0,1	1,3	2,7	0,0	0,0	0,1	0,1	-	0,1
Andre ytelser	1,7	1,5	1,7	0,8	1,8	1,4	1,9	1,6	1,1	1,2	0,6	0,7	1,7	1,6	2,2	1,5	2,6	1,7
Ukjent status	7,9	7,2	5,3	5,5	6,4	7,7	8,5	6,7	7,1	5,0	7,6	12,0	7,7	7,4	10,6	8,3	9,5	6,4

Kilde: System for persondata, Statistisk sentralbyrå

Tabell A1.4. Innvandrere 15-66 år etter statuskode, landgruppe, botid og kjønn. 4 kvartal 2015

	EØS, etc.								Afrika, Asia etc.							
	Under 4 år		4 - 9 år		10 - 14 år		15 år og mer		Under 4 år		4 - 9 år		10 - 14 år		15 år og mer	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
I alt	60294	39229	75440	42095	12857	10317	24646	26507	36003	37040	33736	43333	23905	31187	57957	56475
Sysselsatt	41746	23038	55974	29821	10038	7995	18765	20053	14104	10530	21127	23354	14201	18287	35288	32670
Arbeidssøkere	3355	2040	4963	2370	498	303	828	480	1406	1782	2935	3704	1834	2011	2895	2208
Under utdanning	1835	2128	2230	2314	585	602	473	559	10189	8442	4119	5074	2644	2971	1571	1840
Helserelaterte ytelser	159	92	1213	797	539	450	2322	2999	160	163	1339	1693	2137	2772	11656	11420
Pensjoner	10	8	22	24	12	19	477	481	4	36	11	104	21	143	296	683
Andre ytelser	882	927	979	782	244	144	410	282	1611	2048	1531	3088	1229	1714	2196	2003
Ukjent status	12307	10996	10059	5987	941	804	1371	1653	8529	14039	2674	6316	1839	3289	4055	5651
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sysselsatt	69,2	58,7	74,2	70,8	78,1	77,5	76,1	75,7	39,2	28,4	62,6	53,9	59,4	58,6	60,9	57,8
Arbeidssøkere	5,6	5,2	6,6	5,6	3,9	2,9	3,4	1,8	3,9	4,8	8,7	8,5	7,7	6,4	5,0	3,9
Under utdanning	3,0	5,4	3,0	5,5	4,6	5,8	1,9	2,1	28,3 ¹	22,8 ¹	12,2	11,7	11,1	9,5	2,7	3,3
Helserelaterte ytelser	0,3	0,2	1,6	1,9	4,2	4,4	9,4	11,3	0,4	0,4	4,0	3,9	8,9	8,9	20,1	20,2
Pensjoner	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	1,9	1,8	0,0	0,1	0,0	0,2	0,1	0,5	0,5	1,2
Andre ytelser	1,5	2,4	1,3	1,9	1,9	1,4	1,7	1,1	4,5	5,5	4,5	7,1	5,1	5,5	3,8	3,5
Ukjent status	20,4	28,0	13,3	14,2	7,3	7,8	5,6	6,2	23,7	37,9	7,9	14,6	7,7	10,5	7,0	10,0

¹ Av dette introduksjonsordning, henholdsvis 16,9 og 12,6 prosent.

Kilde: System for persondata, Statistisk sentralbyrå

Figurregister

Figur 1.1	Andelen sysselsatte kvinner og menn i alderen 25-66 år.....	11
Figur 1.2	Sysselsatte kvinner og menn etter andel som jobber heltid, lang deltid og kort deltid.....	13
Figur 1.3	Andel sysselsatte etter sektor og kjønn. 2016	14
Figur 1.4	Kjønnfordeling etter yrker (basert på SSBs standard for yrkesklassifisering på ensiffernivå ¹). 2016	14
Figur 1.5	Lønnstakere per 4. kvartal, andel kvinner og menn innenfor de fem mest mannsdominerte - og de fem mest kvinnedominerte yrkene (basert på SSBs standard for yrkesklassifisering på tosiffernivå ¹). 2016	15
Figur 1.6	Andelen ledere blant menn og kvinner, etter sektor. 2016	16
Figur 1.7	Arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken, etter kjønn. 15-74 år	17
Figur 2.1	Årlig lønnsvekst og kvinners andel av menns månedslønn	23
Figur 2.2	Kvinnens andel av menns månedslønn 2016. Alle ansatte i utvalgte næringer.....	24
Figur 2.3	Kvinnens andel av menns lønn 2016. Alle lønnstakere, etter yrkesgrupper på ensiffernivå ¹	24
Figur 2.4	Kvinnens andel av menns lønn. Alle lønnstakere, etter utdanningsnivå. 2016.....	25
Figur 2.5	Kvinnens andel av menns lønn. Alle lønnstakere, etter aldersgrupper. 2016.....	25
Figur 2.6	Alle lønnstakere, etter lønnsnivå. 2016	26
Figur 2.7	Andel ansatte i desilgrupper 2016	26
Figur 3.1	Kvinnens yrkesinntekt i andel av menns yrkesinntekt	30
Figur 5.1	Andel sysselsatte 15-66 år etter kjønn og verdensregion. 4. kvartal 2015.....	48
Figur 5.2	Befolkningen (15-66 år) etter statuskode, kjønn og innvandrerbakgrunn. 4. kvartal 2015	49
Figur 5.3	Innvandrere 15-66 år etter statuskode, verdensregion og kjønn. 4. kvartal 2015.....	50
Figur 5.4	Innvandrere 15-66 år etter statuskode, landgruppe, botid og kjønn. 4. kvartal 2015.....	53
Figur 5.5	Andeler av samlet inntekt i prosent, innvandrerkvinner og øvrige kvinner ¹ 17-66 år. 2015	55
Figur 6.1	Andel av forventet levetid uten nedsatt funksjonsevne. 2007-2015. Kvinner og menn.....	61
Figur 6.2	Andel kvinner og menn 16-44 år. Helsetilstand etter utdanningsnivå. 2015.....	62
Figur 6.3	Andel kvinner og menn 16-44 år. Sykdom, helseproblemer og funksjonsvansker, etter utdanningsnivå. 2015	62
Figur 6.4	Andel kvinner og menn 45 år og over. Helsetilstand etter utdanningsnivå. 2015	63
Figur 6.5	Andel kvinner og menn 45 år og over. Sykdom, helseproblemer og funksjonsvansker, etter utdanningsnivå. 2015	63
Figur 7.1	Andel menn og kvinner 16-24 år. Helsetilstand, varig sykdom og funksjonsproblemer. 2015.....	67
Figur 7.2	Symptomer i løpet av en tremånedersperiode blant menn og kvinner 16-24 år. 2015.....	68
Figur 7.3	Andel menn og kvinner 16-24 år som har benyttet ulike helsetjenester siste 12 måneder. 2015	68

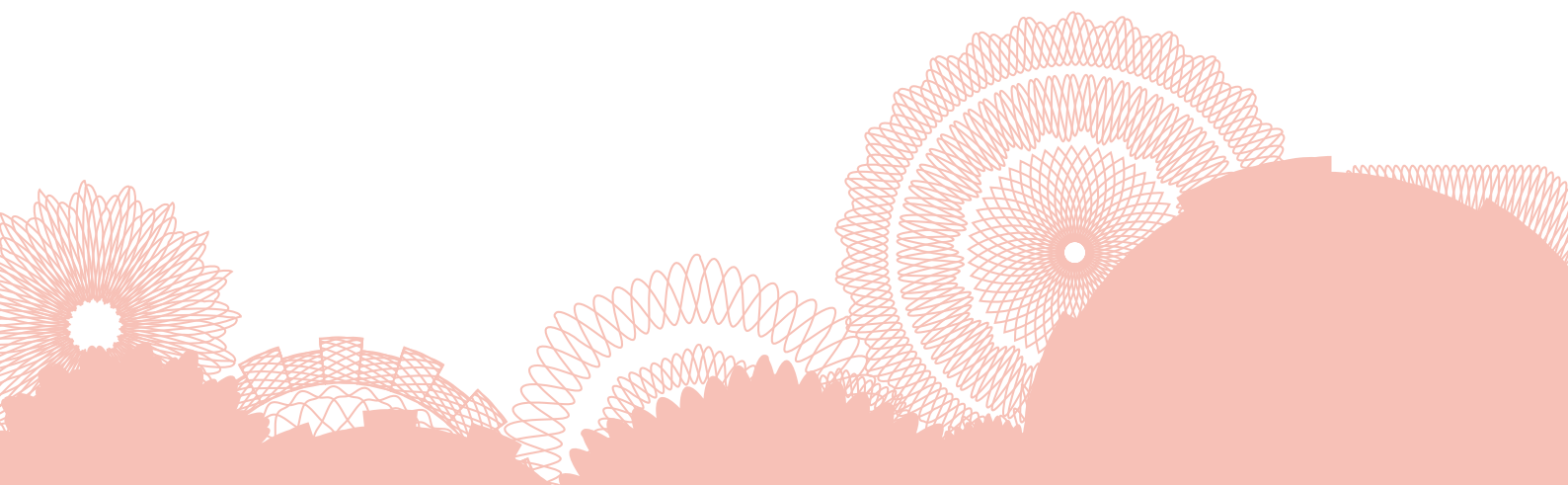
Figur 7.4	Levevaner. Menn og kvinner 16-24 år. 2015.....	69
Figur 7.5	Andel menn og kvinner 25-44 år. Helsetilstand, varig sykdom og funksjonsvansker. 2015.....	70
Figur 7.6	Symptomer i løpet av en tremånedersperiode blant menn og kvinner 25-44 år. 2015.....	70
Figur 7.7	Andel som har vært i kontakt med ulike helsetjenester siste år. Menn og kvinner 25-44 år. 2015.....	71
Figur 7.8	Andel menn og kvinner 20-39 år i spesialisthelsetjenesten siste år. 2016.....	71
Figur 7.9	Levevaner. Menn og kvinner 25-44 år. 2015.....	72
Figur 7.10	Andel menn og kvinner 45-66 år. Helsetilstand, varig sykdom og funksjonsproblemer. 2015.....	73
Figur 7.11	Symptomer i løpet av en tremånedersperiode blant kvinner og menn 45-66 år. 2015.....	73
Figur 7.12	Andel som har vært i kontakt med ulike helsetjenester siste år. Kvinner og menn 45-66 år. 2015.....	74
Figur 7.13	Andel kvinner og menn 40-59 år og 60-69 år i spesialisthelsetjenesten siste år. 2016.....	74
Figur 7.14	Levevaner. Menn og kvinner 45-66 år. 2015.....	75
Figur 7.15	Andel menn og kvinner 67-79 år. Helsetilstand, varig sykdom og funksjonsproblemer. 2015.....	76
Figur 7.16	Symptomer i løpet av en tremånedersperiode blant kvinner og menn 67-79 år. 2015.....	77
Figur 7.17	Andel som har vært i kontakt med ulike helsetjenester siste år. Kvinner og menn 67-79 år. 2015.....	77
Figur 7.18	Andel kvinner og menn 70-79 år i spesialisthelsetjenesten siste år. 2016.....	77
Figur 7.19	Levevaner. Menn og kvinner 67-79 år. 2015.....	78
Figur 7.20	Andel menn og kvinner 80 år og eldre. Helsetilstand, varig sykdom og funksjonsproblemer. 2015.....	79
Figur 7.21	Symptomer i løpet av en tremånedersperiode blant menn og kvinner 80 år og eldre. 2015.....	80
Figur 7.22	Andel som har vært i kontakt med ulike helsetjenester siste år. Kvinner og menn 80 år og eldre. 2015.....	80
Figur 7.23	Andel kvinner og menn 80 år og over i spesialisthelsetjenesten siste år. 2016.....	80
Figur 7.24	Levevaner. Menn og kvinner 80 år og eldre. 2015.....	81
Figur 7.25	Andel som mottar kommunale omsorgstjenester ¹ ulike aldersgrupper (alle tjenester). Menn og kvinner 67 år og over. 2016.....	81

Tabellregister

Tabell 1.1	Sysselsatte menn og kvinner etter heltid/deltid, i alt og gjennomsnittlig avtalt/vanlig arbeidstid. 2016.....	13
Tabell 1.2	Tidsbruk til ulike aktiviteter blant menn og kvinner en gjennomsnittsdag. 16-74 år. 1971-2010. Timer.....	19
Tabell 2.1	Gjennomsnittlig månedslønn per heltidsekvivalent og kvinners andel av menns månedslønn 2016. Alle ansatte etter sektor.....	23
Tabell 3.1	Inntektsregnskap for bosatte personer, etter kjønn. Sum beløp og antall personer med beløp. Kvinners andel av menn. 2015.....	29
Tabell 3.2	Yrkesinntekter for bosatte personer, etter kjønn. Sum beløp og antall personer med beløp. Kvinners andel av menn. 2015.....	30
Tabell 3.3	Kapitalinntekter for bosatte personer, etter kjønn. Sum beløp og antall personer med beløp. Kvinners andel av menn. 2015.....	31
Tabell 3.4	Skattepliktige overføringer for bosatte personer, etter kjønn. Sum beløp og antall personer med beløp. Kvinners andel av menn. 2015	32
Tabell 3.5	Skattefrie overføringer for bosatte personer, etter kjønn. Sum beløp og antall personer med beløp. Kvinners andel av menn. 2015.....	33
Tabell 3.6	Yrkesinntekt etter kjønn for ulike husholdninger. Personer 20 år og eldre. Gjennomsnitt for de med beløp og andel med beløp. Kroner og prosent. 2015.....	35
Tabell 3.7	Kapitalinntekt etter kjønn for ulike husholdningstyper. Personer 20 år og eldre. Median og andel med beløp. Kroner og prosent. 2015.....	35
Tabell 3.8	Skattepliktige overføringer etter kjønn for ulike husholdninger. Personer 20 år og eldre. Gjennomsnitt for de med beløp og andel med beløp. Kroner og prosent. 2015.....	36
Tabell 3.9	Alderspensjon, uføretrygd og tjenstepensjon, etter kjønn og husholdningstype. Personer 20 år og eldre. Andel med beløp. Prosent. 2015	36
Tabell 3.10	Alderspensjon, uføretrygd og tjenstepensjon, etter kjønn og husholdningstype. Personer 20 år og eldre. Gjennomsnitt for de med beløp. Kroner. 2015	37
Tabell 3.11	Sykepenger, etter kjønn og husholdningstype. Personer 20-66 år. Andel med beløp og gjennomsnitt for de med beløp. Kroner og prosent. 2015	38
Tabell 3.12	Dagpenger, etter kjønn og husholdningstype. Personer 20-66 år. Andel med beløp og gjennomsnitt for de med beløp. Kroner og prosent. 2015	38
Tabell 3.13	Skattefrie overføringer etter kjønn og husholdningstype. Personer 20 år og eldre. Andel med beløp og gjennomsnitt for de med beløp. Kroner og prosent. 2015	39
Tabell 3.14	Skattefrie overføringer etter kjønn og husholdningstype. Personer 20 år og eldre. Andel med beløp. Kroner og prosent. 2015	40
Tabell 3.15	Utlignet skatt og negative overføringer, etter kjønn og husholdningstype. Personer 20 år og eldre. Andel med beløp og gjennomsnitt for de med beløp. Kroner og prosent. 2015.....	40
Tabell 4.1	Utvikling i årlig lavinntekt, etter kjønn. Andel personer ekskl. studenter med inntekt etter skatt per forbruksenhet mindre enn henholdsvis 50 og 60 prosent av medianinntekten. EU-skala. 2004-2015. Prosent	43
Tabell 4.2	Utvikling i vedvarende lavinntekt, etter kjønn. Andel personer ekskl. studenter ¹ med inntekt etter skatt per forbruksenhet mindre enn 60 prosent av gjennomsnittlig medianinntekt i befolkningen i ulike treårsperioder. EU-skala. Prosent.....	44

Tabell 4.3	Andelen personer med vedvarende lavinntekt, etter ulike kjennetegn ¹ . Kvinner og menn. 2013-2015. Prosent	45
Tabell 5.1	Statuskode for befolkningen uten innvandrerbakgrunn og innvandrere (15-66 år) 4. kvartal 2015.....	51
Tabell 5.2	Inntektsregnskap for innvandrerkvinner og øvrige kvinner 17-66 år. 2015	55
Tabell 5.3	Bosatte innvandrerkvinner ¹ andel av øvrige bosatte kvinners gjennomsnittlige yrkesinntekt, etter landbakgrunn og alder. 2015	56
Tabell 5.4	Bosatte kvinners yrkesinntekt som andel av menns yrkesinntekt, etter alder og landbakgrunn. 2015.	57
Tabell 7.1	Forekomst av ulike sykdommer og skade siste 12 måneder blant menn og kvinner 16-24 år. Prosent. 2015	68
Tabell 7.2	Andel menn og kvinner som har målt blodtrykk, kolesterol eller vært til koloskopiundersøkelse, og andel kvinner som har vært til mammografi eller tatt celleprøve av livmorhalsen, 16-24 år. 2015. Prosent.....	69
Tabell 7.3	Forekomst av ulike sykdommer og skader siste 12 måneder blant menn og kvinner, 25-44 år. Prosent. 2015.....	70
Tabell 7.4	Andel menn og kvinner som har målt blodtrykk, kolesterol eller vært til koloskopiundersøkelse, og andel kvinner som har vært til mammografi eller tatt celleprøve av livmorhalsen, 25-44 år. 2015. Prosent.....	72
Tabell 7.5	Forekomst av ulike sykdommer siste 12 måneder blant kvinner og menn, 45-66 år. 2015. Prosent.....	73
Tabell 7.6	Andel menn og kvinner som har målt blodtrykk, kolesterol eller vært til koloskopiundersøkelsen, og andel kvinner som har vært til mammografi eller tatt celleprøve av livmorhalsen, 45-66 år. 2015. Prosent	75
Tabell 7.7	Forekomst av ulike sykdommer og skade siste 12 måneder blant kvinner og menn, 67-79 år. 2015. Prosent.....	76
Tabell 7.8	Andel menn og kvinner som har målt blodtrykk, kolesterol eller vært til koloskopiundersøkelsen, og andel kvinner som har vært til mammografi eller tatt celleprøve av livmorhalsen, 67 år og over. 2015. Prosent.....	78
Tabell 7.9	Forekomst av ulike sykdommer og skade siste 12 måneder blant menn og kvinner, 80 år og eldre. 2015. Prosent.....	80
Tabell A1.1.	Innvandrere 15-66 år etter statuskode, verdensregion og kjønn. 4.kvartal 2015.....	83
Tabell A1.2.	Befolkningen etter innvandrerkategori alder og kjønn. 4. kvartal 2015.....	84
Tabell A1.3.	Norskfødte med innvandrerforeldre 15-66 år etter statuskode, verdensregion og kjønn. 4.kvartal 2015.....	85
Tabell A1.4.	Innvandrere 15-66 år etter statuskode, landgruppe, botid og kjønn. 4 kvartal 2015.....	86

Utgitt av:
Barne- og likestillingsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 222 40 000

Publikasjonskode: Q-1242 B

Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
10/2017 - opplag 1000

